cronica

REVISTĂ DE CULTURĂ

Prețul : 15 lei

20

1294
Anul XXVII
16—31. X. 1992

renaștere românească, integrare europeană

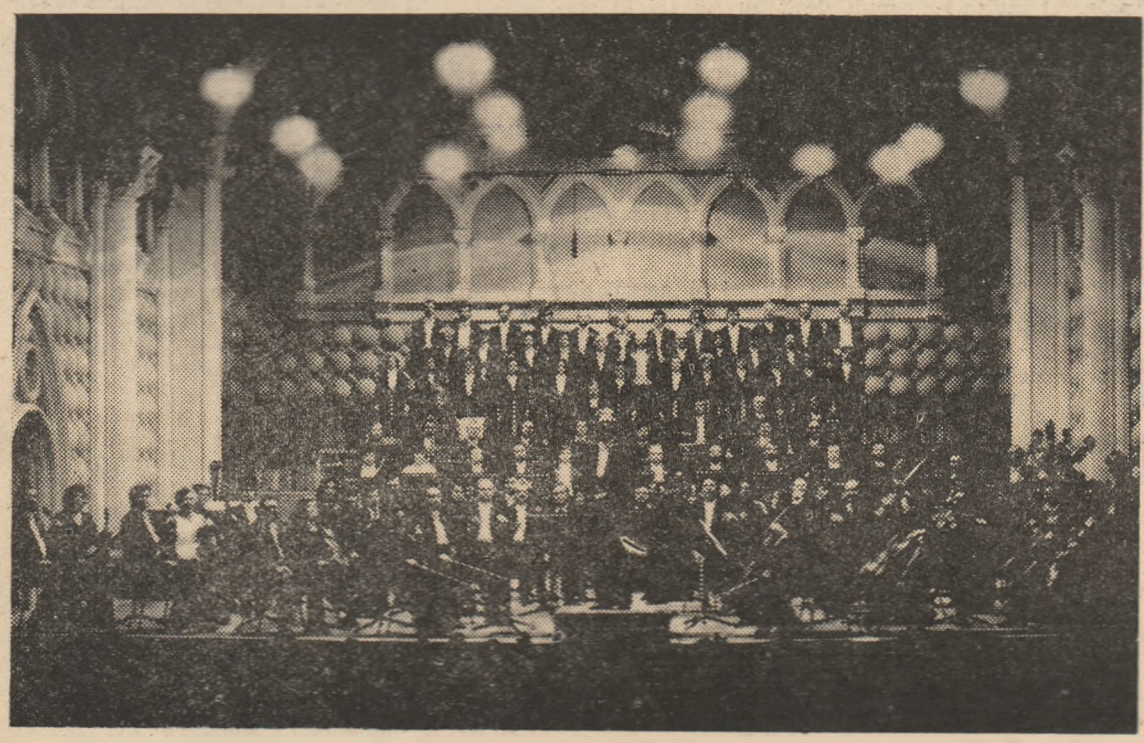

La Filarmonica „Moldova" s-au desfășurat, între 9 și 16 octombrie manifestările artistice prilejuite de împlinirea a 50 de ani de activitate ca instituție de stat și 124 de ani de la fondarea primei Societăți filarmonice la Iași. În fotografie : orchestra simfonică și corul Filarmonicii „Moldova" în timpul unui concert.

Foto : I. Vasilescu

Redactorii și colaboratorii „Cronicii" urează D-lui Dimitrie Gavrilean, cu ocazia împlinirii vîrstei de 50 de ani, viață lungă și finalizarea tuturor proiectelor pe care și le-a făurit.

CRONICA

DESCHIDEREA STAGIUNII 1992—1993

Scenă din spectacol cu Emil Coșeru (Trigorin) și Doina Deleanu (Nina Zarecinaia).

Foto : Val. Brumariu

La Teatrul Național „V. Alecsandri"

Simbătă 3 oct. a.c. s-a deschis stagiunea Teatrului Național cu „Pescărușul" de A. P. Cehov. Regia — Irina Popescu-Boieru, scenografia — Rodica Arghir. muzica — Gabriel Bassarabescu. În distribuție : Violeta Popescu, Emil Coșeru, Adi Carauleanu. Doina Deleanu, Teofil Vâlcu, Monica Bordeianu, Constantin Popa, Despina Marcu, Petru Ciubotaru, Ion Sapdaru ș.a. (Cronica spectacolului în pag. 10).

Scenă din „Bal Mascat" de Verdi

Foto : S. Georgescu

La Opera Română Iași

În ultima zi a lunii septembrie s-a deschis stagiunea 1992—1993 la Opera Română din Iași cu spectacolul extraordinar „Bal mascat" de Verdi. Regia artistică — Anghel Ionescu-Arbore, scenografia — arh. N. Vericeanu, conducerea muzicală — Corneliu Calistru, maestru de cor — Anton Bișoc. În distribuție : Filimon Siminic, Lucian Marinescu (de la Opera Română din București), Adriana Severin, Evredica Filipovici, Melania Herdeanu, Eduard Sveatchevici, George Popa, Mihai Moț, Mihai Axinte.

Cuvinte încrucișate

Secretul cifrelor

Somat să vorbească despre alegeri — al căror garant a fost — d-l prim-ministru a vorbit: sibilinic ca o Pythie, sfios ca o fecioară și transparent ca o rochie de vară. Sau poate că era soția sa, căci d-l Stolojan cel adevărat s-a dovedit a fi deosebit de tranșant în anumite împrejurări critice. Amintiți-vă doar ce direct s-a adresat megastarului american, cînd acesta nici nu era de față: „Bine-ați venit, domnule Mickael Jackson!". D-l Stolojan este, probabil, un om animat de cele mai bune intenții, dar împrejurările nu-l ajută întotdeauna, ca pe d-l Iliescu, spre exemplu, pentru care Mickael Jackson a fost ca o mumă cu care s-a plimbat la brațetă prin București, făcîndu-și, cu această ocazie, o nesperată publicitate: pentru d-l prim-ministru megastarul a fost... ciuma care l-a făcut să deschidă gura înainte de vreme, vorbind la bec. D-l Stolojan se înfățișează uneori ca o brînză bună în burduf de cîine: fondul lui sănătos e îmbrăcat într-o formă inoportună, dacă nu dezagreabilă. Luînd tele-cuvîntul sîmbătă seara, în ajunul turului II prezidențial, d-l Stolojan a dat de înțeles că știe mai multe despre desfășurarea alegerilor, dar nu le spune, spre a nu influența electoratul. Apreciem, mai ales că scurta campanie electorală a turului II se încheiase. Ce-i drept, unul dintre candidați (d-l Iliescu) tocmai îl lăudase, cu două seri înainte, pentru rectitudinea sa în guvernul Roman, de unde ieșise prin demisie: nu se făcea ca acum, d-l prim-ministru să vină cu niscaiva dezvăluiri privind primul tur de scrutin, care fusese net favorabil d-lui Iliescu și partidelor sale: ar fi fost cel puțin o impolitețe, dacă nu o ingratitudine.

Mărturisesc că nu mă așteptam ca d-l prim-ministru să ne deslușească dedesubturile recentelor alegeri (cred că nici nu avea datele necesare). Dar, ca unul care a despicat de atîtea ori firu-n patru, se putea (cel puțin) mira în fața celor 3 500 000 de voturi nule. Putea să încerce a pătrunde — odată cu noi — misterul faptului că o atît de mare parte din electoratul român nu (mai) știe să voteze, deși de la revoluție încoace a tot exersat pe această temă. Ne-ar fi putut antrena la un calcul comparativ: cîte voturi nule au fost la alegerile din mai '90? Dar la votarea Constituției? Dar la alegerile locale, care s-au tot repetat, încît devenisem experți în ștampilare? Putem crede că atît de mulți alegători s-au dus la vot doar ca să „înțepe" buletinele sau să pună ștampila anapoda? De ce-ar fi făcut acest efort, numai ca să-l compromită pe d-l Stolojan, care a garantat (și-a tot garantat) alegeri libere și corecte?! Este electoratul atît de perfid încît, neputînd reacționa altfel la costurile fabuloase ale vieții sau la „creșterile zero" din economie — explicate atît de pertinent de primul ministru — a organizat această acțiune subversivă de votare „nulă și neavenită?!". Am crede, dimpotrivă, că cei care s-au dus la vot aveau opțiuni clare, ei au pus buletinele în urnă pentru o idee sau pentru o speranță. Altfel stăteau acasă, așa cum au stat alte 3 500 000 de dezamăgiți, dezinteresați sau frustrați, care au ignorat acest exercițiu (totuși) democratic al votării.

Privind cifrele primului tur de scrutin se mai iscă o nedumerire: în timp ce la prezidențiale sînt „doar" 550 000 de voturi nule, pentru Parlament cifra crește, fabulos, la 3 milioane. Cum e posibil ca aceiași electori să greșească atît de disproporționat? Se va replica: oamenii s-au încurcat în semne, erau prea multe. E posibil. Dar, în acest caz, ar fi trebuit să cîștige trandafirul — pe care marea masă a electoratului îl cunoștea din mai '90 — și nu „tufa", ce apăruse, miciurinist, peste noapte. Și cu toate acestea electorii s-au dus „la fix" spre tufă, așa cum s-au dus și spre d-l Iliescu persinal: deci erau informați, știau exact cine pe cine reprezintă, cine cu cine se altoise.

Dacă cifra „nulelor" pentru președinție pare normală, cea pentru Parlament este aberantă. Aici deslușim ceva necurat deși, desigur, nu avem mai nimic palpabil.

În pofida aparențelor, marea bătălie a acestor alegeri a fost pentru Parlament, nu pentru Președinție. Puterea a sesizat pericolul de a pierde dominația parlamentară și a reacționat mai prompt și mai abil decît opoziția, măcinată de lupte interne și euforizată de rezultatul alegerilor locale sau de sondaje care-i oferiseră deja cheia succesului electoral. Simptomatică, în acest sens, este lupta disperată pe care d-l Iliescu a dus-o spre a fi înscris pe lista candidaților la Senat: de unde se vede că președintele și susținătorii săi aveau serioase îndoieli privind reinvestirea în funcția supremă și vroiau să-și asigure măcar un loc aducător de liniște, în Parlament. Pînă la urmă, Parlamentul s-a colorat cam prea trandafiriu, alchimiștii greșind — ca și altădată — doza iar acum încearcă să-i angreneze în guvernare chiar pe cei pe care i-au... păcălit. O dovadă că miza a fost pe Parlament este și faptul că la al II-lea tur de scrutin (prezidențial) organizațiile independente („Pro democrația", LADO) au fost acceptate să-și facă numărătoarea voturilor, paralel cu cea oficială. De ce? Pentru că sacii erau deja în căruță.

Cînd e vorba de politică, nu trebuie să ne așteptăm la prea multă etică. Ci doar să ne punem întrebări și să căutăm răspunsuri, ceea ce tot exersăm de la revoluție încoace. Chestiunea e că în timp ce dosarul cu întrebări crește, cel cu răspunsuri rămîne ca Dunărea la Calafat: staționar.

Nicolae TURTUREANU

„Lanțul" libertății

Civilizația ochiului

O comparație prea îndrăzneață

Chiar așa, cum să compari piramidele de sticlă și oțel din Louvrul Parisului cu modestul cub așezat pe verticala diagonalei de lîngă Mitropolia Iașului? Le despart amploarea, prestigiul, tehnologia, calitatea, la prima vedere, totul. Totuși în lumea sensibilă și generoasă a ideilor ele pot și trebuie să fie comparate întrucît prin ele s-a încercat rezolvarea unor probleme asemănătoare. Diferă, cum vom vedea, poziția și respectul față de aceste probleme.

Să vedem ce s-a întîmplat la Louvru. În subsolul curții palatului s-au descoperit vestigii cu mult mai vechi. Restaurarea și punerea lor în valoare precum și necesitățile de extindere și modernizare ale celebrului muzeu au impus realizarea unei intervenții de amploare. Ideea cîștigătoare a constat în focalizarea galeriilor subterane într-un spațiu central, acoperit cu o piramidă monumental vizibilă la suprafață. Acompaniată de alte patru mai mici, aceste piramide aduc modificări compoziției și esteticii curții palatului. Ideea aceasta a stîrnit multe controverse. Ea a fost aleasă și concretizată din mai multe motive. Motive funcționale: necesitățile de iluminare, organizare și potențare a spațiilor subterane cer o relație cu spațiul exterior și lumina naturală. Motive compoziționale: piramida de sticlă și oțel impecabil executată într-o tehnologie de vîrf este volumul geometric care deranjează cel mai puțin respectabila arhitectură a Louvrului. Motive cultural-simbolice: piramida, simbol al veșniciei, al nemuririi, al eternei conservări este încoronarea unor spații muzeale care prin conținut și prin ele însăși, sînt expresia acestor simboluri. Perpetua curgere a timpului încrustat în piramidă își află ipostazele în epocile de spiritualitate pe care muzeul le conservă în chipul operelor de artă și, fericit mariaj, în complexa arhitectură a Louvrului cuprinzînd vestigii ale începuturilor și semne ale prezentului.

Să vedem ce s-a întîmplat la Iași. În plin centrul orașului, vizavi de blocul „Cina", urma să se construiască un ansamblu de locuințe și magazine aliniat la frontul străzii Ștefan cel Mare. Săpăturile pentru fundații au dat peste vestigii istorice. După complicate și istovitoare intervenții, arheologii au reușit să obțină răgazul pentru a le dezveli și studia. Cercetările au scos la iveală unul dintre cele mai vechi nuclee istorice ale Iașului, coborînd în timp pînă spre secolul al XIII-lea. Pivnițe boltite trainice, frumoase, fundațiile unei biserici de zid, numeros și variat material arheologic. Urmează o luptă tenace ca aceste comori să nu dispară sub fundațiile noilor construcții. Victoria constă în reproiectarea ansamblului astfel încît, prin realizarea unei piețete, vestigiile arheologice să fie conservate și valorificate pe loc. Proiectarea acestei piețete a stat în lumina unei teme foarte generoase: o coloană de spiritualitate, ale cărei rădăcini se coboară în timpuri imemoriale urma să fie întregită, continuată, împlinită, pusă în valoare în beneficiul vizual, estetic și istoric al tuturor acelora care vor să vadă în Iași istoria pe viu. O temă prin care arhitectul ar fi putut demonstra posibilitățile nemărginite ale antei sale de a crea spații oglindă ale spiritului uman. Practica însă a fost dură și resimțitoare. Toată „istoria" a fost acoperită cu o placă de beton pe suprafața căreia sînt distribuite un număr din nelipsitele exponente ale agrementării urbane ieșene — jardinierele hexagonale din mozaic. Deasupra unui spațiu important de sub placă, într-un orificiu triunghiular, s-a plantat un cub cu o structură grosieră de oțel. Relativa lui prestanță se diluează, vizibil, printre amintitele jardiniere. Motive de insatisfacție: 1. lipsa de interes pentru potențarea vestigiilor arheologice, aceasta nu face decît să usuce spiritual ambianța întregului spațiu; 2. logica și oportunitatea cubului — o joacă fără obiect; 3. sărăcăcioasa, și lipsita de inspirație, amenajare ambientală a piețetei.

În finalul acestui periplu comparativ se impune o concluzie: valoarea unei intervenții arhitecturale stă, în primul rînd, în valoarea ideilor care o generează. Iar o idee de arhitectură se naște într-un context cultural pe care îl valorifică și prin care se valorifică. Ea nu are nici o legătură cu tipul de judecată „fac așa, pentru că așa mi-a trecut prin cap".

Ionel OANCEA

Urme pe zăpadă

„Prorocii" și noi, ceilalți

N-am crezut niciodată în proorocii politici. Totdeauna aceștia au prezis, cum i-au constrîns interesele, ori perioade de aur, ori de apocalips. La recentele alegeri ne-a fost dat ochilor să vedem fața și să auzim vorba mai multor plutoane de „prooroci". Fiecare, cît l-a ținut punga, tupeul și capul, ne-a „indicat" dreapta sa cale, pe care, dacă nu o vom urma, va fi vai și amar de viața noastră. Sigur, am aflat și ce fel de lapte și miere ne va asalta zilnic existența, dacă îi vom susține, dîndu-le votul. Pînă aici totul este — să zicem așa — firesc, orice luptă politică își are „proroocii" ei, mai răsăriți sau mai pricăjiți, ca și slujitorii de împreunări de cuvinte tipărite, rostite, la radio, la televiziune sau pe stradă, la mitinguri și marșuri. Am intrat în cabina de vot cu tot atîtea foi de hîrtie pe care ar fi încăput un abecedar sau o nuvelă. Am votat ceea ce ne arată statistica acestor alegeri. Cum va acționa rezultatul lor asupra existenței noastre — fast sau nefast — numai timpul ne va arăta, el fiind vameșul, lăsat de Dumnezeu, să pună degetul, cît viețuim pe acest pămînt, pe cele bune și pe cele rele pornite de la noi.

Nefiresc mi se pare că unii dintre „prooroci", simțind că sînt învinși, și-au strîns jucăriile ca niște copii mofturoși și-au început să scuipe în jurul lor. Potrivit acestora, România ar fi un trib, o țară de agrarieni (adică de țărani, în sensul cel mai de disprețuit) de inculți, de indivizi care n-au ajuns încă la conștiința de sine. Poate mă înșeală memoria, dar nu pot reține un singur om politic din istoria noastră, cu demnitatea pe care o reclamă o asemenea așezare în societate, care să fi aruncat astfel de declarații, umilind nu doar un electorat, ci un întreg popor. Nu cumva poporul acesta ar fi devenit subit cel mai cel pentru numiții „prooroci", dacă ei ar fi fost învingătorii?... (Le recomand acestor autori de declarații să-l citească sau să-l recitească pe Ion Creangă). Mărturisesc deschis că eu adun pe lîngă tristețile oricărui om, și pe aceasta: că au învins cei ce-au învins și că învinșii, prin comportamentul lor, au spulberat multe iluzii.

Și încă ceva, ceva foarte grav, a ridicat la suprafață recentele alegeri — vinovați pentru tot ce se întîmplă acum în țara asta sînt cei din generația a treia, adică părinții, bunicii, străbunicii. Avînd sub ochi declarațiile unor tineri sau ale unor ligi ori asociații de tineret, nu știu de ce îmi amintesc de acel adolescent din fosta Uniune Sovietică, de prin anii treizeci, care își demască părinții în fața autorităților respective și se desparte de ei — aceștia, părinții lui, fiind chiaburi, adică oameni înstăriți, adică oameni muncitori, adică ființe umane care își puseseră ca scop fericirea (măcar materială) a progeniturilor. Asemenea adolescenți sau tineri au fost și la noi. Poate acum — cu viața lor închisă în nu știu ce dosare — ne dau lecții de democrație. Însă a existat și o mare dramă, una cu zeci și sute de mii de copii înfiați fictiv de neamuri și cunoștințe, să poată astfel urma un liceu, o facultate. Iată doar două exemple din marile tragedii pe care părinții și bunicii noștri le-au trăit în totalitarismul comunist. Frica, oportunismul și lașitatea lor au fost determinate în cea mai mare măsură de soarta copiilor și nepoților lor. Să-i învinovățim acum, să le punem în cîrcă mai mult decît au fost ei în stare să țină la tinerețe, cînd zilele și așa le sînt numărate?... Am fost, datorită unei generoase fundații de cultură, de mai multe ori în Republica Federală a Germaniei. M-a surprins plăcut cum erau tratați bătrînii în această țară — oameni care au fost sacrificați în tot războiul lui Hitler.

Acolo, atunci și acum, datorită declarațiilor unor tineri sau ligi de tineret, m-am rușinat pentru adolescentul și insul din primii ani ai tinereții, care, în momentele lui critice, de mizerie materială, îl apuca de reverul hainei pe un învățător, la treizeci și trei de ani, căzut pe front, la Odesa, întrebîndu-l: de ce alții s-au putut învîrti, să scape de front și tu, nu?, de ce atîția au avut „inspirația" să moară în apus și nu în răsărit? Adolescentul acela și insul acela pășind în tinerețe eram eu. Toată această absurdă chestionare spre tatăl meu venea din faptul că eu nu aveam pensie de orfan de război, iar colegul meu de bancă, al cărui tată căzuse undeva, pe Tisa, primea niște bani. La această mărturisire adaug o constatare: sînt tineri bătrîni prin naștere și indivizi care sfîrșesc cu multe decenii în spate, prea tineri.

Corneliu ȘTEFANACHE

interviul „Cronicii"

Să nu-mi fie rușine în fața lui Dumnezeu

convorbire cu pictorul Dimitrie Gavrilean

● PRIMUL MAESTRU A FOST DUMNEZEU ●

C.M. Spiridon — Domnule Dimitrie Gavrilean cine sînteți?

Dimitrie Gavrilean — Un om care încearcă să aducă un strop de bucurie sufletelor oamenilor prin ceea ce fac, prin arta mea. E destul de complicat să te autodefinești și cred că cel mai bine ar putea să mă definească lucrările mele. Prin ele cred că lumea poate să-și dea seama cine sunt.

— Și ce vrea Dimitrie Gavrilean!

— Bineînțeles, pentru că aici este o complexitate de elemente care formează o structură umană, complexitate în care apar obligatoriu. Arta face parte din structura mea interioară și prin ea definirea se poate face, analizînd opera, citind-o; adică ceea ce conține de fapt esențele și demersul meu pe care vreau să-l transmit celorlalți din jur.

— Sînteți și profesor la Conservator, în același timp sînteți și unul din pictorii cei mai importanți din țară, cum suportați povara acestei glorii?

— Dar nu cred că e o glorie, dacă o cauți n-o găsești, eu cred că vine fără să-ți dai seama cînd apare și dacă este glorie. Este un har divin, un har dat de Dumnezeu pe care fiecare creator, dacă îl are, trebuie să-l înmulțească, să-l transmită celor din jur, prin picătura aceea de bucurie pentru sufletul omenesc.

— Care vă sînt sau care v-au fost Maeștrii?

— Primul Maestru cred că a fost Dumnezeu, nu-l putem numi Maestru, dar de fapt este Divinitatea care ți-a dat harul. El dîndu-mi acest har, a trebuit să mă apropii de harul divin. Apropiindu-mă, am încercat, prin Maeștrii pămînteni, să înmulțesc acest har: frescele din nordul Bucovinei, locul unde m-am născut, Maestrul Corneliu Baba, al cărui elev am fost și sînt și rămîn în continuare, pentru că niciodată nu poți să spui că ai învățat de la un Maestru tot. A învăța, nu înseamnă a prelua școlăresc elementele Maestrului, ci de a înțelege conceptul filosofic, de a înțelege elementele pe care le-a adus și tu să scapi de ele și să rămîi tu, să-ți creezi personalitatea ta.

— Visul oricărui discipol este ca-și depășească Maestrul.

— Nu, nu, nu, aici nu pot să consider că l-am depășit, și-ar fi, cred, una dintre cele mai mari greșeli, cînd spui că ți-ai depășit Maestrul. De fapt, Maestrul este un părinte, care toată viața te învață cum să mergi pe picioarele tale proprii și să-ți creezi personalitatea. Cred că întrebarea nu-i bine pusă.

— Nu, era ideea că orice discipol tinde să-și depășească Maestrul.

— Este această butadă, dar eu nu cred în ea, pentru că a-l depăși înseamnă să-l copiezi și să încerci să-l depășești în ceea ce face el, pe cînd aici este vorba de două lumi paralele, două universuri în care fiecare încearcă, pe cărarea lui, să-și înmulțească darul dat de Dumnezeu.

— Credeți că la ora actuală în societatea românească asistăm la o criză a culturii?

— Asistăm la o criză foarte mare, criză care se amplifică și pe care o trăim zilnic cu toții, o vedem și o simțim. Dar arta, cine vrea să o facă, depășește această criză.

— Este o falsă criză?

— Nu-i falsă, pentru că foarte mulți se pierd din cauza crizei.

— Înseamnă că nu meritau să existe!

— Categoric, pentru că arta nu are o altă linie decît arta, indiferent de crizele care sînt, economice, politice, ea trebuie să penetreze și să treacă dincolo de această criză și de timpul pe care îl trăim, numai așa devine artă care să reziste în timp, să depășească momentul trăirii biologice al unei generații.

— Știu că l-ați cunoscut pe Mircea Eliade, ce ne puteți spune despre el?

— A fost părintele meu spiritual, de la el am învățat ce înseamnă dimensiunea spirituală a poporului român, pentru că este un popor cu un har lăsat de Dumnezeu, har care se vede în toate manifestările culturii și civilizației României; pornind de la epocile arhaice și pînă în contemporaneitate.

— Deci poporul român are un destin!

— Are un destin foarte precis în misiunea dată de Dumnezeu pe pămînt.

— O amintire dragă cu Mircea Eliade dacă vreți să ne povestiți.

— E complicat acuma pe moment să îmi amintesc și să spun care ar fi cea mai importantă, toate sînt foarte importante. Importantă este înțelegerea pe care trebuie să o dăm operei lui Mircea Eliade, prin dimensiunile ei foarte precise în filosofia contemporană și îmi pare foarte rău că se vorbește foarte puțin la ora actuală despre această spiritualitate a lui Mircea Eliade; vorbindu-se despre ea, s-ar vorbi, de fapt, despre spiritualitatea poporului român.

— Totuși, opera lui este publicată în marea ei majoritate, continuă seria aparițiilor...

— Da, dar eu nu mă refer la opera publicată, ci la analizele care trebuie făcute, a dimensiunii de care spuneam înainte, a spiritualității românești care se găsește profund în opera lui Mircea Eliade și n-o putem marginaliza pentru că atunci ne marginalizăm pe noi. Nu înseamnă că dacă opera e publicată, celălalt demers pentru masa mare de oameni s-a făcut. Cred că foarte puțin s-a analizat opera lui Mircea Eliade.

— Timpul poate că va rezolva și această problemă.

— Să sperăm, pentru că dacă nu sperăm înseamnă să uităm un stîlp al spiritualității noastre, să ne uităm pe noi.

● A CREDE CA TE-AI REALIZAT ÎNSEAMNĂ A MURI ●

— În curînd împliniți 50 de de ani; cum vă priviți, retrospectiv, activitatea și viața?

— Eu nu o privesc retrospectiv, mă gîndesc dacă Dumnezeu îmi mai dă zile să port harul pe care mi l-a dat, să pot crea alte opere pentru a bucura sufletele oamenilor.

— Vă credeți un om și un artist realizat?

— Nu, a crede că te-ai realizat înseamnă a muri. În permanență simt nemulțumirea, încercarea, dorința de a ajunge cît mai aproape de eșențele conceptelor pentru a putea realiza, în opera de artă, acel suflu pe care Tatăl Dumnezeu ni l-a dat nouă, harul.

— O amintire încîntătoare din copilărie...

— Cea pe care mi-o amintesc acuma, cînd am privit fresca **Judecata de Apoi** de la Voroneț, amploarea, grandoarea, dimensiunea dumnezeiescului care apare în **Judecata de Apoi** și mi se pare o amintire care se leagă de judecata pe care Dumnezeu ne-o pregătește nouă; prin fricțiunile care există, prin toată goana asta după arginți și se uită de fapt că harul pe care-l avem trebuie să-l ducem mai departe prin artă. Mă refer la domeniul artei. Deci arta să-și capete dimensiunea ei, ca prin ea să ne putem purifica.

— În același context, o amintire tristă din copilărie.

— Cînd am pierdut vacile, în pădure, noaptea.

— Le-ați mai găsit?

— Foarte tîrziu, împreună cu tata, pe la două, trei noaptea, pe obcinile din Nord, din Voroneț.

— V-a marcat acest eveniment?

— Nu pot spune că m-a marcat, e o amintire care mi-a venit acuma pe moment în minte. Ea capătă o dimensiune prin măreția pădurilor pe care le străbăteam, tata pe o parte, eu pe o parte, cosmicul, misticul care apărea, toată atmosfera aceea, care cred că mi-a creat în suflet o stare de mister; pădurea ca un tărîm sacru, în care Dumnezeu îmi conducea pașii prin spaimele pe care ți le dă o pădure noaptea și pe care ți le transmite, prin mișcarea copacilor, scîrțîitul crengilor, foșnetul frunzelor, cucuvaiele care țipă în noapte. Totul creează un mister și o aură pădurii.

— Am putea crede că...

— Un moment, de asta în toate lucrările mele. În foarte multe din lucrări, apar copaci.

— Tocmai, în ideea asta ziceam că această amintire ar putea fi o explicare a prezenței copacului.

— Cred că da, cred că da.

— Deci, de aici vine...

— Probabil că de acolo vine copacul-mister, cu tainele lui ascunse, cu structuri omenești, cu venele, o structură de circulație sanguină a copacului, care capătă dimenisiuni umane.

— Bine, este și copacul vieții...

— Explicațiile le putem trimite în mai multe direcții, dar eu prima trimitere pe care o am e din copilărie, pentru mister — copac, pădure — sacru...

— De atunci v-a rămas ca obsesie...

— Nu se poate elimina, vrînd-nevrînd, tema apare.

— S-ar părea, cu efecte benefice asupra creației.

— Bine, copacul, în orice lucrare, devine simbol, element al structurii de care povesteam înainte și nu pot, vrînd-nevrînd, el apare în orice lucrare, e ca o semnătură. E un destin al copacului pe care îl port toată viața cu mine.

● CREZUL ARTISTIC ESTE CREDINȚA ●

— Aveți discipoli?

— Discipoli nu pot să spun că am, pentru că ar fi impropriu să numesc așa pe studenții pe care îi pregătesc, pe care îi conduc în clasele pe care le am, clasele de artă monumentală; încerc ca fiecare să devină o personalitate, să devină un artist autonom, fără implicații directe în elementele de limbaj plastic ale mele.

— Care vă este crezul artistic diriguitor?

— Crezul artistic este credința, fără ea elementele pe care vrei să le faci, să le pui, să le transmiți altora, nu-și capătă substanță, devin goale, te uiți la tablouri și vezi un pustiu, nu-ți transmit nici un sentiment, treci ca pe lîngă o piatră, pe drum. Crezul! Crezul este necesitatea de a trăi prin artă și prin artă să dimensionez elementele care ne înconjoară, să creez acea atmosferă de basm mirific, legendă, o cosmogonie particulară, pornind de la elementele pe care le-am preluat din cultura și civilizația poporului român, să le duc mai departe.

— Sînteți marcat de zona unde v-ați născut și ați copilărit.

— Copilăria este traista de înțelepciune a bătrineții.

— La care apelați, nu?

— Tot timpul. Și dacă ne gîndim la marii creatori, o să vedem că tot timpul, ca un laitmotiv, apar copilăria și basmele, atmosfera trăită în copilărie, amplificate, bineînțeles, la vîrsta cînd fiecare artist le-a abordat.

— Bucovina este o prezență...

— O prezență permanentă în arta mea. Mi se pare o zonă foarte curată și acuma, în condițiile actuale, rămîne o zonă foarte curată sufletește, spiritual, să nu mai vorbim de frumusețea mirifică a naturii. Este o zonă cu har.

— Care vă sînt realizările?

— Nu mi-am făcut o analiză a proiectelor realizate, ci a proiectelor pe care vreau să le realizez, pentru că ăsta este motorul care duce mai departe arta.

— Cîteva din ele.

— Expozițiile pe care le-am avut în străinătate, premiile pe care le-am luat, la Roma și în alte părți, o Biserică pe care am terminat-o la Erbiceni, recent, restaurarea Bisericii Sf. Nicolae, din Copou, ctitorie a lui Nicolae Iorga, deocamdată astea.

— Și nerealizări, care vă sînt nerealizările?

— În permanență latura cealaltă a structurii mele îmi spune că n-am realizat ceea ce trebuie să realizez. Dacă Dumnezeu îmi dă zile, probabil că voi încerca să duc și să realizez de fapt gîndurile și ideile pe care le am.

— Vă considerați angajat politic?

— Arta nu are nimic de-a face cu politicul. Arta este a tuturor oamenilor. În momentul în care spui că arta este angajată politic, înseamnă că este angajează pe o anumită fracțiune, a unui partid sau a unei grupări. Eu mă refer la arta pe care am făcut-o și o fac, ea este a tuturor, pentru toți oamenii. Ea nu are de-a face cu politicul. Cum spunea și Wagner: „arta pură și castă va fi înveșmîntată în celeste comori de lumină și prin ea se va contopi cu începutul sfîrșitului".

— Cum considerați viața artistică ieșeană?

— Ar trebui să-l citez puțin pe Caragiale: „care va să zică, că nu există, coane Iancule". Foarte puțini se mai ocupă efectiv de artă, de arta pură și curată. În Iași sînt personalități, sînt mari personalități în cultura românească, recunoscute pe plan național și internațional, dar efervescența este la o cotă foarte joasă, probabil că majoritatea celor care lucrează încă nu expun, deocamdată, încercînd probabil să aducă pe viitor noutăți artistice și probabil că nu mai este graba aceea de a expune în permanență, cum se petrecea în anii trecuți. Motivul real nu l-am înțeles, de ce mișcarea artistică ieșeană, în general, nu numai la artele plastice, mă refer la tot complexul de arte, este destul de scăzută, o cotă scăzută de circulație a valorilor.

— Pe cînd o expoziție Dimitrie Gavrilean?

— Cînd voi reuși să consider că pot să aduc ceva nou prin arta mea, prin lucrările mele. Consider că a face o expoziție te poți angaja în momentul în care prin lucrările pe care le-ai realizat într-o perioadă de timp ai adus un ceva în plus din tine, pe care să-l transmiți și celorlalți. E vorba de a-ți duce mai departe propria ta povară pe care Dumnezeu ți-a dat-o și, din greutatea pe care o cari, să se vadă transpirația și efortul pe care îl faci, de a transmite celorlalți bucuria și fericirea.

— Totuși, admiratorii picturii lui Dimitrie Gavrilean cînd pot viziona o expoziție personală?

— Nu știu exact, în momentul în care voi considera că lucrările pe care le-am realizat pot să facă un întreg și să nu-mi fie rușine să ies cu ele pe ușa atelierului, în lume. Și să nu-mi fie rușine, în primul rînd, în fața lui Dumnezeu, pentru că bogățiile pe care ni le-a dat el, noi trebuie să le dăm oamenilor și atunci trebuie să te gîndești foarte bine, înainte de a face expoziția, că lucrurile pe care le-ai realizat într-o perioadă de timp să transmită tocmai elementele astea, de care spuneam.

— Ce gînd transmiteți cititorilor noștri, ai revistei noastre?

— Dumnezeu să le dea gîndul cel bun, de pace și liniște.

Cassian Maria SPIRIDON

fără anestezie

Învățămîntul superior sub control ideologic total

Elita universitară ieșeană în anii regimului totalitarist comunist (1950-1960)

(partea a III-a)

În ceea ce privește cele 17 denunțuri în care au fost incriminate cadre didactice, am constatat faptul că unul singur denunța statutul social de „chiabur" — este cazul deja amintit al Rectorului LEON BALIFF: două denunțuri nu aveau o motivație clară, în alte patru cazuri au fost incriminate activități legionare desfășurate de cei reclamați, un alt caz viza simpatia legionară, iar altele incriminau activități reacționare precum și originea basarabeană. Trei denunțuri îl acuzau pe Rectorul Institutului Politehnic de a fi fost reprezentantul unor societăți germane în timpul dictaturii antonesciene, de superficialitate în munca de Rector și de a fi promovat la Institutul Politehnic elemente incompetente. Ultimul denunț îl avea drept subiect pe profesorul LEO BARTFELD, prorector al Universității „Al. I. Cuza". Respectivul era găsit vinovat de imoralitate, motiv pentru care Biroul comitetului de partid al Regionalei Iași al P.M.R. hotăra, la data de 29 octombrie 1957, excluderea din P.M.R. și degradarea din funcțiile de Prorector și profesor a lui Leo Bartfeld. Vechii săi tovarăși de idealuri se descotoroseau astfel de unul din liderii colaboraționismului intelectual și epurator de la Universitate din perioada anilor 1947—1956.

O altă obsesie a autorităților comuniste în anii 1950—1960 era păstrarea „purității" învățăturii marxist-leniniste. Pentru realizarea acestui ideal stalinist, corpului didactic i se recomanda asimilarea valorilor științei sovietice și procurarea pentru toate facultățile a programelor analitice sovietice. Se adresa totodată apelul la coaborarea cu filiala Iași a ARLUS, cu filiala Iași a Institutului Româno-Sovietic, cu membrii consulatului sovietic de la Iași. Ministerul Învățămîntului Public cît și Rectoratele erau preocupate cu problema vizînd combaterea tendințelor „cosmopolite" și a teoriilor occidentale „antiștiințifice", considerate „arme ale dușmanului de clasă". Anumite circulare ale M.I.P. aveau în vedere analizarea modului în care era aplicată la cursuri concepția materialist-dialectică cu privire la lume și viață precum și modul în care servea drept „îndreptar" știința sovietică, considerată „cea mai înaintată din lume".

Se recomanda instituirea unui **control ideologic** total al studenților și ferirea lor de eventualele infiltrații ale ideologiei burgheze, ideal care se putea realiza numai printr-o intensă educație comunistă și în paralel prin antrenarea studenților în activități pseudoliterar-artistice. Vizionarea filmului „MITREA-COCOR" precum și a filmelor cu subiecte din istoria partidului comunist al U.R.S.S. erau mijloace de educare a studențimii comuniste. Vigilență sporită urma a fi manifestată și față de lecturile studenților, și în special cele din autori occidentali, considerate în sine o trădare a valorilor socialismului. La 20 octombrie 1958, într-o adunare generală a tuturor intelectualilor din Iași, profesorii Al. Dima și C. Ciopraga, de la Facultatea de Filologie Iași au fost obligați să-și facă autocritica pentru culpa de a fi aprobat cererile unor studenți de a împrumuta de la B.C.U. cărți cu conținut ideologic „reacționar". Cu ocazia aceleiași ședințe, profesorului N. I. Popa de la Facultatea de Filologie i-a fost impusă „luarea de poziție" față de manifestările de obiectivism de care dăduse pasă-mi-te dovadă în cadrul cercului de estetică de la Universitate. Faptul se petrecea după aproape 14 ani de continuă „purificare" a publicațiilor B.C.U., operațiune de mare amploare care cuprinsese colective întregi de cadre didactice și funcționari ai B.C.U. Numai în anul 1950, lucra la B.C.U. cîte două—opt ore săptămînal un grup de 12 profesori de la Facultatea de Științe Juridice Iași, în vederea aplicării legislației privitoare la „purificarea" publicațiilor interzise, selecționarea materialului epurabil și „documentarea cu privire la doctrinele sovietice privitoare la învățămîntul superior". Era și aceasta o modalitate de a umili unul din cele mai omogene grupuri de rezistență anticomunistă ale profesorilor de la Universitatea Iași.

Celor interesați să afle cu ce aveau să fie umplute golurile rămase în rafturile B.C.U. li se răspundea că „revoluția culturală" care se desfășura, pasă-mi-te atunci în țară era capabilă să asigure în locul volumelor epurate un număr suficient de cărți cu conținut socialist.

Un obstacol foarte serios în calea tentativei universitarilor și a studenților de evitare a zidului ideologic, din dorința de a putea avea acces la lucrări științifice de valoare, străine și românești, în special din cele tipărite pînă în anul 1948, l-a reprezentat directorul B.C.U., profesorul Grigore Botez. Acesta a fost atenționat și chiar reclamat în dese rînduri de către unele cadre didactice universitare privind greutățile întîmpinate de aceștia în procurarea bibliografiei vechi existente în depozitele B.C.U. Interzicerea deschiderii pentru cercetare a misteriosului Fond Special — „S" (circa 50 000 exemplare), era justificată de către directorul Grigore Botez prin necesitatea asigurării „purității ideologice" a fondurilor de carte. Alt motiv invocat de directorul B.C.U. era acela că în activitatea de conducere pe care o exercita la B.C.U. punea în aplicare numeroasele instrucțiuni primite de la București care îi cereau să limiteze folosirea fondului special („S") de publicații. Profesorul Grigore Botez specula astfel unele ambiguități ale actelor normative emanate de guvernanții comuniști, avînd în vedere faptul că unele din aceste instrucțiuni permiteau Rectoratului și Prorectoratului Universității să acorde aprobări studenților și profesorilor care solicitau publicații din cadrul Fondului „S".

Obediența directorului B.C.U. a fost manifestată în diverse situații în epocă.

Astfel, el este autorul unei incriminări deosebit de grave și periculoase la adresa unor cadre didactice, în special de la Facultatea de Istorie și Filologie, acuzate de „reacționarism" cu prilejul unor ședințe ale Consiliului Științific al Universității „Al. I. Cuza" sau cu prilejul ședințelor Comitetului Regional P.M.R. Iași din care făcea parte ca membru.

Unul din cei mai incriminați de către directorul Grigore Botez a fost prof. N. Popa de la Facultatea de Istorie-Filologie, căruia i s-a părut absolut firesc să recomande studenților săi ca bibliografie și ediția A. C. Cuza a poeziilor lui Eminescu. Dar nu numai Eminescu era proscris de către mult zelosul director al B.C.U., ci și alți autori români: I. Petrovici, D. D. Roșca, Victor Ion Popa, I. Plăcinteanu, Tr. Brăileanu, ale căror lucrări erau considerate „reacționare" și periculoase pentru fragila conștiință comunistă a studenților!

Aceluiași scop al prezervării conștiinței socialiste a studenților și a „purității învățăturii marxist-leniniste" urma să-i servească începînd cu anul 1949 noua preocupare a M.I.P. vizînd analizarea cursurilor predate studenților prin **controlul ideologic** și științific al cursurilor și manualelor universitare. A existat, la început, o anumită rezistență a profesorilor din „garda veche" la acest nou abuz, considerînd cerința o „imixtiune nedorită într-un domeniu științific proprietate privată". Din cercetările noastre a rezultat faptul că primul profesor din Iași căruia i s-a cerut să prezinte Direcției de Studii trei exemplare din cursul său, urmînd ulterior să primească un exemplar avizat înaintea fiecărei ore de curs, a fost profesorul Gh. Ivănescu. Întîmplarea s-a petrecut la 23 ianuarie 1950.

O importanță deosebită se acorda în același timp controlului din ce în ce mai atent al corespondenței și publicațiilor sosite din străinătate, în special din Occident. Acest control a fost asigurat, începînd cu anul 1949, de către „Biroul de Legătură cu Străinătatea" căruia îi erau repartizate Universitatea, Politehnica și Institutul de Măsurători. Biroul era alcătuit din directorul de studii și un grup de specialiști care avizau schimburile de publicații și repartizarea acestora — precum și corespondența oficială primită din Occident. Biroul trimitea Ministerului Învățămîntului Public întreaga corespondență destinată străinătății provenind de la Institutele respective. M.I.P. le trimitea — cînd socotea de cuviință — la destinația lor din străinătate. La 25 martie 1950 Biroul a fost desființat, atribuțiile sale fiind preluate de către Secția Relații cu Străinătatea din cadrul Direcției Învățămîntului Superior a M.I.P.

La 21 iunie 1951 au fost înființate în fiecare Centru Universitar, printr-o decizie a ministrului Nicolae Popescu Doreanu, „Birourile Speciale pentru păstrarea secretului de stat", cu atribuția de a evita acțiunile „dușmanului socialismului" — această după ce se constatase că în unele din corespondențele sosite din străinătate se strecuraseră „tipărituri cu caracter reacționar, antisovietic". Aceste Birouri Speciale se aflau sub directul control al Securității Statului care aproba și aviza numirile șefilor de birouri propuse de Rector. Printre atribuțiile acestor Birouri se aflau clasificarea și verificarea materialelor „reacționare", evidența strictă a personalului care le utiliza, evidența clară a mașinilor de scris, respectarea prevederilor H.C.M. nr. 343/1952, cuprinzînd regulamentul privind importul materialelor de presă și editură, clasificarea, păstrarea și folosirea acestora.

Valurile de „purificări" din anii 1949—1960

Înțelegerea corectă a frămîntărilor care au afectat învățămîntul superior românesc în anii de după aplicarea Decretului 175/3 august 1948 „privind reforma învățămîntului" nu este posibilă în lipsa evidențierii tendințelor de acaparare de către P.M.R. a destinelor vieții universitare românești. Dar această tendință era sprijinită în acei ani de un obstacol pe care regimul comunist nu-l scontase deloc: prezența în mediul universitar a „inadaptaților ideologic", necolaboraționiștilor, atît studenți cît mai ales profesori care nu se arătau dispuși să asiste impasibili la demolarea valorilor și a tradiției universitare românești. Răzbate în această perioadă uimirea guvernanților comuniști față de prezența în viața universitară a acestor „rămășițe ale reacțiunii intelectuale" de sorginte burgheză, în ciuda campaniilor de epurări și comprimări din anii 1944—1948. Din acest motiv, dar și din altele, regimul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, implicat masiv în îndoctrinarea ideologică și politică a universităților românești, avea să declanșeze valurile de epurări și „purificări" din deceniul al șaselea, cu cotele lor aberante din anii de referință 1950—1952—1956—1958.

O caracteristică a învățămîntului superior al deceniului al șaselea este lipsa unei legi a învățămîntului superior, fie chiar de esență comunistă, regimul mulțumindu-se doar cu elaborarea incoerentă a unor acte normative, cele mai multe de inspirație sovietică, în spiritul decretului 175 din 1948.

Absența unui cadru legislativ pentru învățămîntul superior a favorizat numeroasele abuzuri și convulsii petrecute în acești ani, dar a favorizat mai ales pe de o parte, politizarea, care avea să anuleze orice urmă de autonomie universitară, iar pe de altă parte, privarea universitarilor vizați de represiuni de orice suport moral și juridic. Dacă în anii 1945—1948, au mai existat cazuri răzlețe de universitari încrezători în valorile democrației care insistau în respectarea autonomiei universitare, atacînd chiar la Curtea de Apel, deciziile Comisiilor de epurare, în anii de după 1948 acest lucru nu a mai fost posibil. Răzbate de aceea din documentele epocii atmosfera unei lupte inegale între regim și victime în care ultimii nu mai aveau nici o posibilitate legală de a se apăra, sau nici măcar nu mai îndrăzneau să o facă. Mai mult chiar, manifestînd indiferență față de interesele reale ale universităților românești, regimul a dat actelor normative din perioada 1948—1960 un caracter mai mult represiv, principala prioritate fiind mai ales perfecționarea în detaliu a legislației vizînd epurările specifice perioadei de după cel de-al doilea război mondial. Începutul l-au constituit instrucțiunile ultrasecrete ale M.I.P. cu nr. 75/C 25.03.1950 pe care le prezentăm integral:

(...) „Pentru o cunoaștere mai amănunțită a cadrelor didactice din Învățămîntul Superior, veți întocmi în cel mai scurt timp — data de 5 aprilie 1950 fiind ultimul termen fixat — un tabel cu toate cadrele didactice, profesori, conferențiari, șefi de lucrări, preparatori, asistenți etc., **făcîndu-se cîte o caracterizare în** dreptul fiecăruia și din care caracterizare să reiasă: Situația politică, pregătirea profesională etc.

1. Veți întocmi un tabel cuprinzînd elementele cele mai de încredere din punct de vedere politic.

2. Veți întocmi un tabel cuprinzînd elementele în care nu se poate avea încredere (foști legionari, reacționari, cosmopoliți, excluși din P.M.R., imorali !).

3. Veți întocmi un tabel cuprinzînd elementele ce au avut manifestări nesănătoase în anul curent (veți descrie concret cazurile).

Veți arăta de asemenea situația generală a cadrelor didactice, atmosfera care domnește în mijlocul lor din punct de vedere politic și ideologic, pregătirea lor profesională, cum își fac datoria, unde sînt nevoi mai mari de cadre didactice, tendințe nesănătoase, părțile pozitive din punct de vedere politic și profesional, precum și situația cadrelor de conducere, ce lipsuri au, cum își fac datoria, comportamentul lor politic și profesional.

Veți acorda o deosebită atenție securității acestor lucrări. Va fi strict confidențial și veți trimite la Direcția cadre. (...)".

La rîndul lor, Instrucțiunile M.I.P. cu nr. 67.130/14.07.1950 cu privire la deschiderea anului școlar 1950/1951, precizau ferm că nici un cadru didactic nu-și putea începe activitatea școlară în absența unei decizii a M.I.P. Eventualele avansări urmau să vizeze elementele capabile din punct de vedere profesional dar devotate în același timp regimului de democrație populară. La rîndul lor, eliminările din învățămînt urmau să se aplice „elementelor incompetente" și care manifestau o atitudine dușmănoasă față de democrația populară. Cei „insuficient lămuriți" urmau a fi recuperați pentru învățămînt printr-o justă și intensă politică de lămurire.

Urmare a acestor dispoziții ale M.I.P., Universitatea „Al. I. Cuza" a fost supusă în anul 1950 unei intense „purificări" al cărei rezultat l-au constituit masive licențieri de cadre, în loturi, așa cum s-a întîmplat la Facultatea de Drept unde circa 15 cadre care, scăpate valurilor de epurări din anii 1945—1948, au fost epurate în anul 1950. Foarte puțini dintre aceștia aveau să revină la catedre, majoritatea fiind plasați în posturi și funcții didactice în școli medii sau chiar total necorespunzătoare profesiunii lor, contrar oricăror norme sau stipulații internaționale privind cadrele didactice universitare. Experimentul era inedit!

În raportul său privind îmbunătățirea învățăturii marxist-leniniste de la Universitate, prezentat de Rectorul Jean Livescu într-o ședință din 20 ianuarie 1950 la Biroul Județean P.M.R. Iași, acesta justifica licențierile afirmînd că „...la Facultatea de Științe Juridice, la încadrarea personalului necesar, s-au făcut o serie de greșeli încadrîndu-se unele elemente care nu corespund...". Era aceasta expresia noii politici de „cadre corespunzătoare" care era aplicată în spiritul pseudoreformei din 1948. **(Va urma)**

Dănuț DOBOȘ

NIKOLAI BERDIAEV: *Fețele libertății*

Intre 1920—1921, la „Academia liberă de cultură spirituală“, Nikolai Berdiaev conduce seminarul Dostoievski, care stă la baza viitoarei cărți Contemplarea dostoievskiană asupra lumii. **Cartea a devenit mai apoi una dintre lucrările fundamentale referitoare la Dostoievski. Dezvăluind concepția dostoievskiană, Berdiaev se dezvăluie pe sine, își descoperă propria identitate.**
Deși nu este un tratat de metafizică, lucrarea e un demers filosofic, critica literară fiind un gen puțin apreciat de Berdiaev. Analizînd rînd pe rînd concepte fundamentale dostoievskiene: Omul, Libertatea, Răul, Iubirea, Socialismul, Rusia, Omul-Dumnezeu, Dumnezeu-Omul. — Berdiaev conturează o nouă metafizică în centrul căreia este așezat omul, actul creator fiind un proces demiurgic necontenit în care se exprimă liber comuniunea omului cu Dumnezeu.

Cei care au pășit pe căile arbitrarității și afirmării excesive de sine, care și-au călăuzit propria libertate împotriva lui Dumnezeu, nu pot să-și păstreze libertatea, se îndreaptă inevitabil spre încălcarea ei. Trebuie să renunțe obligatoriu la primatul spiritului uman, la libertatea inițială, se vor deda libertății necesității, vor adăsta în țărmul constringerii. Aceasta este una din previziunile geniale ale lui Dostoievski. „Pornind de la o libertate nelimitată, — zice Șigaliov — eu închei printr-un despotism nelimitat“. Așa a fost întotdeauna calea libertății revoluționare. Așa, în marea revoluție franceză, s-a săvîrșit trecerea de la libertatea nelimitată la **„despotismul nelimitat“**. Libertatea, ca bun plac și arbitraritate fără de Dumnezeu, nu poate să nu dea naștere „despotismului nelimitat“. O astfel de libertate conține în sine coerciția absolută, ea nu va avea garanții. Revolta arbitrarității duce la negarea Rostului vieții, la negarea Adevărului. Rostul viu și Adevărul viu sînt substituite de organizarea arbitrară a vieții, de frica omenească în furnicarul social. Procesul degenerării libertății în despotism nelimitat ocupă un loc foarte important în viziunea dostoievskiană asupra lumii. În ideologia revoluționară a inteligenției ruse de stînga, care la prima vedere pare atît de iubitoare de libertate, el sesizează posibilitatea „despotismului nelimitat“. A văzut primul multe și mai departe decît alții. A știut că revoluția pe care el a simțit-o în subteran, în zona lăuntrică a Rusiei, nu duce la libertate, că a început o mișcare de înrobire definitivă a spiritului uman. Deja, în uimitoarele cugetări ale eroului „Însemnărilor din subterană“, se prefigurează ceea ce se va dezvălui în final prin Piotr Verhovenski, Șigaliov, Marele Inchizitor. Pe Dostoievski l-a urmărit ca un coșmar, l-a apăsat ideea că omenirea, modificînd Adevărul lui Hristos, a trebuit, în revolta și bunul ei plac, să ajungă la sistemul despotismului nelimitat al lui Șigaliov, Piotr Verhovenski, al Marelui Inchizitor. Este acel sistem în care are loc o abdicare de la libertatea spiritului uman în numele fericirii oamenilor. Eudemonismul social este contrapus libertății. Dacă nu există Adevăr, nu rămîne nimic în afară de organizarea coercitivă a fericirii sociale. Revoluția nu se face în numele libertății, ci în numele acelor principii pentru care au ars rugurile Inchiziției, în numele „miilor de milioane de copii fericiți“. Omul nu a putut să-și ducă povara libertății spiritului, i-a fost frică de golgota libertății. Atunci a refuzat libertatea, a trădat-o, s-a refugiat de ea în structurarea coercitivă a fericirii umane. Negarea libertății a început prin afirmarea ei nelimitată ca arbitraritate. Aceasta este dialectica fatală a libertății. Dar, dacă libertatea înșelătoare se preschimbă în „desetism nelimitat“, în distrugerea totală a libertății, atunci și egalitatea înșelătoare trebuie să ducă la o inegalitate fără precedent, la dominarea tiranică a minorității privilegiate asupra majorității. Întotdeauna Dostoievski a crezut că democrația revoluționară și socialismul revoluționar, obsedate de ideea egalității absolute trebuie să ducă, ca ultimă consecință, la dominarea unui grup asupra restului omenirii. Astfel este sistemul lui Șigaliov și cel al Marelui Inchizitor. Nu o dată Dostoievski a revenit la acest gînd în jurnalul său; îl tortura, nu-i dădea liniște. Adevărata libertate și adevărata egalitate sînt posibile doar întru Hristos, pe calea divino-umanului. Pe calea arbitrarității antihristice, a omului — Dumnezeu te așteaptă doar o tiranie fără precedent. Obsesia unirii tuturor oamenilor fără Dumnezeu în ideea fericirii generale conține în sine înspăimîntătorul pericol al extincției, al distrugerii libertății spiritului uman. Acestea sînt urmările libertății ca arbitraritate și revoltă. Arbitraritatea și revolta împotriva Rostului lumii obturează accesul conștiinței umane la ideea de libertate. Libertatea spiritului începe să fie negată ideologic ca inaccesibilă minții, ruptă de Rostul etern. „Mintea euclidiană“ — sintagma care-i plăcea lui Dostoievski, — este incapabilă să înțeleagă ideea libertății, nu are acces la aceasta, pentru ea e o taină irațională. Revolta „minții euclidiene“ împotriva lui Dumnezeu e legată de negarea libertății, de neînțelegerea acesteia. Dacă nu există libertatea ca ultima taină a creației, atunci lumea aceasta cu chinurile și suferințele ei, cu lacrimile oamenilor nevinovați nu poate fi acceptată. Nu poate fi acceptat nici Dumnezeu, creatorul unei lumi atît de hidoase și urgisite. Omului, prin revolta și arbitraritatea sa, prin instaurarea „minții euclidiene“, i se pare că ar putea crea cea mai bună lume, în care să nu existe rău deloc, nici suferințe, nici lacrimile copilului nevinovat. Aceasta este logica luptei cu Dumnezeu în numele iubirii binelui. Dumnezeu nu trebuie acceptat fiindcă lumea e așa de prost croită, în ea stăpînește neadevărul și nedreptatea. Libertatea a dus la concluzia luptei cu Dumnezeu și cu lumea. Iar aici iese din nou la iveală fatala dialectică a libertății, tragedia sa interioară. Se vede că libertatea răzvrătită a dus la negarea a însăși ideii de libertate, la imposibilitatea de a pătrunde taina lumii și taina lui Dumnezeu în lumina libertății. Căci, cu adevărat, poți accepta pe Dumnezeu și lumea, poți păstra credința în Rostul lumii, dacă la baza existenței se va afla taina libertății iraționale. Doar atunci poate că va fi atinsă sursa răului în lume, va fi îndreptățit Dumnezeu în existența acestui rău. În lume este atît de mult rău și atîta chin fiindcă la baza acesteia se află libertatea. Iar în libertate se află toate calitățile lumii și ale omului. A îndepărta răul și suferința se poate face doar cu prețul negării libertății. Atunci lumea ar fi forțat bună și fericită, dar n-ar mai fi după asemănarea lui Dumnezeu, căci asemănarea constă în primul rînd în libertate. Această lume pe care ar crea-o revoltată „minte euclidiană“ a lui Ivan Karamazov, spre deosebire de lumea lui Dumnezeu, plină de rău și suferință, ar fi o lume bună și fericită. Dar în ea nu ar fi libertate, totul ar fi constrîns, raționalizat. De la început, din prima zi, ar fi acel furnicar social fericit, acea armonie coercitivă pe care ar fi dorit să o surpe „gentlemanul cu mutra retrogradă și caraghioasă“.

Nu ar mai exista atunci tragedii ale procesului universal, dar nu ar mai exista nici un Rost racordat la libertate. „Mintea euclidiană“ ar putea construi lumea exclusiv pe ideea necesității, iar această lume ar fi una eminamente rațională. Ceea ce ar fi irațional, s-ar elimina. Dar lumea lui Dumnezeu nu are Rost comensurabil cu „Mintea euclidiană“. Pentru „mintea euclidiană“ Rostul e o taină de nepătruns. „Mintea...“ face parte dintr-un univers tridimensional. Rostul lui Dumnezeu poate fi înțeles dacă transcenzi în cea de a patra dimensiune. Libertatea este Adevărul celei de a patra dimensiuni, ea este inaccesibilă în cadrul lumii tridimensionale. „Mintea....“ este incapabilă să soluționeze problema libertății. Toți cei care proclamă bunul plac și revolta la Dostoievski, legitimează negarea libertății. Astfel conștiința lor se îngustează, intră în hotarele tridimensionalității, închide accesul spre alte lumi. Revolta a început de la libertate, dar n-a terminat cu încercarea de a construi o lume bazată pe necesitate. Cu o uimitoare anvergură dialectică, Dostoievski examinează urmările, fatale pentru conștiința umană și viață, ale raționalismului rebel și ale urgiei revoluționariste. Revolta, începută cu libertatea nelimitată, se transformă rapid într-o putere nemărginită a necesității în gîndire și într-un despotism nemărginit în viață. În acest mod își scrie Dostoievski teodiceea sa care, de asemeni, e și o antropodicee. Există o veșnică replică la adresa lui Dumnezeu: existența răului în lume. Aceasta este tema dostoievskiană fundamentală, toată creația sa fiind un răspuns la replica amintită. Aș formula paradoxal răspunsul. Dumnezeu există fiindcă există rău și suferință în lume, existența răului este dovada ființei lui Dumnezeu. Dacă lumea ar fi exclusiv bună și fericită, atunci Dumnezeu n-ar mai fi necesar iar lumea ar fi deja Dumnezeu. Dumnezeu există, fiindcă există rău. Aceasta înseamnă că Dumnezeu există fiindcă există libertatea. Iar Dostoievski demonstrează existența lui Dumnezeu prin intermediul libertății spiritului uman. Cei care neagă libertatea spiritului, neagă și pe Dumnezeu și invers. Lumea forțat bună și fericită, cea armonioasă sub puterea inevitabilei necesități, ar fi o lume fără de Dumnezeu, un mecanism rațional și atîta tot. Cei care reneagă pe Dumnezeu și libertatea spiritului uman tind spre transformarea lumii într-un mecanism rațional, într-o lume forțat armonioasă, Dostoievski nu tratează static tema libertății, ci dinamic, libertatea sa se află mereu într-o mișcare dialectică, în ea se dezvăluie contradicții interioare, se trece dintr-o fază în alta. De aceea pentru oamenii cu gîndire și conștiință statică sînt mai greu de înțeles uriașele descoperiri ale lui Dostoievski despre libertate. Oamenii „statici“ cer **da** sau **ba**, în vreme ce astfel de răspunsuri nu pot fi date. Libertatea este destinul tragic al omului și lumii, destinul lui Dumnezeu însuși, ea se află în chiar centrul existenței, ca taina sa primordială.

(Fragment din volumul în curs de apariție „Contemplarea dostoievskiană asupra lumii“)

Traducere și prezentare
Radu PARPĂUȚĂ

Fascinatia lecturii

De la simbol la zbuciumul manifestării

Existăm sau ni se pare că existăm? Că sîntem și simțim ca ființe (superioare) nimeni nu o contestă. Că trăim cu adevărat doar preț de clipe, unice și inefabile, este lucru demonstrat. Inutil a reaminti că filosofia, al cărei obiect de meditație îl constituie tocmai problema în discuție, și-a spus cuvîntul convingător. Nu ne rămîne decît încercarea de a reflecta asupra nuanțelor ce se desprind din întrebarea de început.

În mod cu totul efemer, omul își exercită „urma“ într-un complicat sistem existențial. Filosofia existențialistă nu a stat inactivă. Detaliile la care a ajuns ne sînt folositoare fie și în măsura în care ele ne pot consola și justifica trecerea (petrecerea) prin lume. Esențial ni se pare aici receptarea fenomenalei transformări (a măriei sale omul) din simbol într-un continuu zbucium de manifestare. Manifestare în creație, în spirit, în substanță, în generozitate și demnitate. Numai în ritmul în care vom înțelege această posibilă corelație vom desluși evidența impusă a neliniștii, tipică omului în plenitudinea manifestării raționale, izvorîtă în și din destinul fiecăruia dintre cele două elemente: **simbolul și manifestarea.**

Individul uman, ca rezultat de vîrf al evoluției vieții și ca valoare supremă în spirit, reprezintă simbolul cel mai înalt. Cel puțin la nivelul universului nostru cunoscut. Dar este suficient? El (omul) caută mereu să se dezvăluie și să se exprime, să-și asume atribute care depășesc, nu numai ca sens pragmatic, valoarea de simbol a vieții. Ajuns în cîmpul manifestării, trecut din pasiv în activ, abia acum înseamnă ordinea și armonia duse spre perfecțiune. Oare ce-or fi însemnînd un Aristotel, un Erasmus, un Leonardo da Vinci sau un Goethe în cultura umanității dacă nu exponenții cei mai de seamă ai gîndirii, armoniei și perfecțiunii?

În esența lui, omul este un spirit mereu însetat de puritate și frumos, iar din sinteza lui „a fi“ se naște credința în fața autenticului, cel care vine dintr-un adînc de neam și dintr-o temeinică cultură. Este un privilegiu că-l avem pe Noica, care ni-l face accesibil pe Blaga. Cele două moduri de „a exista“ ale omului reprezintă o teză fundamentală a filosofiei lui Blaga. „Omul este existență în mister și pentru relevare“. Iată un întreg sistem exprimat chintesențial, dîndu-ne înțelesuri plecînd de la neînțelesuri și prin care poți obține „o viziune filosofică, pe care lumea de astăzi este departe de a o avea“, cum ar spune Noica.

Umanul din noi are ceva dens, o emoție curată, omenească și un sentiment totdeauna cald, profund, puternic. Tot călătorind prin propriul nostru suflet, nu dintr-o pornire narcisistă, trecem prin etape ale unui adevărat drum interior. Întregul univers lăuntric, variat în spirit și de o mare bogăție în sensibilitate, se lasă întrevăzut pe chipul său. E ca o proiecție a luminii venită de dincolo de norii compacți.

Dar cine spunea că acceptăm să ni se fure timpul (adesea furîndu-ni-l singuri) cu o nepăsare înspăimîntătoare și că averea cea mai prețuită este propriul nostru timp? Drama crizei de timp devine uluitoare. Vrînd nevrînd, omul se schimbă într-un fel de prizonier în labirintul existenței limitate. Limitată inexorabil de timp și de risipa lui, mai ales. Nu este oare cazul să medităm mai adînc asupra acestui tulburător aspect, de cele mai multe ori neglijat condamnabil?

Ce este eternul pentru om? Dostoievski spunea că omul se deosebește de toate celelalte specii în primul rînd prin știința că eternitatea pentru el nu există, dar că se poate apropia de această eternitate numai trăind orice clipă cu intensitatea cea mai acută. Poate din umbra acestui adevăr ar trebui privită sintagma: existăm sau ni se pare că existăm! Tocmai din motivul că ni se pare că existăm. Joc de cuvinte, metaforă? Nu sentimentul acesta de limitare, de nemulțumire și înfricoșare pe care ni-l dă îngrădirea morții ne face mai activi și încrezători în rezultatele clipelor încărcate cu fulgere? Atîta timp cît omul există, fie și în refuzul eternității, visînd la opere mărețe și plăsmuind lumi noi, el se menține în aburul nemuririi. Ca prins în văluri între lumină și mister se zbate și există.

Nicolae BUSUIOC

„Romana“

(urmare din pag. 10)

unde Olga îl ucide pe Asatin, care nu și-a îndeplinit misiunea. Sosită în Palat, Romana o acuză pe mătușa sa și pe Vod Pacatos de conspirație împotriva ei, dar Tușa Olga reușește să transfere vina numai asupra lui Vod și să recîștige încrederea Romanei. Aceasta îi cere iertare și o roagă să-l elibereze pe prinț. Tușa Olga îi dă o scrisoare către șeful paznicilor lui Zoridan, scrisoare Olga poruncea, de fapt, uciderea prințului.

Lîngă Turnul Chindiei din Tîrgoviște, Zoridan cîntă un cîntec de adio în ultima lui zi de viață, mulțumindu-i scumpei sale Mana pentru bunătatea și fidelitatea ei. Aceasta îi arată scrisoarea de eliberare și el se bucură că se va putea întoarce în țara sa. Pe domniță nu vrea să o mai vadă. Dar, supriză: el dar Romana nu bănuiește că în află că Mana e, de fapt, domnița travestită. Ziria, nepoata lui Teolin, vrînd să afle dacă străinul o mai iubește pe domniță, îi aduce acestuia o amuletă a Manei spunîndu-i că aceasta a fost ucisă. Crezînd deci că Romana e moartă, Zoridan cade în genunchi plîngînd.

Finalul acțiunii se petrece în piața palatului domnesc. Romana află de la fosta ei doică Anamuma că scrisoarea Tușei Olga era de fapt condamnarea la moarte a lui Zoridan. Se anunță mulțimii aducerea cadavrului străinului ucis. Romana renunță la travesti, își ia rămas bun de la poporul ei, îl plînge pe Zoridan și vrea să se sinucidă cu un stilet. Căpitanul de haiduci, Coca, o oprește și trăgînd pătura de pe cadavrul adus în piață, îi arată că cel ucis nu e Zoridan ci șeful paznicilor acestuia; haiducii făcuseră dreptate. Zoridan apare și o îmbrățișează pe Romana spre bucuria mulțimii care îi aclamă pe cei doi îndrăgostiți.

În exclusivitate pentru „Cronica"

dialog cu scriitorul albanez Ismail Kadare

Istoria umanității este istorie unor forma succesive de dictatură

— Stimate domnule Ismail Kadare, avem șansa de a întîlni aici la Liège, în calitate de președinte al unei ediții jubiliare a Bienalelor Internaționale de Poezie — 1992 marghează 40 de ani de existență a acestui extraordinar eveniment din viața creatorilor lumii — Bienale ce dezbat atît de generoasa temă a raporturilor dintre Poezie și Libertate, avem, deci, șansa de a întîlni pe unul dintre cei mai mari scriitori actuali ai universalității. 300 de poeți de pe toate meridianele și-au dat întîlnire cu acest prilej la Liège, care a devenit, timp de cinci zile, capitala mondială a poeziei. Care este părerea dumneavoastră despre rolul acestei întîlniri și mai ales despre relația ce se stabilește între poezie și libertate?

— Ați urmărit și dumneavoastră discuțiile, ați participat la ele, încît ce-aș mai putea eu spune? Cuvîntul pe care l-am rostit în ședința de deschidere a fost un apel pentru renașterea poeziei, apel ce-mi exprimă, de altfel, convingerile despre creație. Marea literatură a lumii de la antici și pînă în prezent, este fructul unor conflicte de conștiință, al unor remușcări, și, după cum spuneați chiar dumneavoastră în intervenția despre „libertatea exilului interior", creația profundă, veritabilă se naște din trăiri negative. Poezia este, deci, actul de căință și de dreptate pe drumul libertății. Acum mi-e greu să mai adaug ceva la ceea ce tocmai am spus pentru toți participanții.

Evident, tema acestei Bienale este binevenită, încurajatoare, nu numai pentru poezie, ci și pentru spiritul uman în general. Îmi permit această afirmație pentru că în lumea de astăzi poezia face parte din acele valori umane care sînt amenințate, din nefericire din foarte multe direcții, de foarte mulți factori, iar lupta dusă pentru apărarea poeziei este în același timp o luptă pentru apărarea umanității și a tot ce ea a creat pînă acum, pentru apărarea sentimentelor și valorilor umane. Această luptă este cu adevărat foarte importantă.

— Nu se poate spune că ați fost din cale-afară de cooperant cu ziariștii — și vă mulțumim acum pentru poziția privilegiată în care ne aflăm! — în afară de noi, doar colegii de la Radio Televiziunea Belgiană Francofonă reușind să realizeze un interviu cu dumneavoastră. În orice caz, am reținut din dialogul purtat cu ziaristul belgian că în ce privește Premiul Nobel despre care se afirmă tot mai insistent că vă va fi atribuit, acesta, în anumite privințe, sosește puțin cam tîrziu pentru dumneavoastră. Dar oare pentru poeții prezenți aici la Liège, și pentru toți creatorii lumii, în general, subiectul acestei bienale, privitor la relația dintre poezie și libertate, nu vine, la rîndu-i puțin cam tîrziu?

— Da, probabil aveți dreptate. De fapt, nu probabil ci, cu siguranță aveți dreptate, dar cîți dintre oameni mai cred astăzi că poezia lor putea schimba ceva în soarta umanității?

— Domnule Kadare, ca o recunoaștere a prestigiului și valorii dumneavoastră vi s-a încredințat, deși reprezentați una din țările crunt încercate de comunism din Estul Europei, vi s-a încredințat, deci, președinția actualei ediții a Bienalei Internaționale de Poezie de la Liège. La rîndul meu, în calitate de scriitor, am avut onoarea să-mi rostesc discursul în ședința plenară ce a deschis lucrările Bienalei, în ciuda faptului că și eu vin dintr-o țară estică, țară care, de ce să n-o recunosc, nu s-a scuturat încă de comunism. L-am mai ascultat astăzi și pe polonezul Artur Niedzyrzecki. Să fie acesta un semn că spiritualitatea, cultura, literatura, poezia în ultimă instanță, din spațiul geografiei noastre culturale sînt redescoperite de țările vestice, că opiniile scriitorilor din fostul lagăr comunist încep să se facă auzite și dincoace de cortina de fier?

— Nu cred că e vorba de un amestec între două spiritualități total diferite, ci doar de o revenire la o stare de normalitate brutal și artificial întreruptă după cel de-al II-lea război mondial.

— Am să încerc să fiu mai concret, să adincesc puțin întrebarea mea, care avea și o altă nuanță și la care așteptam un răspuns mai precis: credeți, deci, că există și o opțiune politică în situația pe care am descris-o puțin mai înainte?

— Înțeleg exact nuanța la care vă referiți. Eu cred că pînă acum, în general, nu întotdeauna ci, subliniez, în general, țările din vest s-au interesat de scriitorii proveniți din țările estice ale Europei. Înainte de toate, acest interes era îndreptat spre disidenți, ceea ce, să recunoaștem, nu era rău deloc, ținînd cont de efectul, de ecoul pozitiv al unui astfel de interes, care incita la libertate. Acuma însă, criteriile trebuie schimbate, mai ales că nu întotdeauna disidenții sînt și creatori de valoare, sîntem cu toții membri ai unei mari familii de scriitori, indiferent din ce țări provenim. Din est sau din vest, din nord sau din sud, din țări bogate sau sărace, scriitorii sînt scriitori și deci trebuie să se termine cu acest interes politic „exotic", ca să-i zic așa, pentru a se avea în vedere doar marile, adevăratele valori, întrucît, atît în țările din Est, cît și în cele din Vest, în marea criză morală pe care o traversăm se include și o acută criză de valori. În prezent cultura, viața scriitorilor au ajuns un mare bazar, în care toată lumea vrea să profite de cîte ceva. Iată, de exemplu, acum întîlnești în mod frecvent următoarea poziție: „cinste creatorilor care nu au scris, ci au tăcut!" S-a ajuns deci ca tăcerea să fie onorată în țările de Est. Care tăcere? Pentru a-ți putea permite să taci, trebuia mai întîi să te fi făcut cunoscut, să te impui prin ceea ce ai scris. Deci, tăcerea are valoare dacă provine de la un creator și conferă valoare cuiva care s-a impus mai întîi ca scriitor. Dacă nu, tăcerea care provine dintr-o altă tăcere e ceva absurd. Am întîlnit cîndva în Albania pe cineva care făcea figură de disident și care mi-a spus: „Și eu aș fi putut să scriu, dar am preferat să păstrez tăcerea!" Dar cum vei putea tu să demonstrezi vreodată, că ești un scriitor, de vreme ce n-ai scris nimic? Deci, e de-a dreptul idiot, absurd și chiar nebunesc să faci orice fel de speculații în acest sens. Spun asta pentru că acum, din nefericire, printre scriitori există un soi de competiție, o concurență absurdă („cine e mai avansat", „cine a conceput primul o anumită frază împotriva puterii, împotriva dictaturii", „cine a fost al doilea", „cine s-a certat cu un confrate aservit puterii sau cu altcineva", „cine a făcut ceva în plus", „cine a făcut trei ani de pușcărie și cine treizeci" etc.) pentru a se impune, deci, într-un fel de ierarhie, de fapt într-o antiierarhie teribilă care, în cele din urmă, nu va crea altceva decît un haos. Și iată că aceiași scriitori care caută să se impună prin oricare alte mijloace decît cele ale breslei, aceiași scriitori, deci, intră acum într-o altă discuție, și anume: trebuie oare să ștergem toate valorile trecutului, pentru că ele sînt legate de structuri nedemocratice, comuniste? Iar ei, scriitorii mici și mediocri, meschini, non-valori spun „da, tot ce aparține trecutului trebuie înlăturat" dar cum să ștergi 50 de ani din spiritualitatea unui popor? O jumătate de secol de cultură a țărilor din Est cum să o ștergi? Oare culturile ce au fost create de-a lungul timpului în istoria umanității au fost distruse apoi în regimuri democratice?! Istoria umanității este oribilă, în general. Este istoria unor forme succesive de dictatură. Toate valorile literare s-au născut sub dictatură. Și totuși nici o națiune nu și-a negat valorile. Nimeni n-a schimbat ierarhiile impuse de ele. Și ne trezim tocmai noi acum să facem asta. Dar e clar ca lumina zilei că visul tuturor scriitorilor mici și mediocri e să șteargă această literatură în care ei nu au putut să intre. Așadar, după opinia lor, acum gata! se termină totul. Totul trebuie ars. E păcat că există o astfel de mentalitate, dar eu cred că ea nu va dura.

— Aveți perfectă dreptate, dar scriitorii de care vorbim ar avea ei înșiși în acest caz o sarcină extrem de dificilă, întrucît a arde totul presupune și să pui ceva în loc. Și ce-ar putea pune ei?

— Trebuie să recunosc, la rîndu-mi, că și dumneavoastră aveți dreptate: chiar dacă ardem totul, în cultură nu poate exista un vid.

— În plus, situația pe care ați descris-o ilustrează o manieră de gîndire tipic comunistă. Exact așa au procedat comuniștii cînd au acaparat puterea, distrugînd valori spirituale inestimabile pentru cultura popoarelor din Est.

— Vreau să vă spun că uneori comuniștii și anticomuniștii se aseamănă de o manieră stranie, paradoxală, încît crezi că doar din întîmplare comuniștii devin anticomuniști și anticomuniștii devin comuniști, cînd, de fapt, ei fac parte din aceeași rasă, din rasa celor care, deținînd puterea, o transformă în dictatură. Din păcate însă, oamenii simpli nu au o astfel de viziune, aceștia au alte criterii pentru a-i clasifica. Problema e că ei își aleg uneori aceste criterii cu responsabilitate, alteori nu. Iată o altă discuție ce se poartă în prezent în Albania: există personalități ale vieții culturale și științifice care au fost anticomuniști, dar ei uită să spună că au fost anticomuniști pentru că fuseseră fasciști și colaboratori ai nemților, ceea ce e mult mai grav. Dacă ar fi fost doar fasciști, mai treacă-meargă, pentru că eu, așa cum i-am iertat pe comuniști îi pot ierta și pe fasciști, întrucît, cel puțin în Albania, existau între aceștia și oameni care gîndeau că fascismul trebuie să constituie o înnoire a lumii. Deci, ca să revin, nu erau doar fasciști, ci și colaboraționiști ai ocupantului. Așadar, atunci cînd ai fost și fascist și colaborator al ocupantului, ești condamnat de orișicare țară a lumii. Nu poți să inventezi că ai fost anticomunist. Eu am și declarat, de altfel, într-un interviu pe care l-am publicat în R.P. Albania că anticomunismul de origine nazistă sau fascistă nu este valabil, el poate fi identificat, după părerea mea, cu antifascismul ce provine din regimul stalinisto-bolșevic. Deci, nu au dreptul nici stalinistul bolșevic, nici fascistul hitlerist sau mussolinian să declare că sînt unul împotriva celuilalt. Ei sînt de aceeași parte a baricadei, fac parte din aceeași rasă de care aminteam și ar trebui să ne cam lase în pace.

— Vă dau din nou dreptate, domnule Kadare, și, cum în cărțile dumneavoastră ați abordat în mod frecvent subiecte istorice, putem afirma că discuția noastră a pătruns deja în substanța acestor cărți. Și pentru că în ele există numeroase pagini despre destin, am vrea să-l raportăm la esența istorică a cărților pe care le-ați publicat. Așadar, credeți că, pe lîngă destinul inidividual, de a cărui existență nu se mai îndoiește nimeni astăzi, există și un destin al popoarelor, al națiunilor?

— Chiar dacă răspunsul meu ar putea fi interpretat ca mistic, eu cred, totuși, că există un destin al popoarelor. Uneori, cînd utilizăm cuvîntul „popor", există o stare de emoționalitate, dar și o anumită concepție abstractă care ne face să ne pierdem obiectivitatea. Însă vreau să subliniez faptul că de obicei se spune că într-o țară orice clasă socială a făcut greșeli de-a lungul istoriei, numai poporul în întregul său este mare și divin. Dar, după opinia mea, trebuie nuanțată, analizată, o astfel de afirmație, întrucît știm prea bine că și popoarele pot comite erori teribile. Orice popoare. E un fel de a spune: „intelectualii au comis aceste crime, polițiștii au făcut asta, studenții, soldații, agricultorii etc. sînt incriminați, dar poporul rămîne întotdeauna mare!" Păi dacă în sînul unui popor o anumită clasă socială comite atrocități, cum mai poate fi mare acel popor? Deci, să fie clar, popoarele comit erori. Dar, totodată, au și un destin propriu. Uneori acest destin este amar și trist. Popoarele au început să facă greșeli încă de la începuturile lor, din antichitate, de pe cînd erau nomade, neștiind uneori să aleagă drumul cel bun, s-au înfundat în deșert, în sterilitate, în loc să-și semene sămînța în pămîntul roditor. Greșelile au fost numeroase. De aceea au dispărut de-a lungul vremii atîtea culturi, atîtea popoare chiar s-au stins, atîtea limbi au murit. Toate trebuie asumate, și erorile și destinul, pentru că erorile comise și mai ales repetarea lor conturează destinul tragic al unui popor. De aceea, eu cred că întradevăr există nu doar un destin individual, ci și unul al colectivităților, al semințiilor, al popoarelor. Și din nefericire popoarele din Balcani au un tragic destin comun. Nu s-ar putea spune că e printre cele mai rele, dar nici printre cele mai bune nu se numără.

— În cărțile dumneavoastră ați reușit în mod extraordinar să recreați istoria universului spiritual al poporului albanez, cu datinile și obiceiurile sale, credințe și superstiții, trăiri, zbucium, așadar, tot ceea ce ține de sfera sufletească. Istoria, deci, am mai amintit-o, ocupă un loc important în opera pe care ați creat-o. Ținînd cont și de afirmațiile anterioare privitoare la destin, cum vedeți, istoria și viitorul regiunii noastre, pentru că, e clar, vorbim de o regiune comună, aceea a Balcanilor?

— Cînd aveam 35—40 de ani, nici nu îndrăzneam să cred că într-o bună zi comunismul va cădea. Era prin '75—'76. Îmi pierdusem orice speranță, zicîndu-mi că un asemenea regim e o ciumă de care nu ne vom vindeca niciodată. Gîndeam că, în cel mai bun caz, o dată cu trecerea vremii, s-ar mai putea îmblînzi cît de cît, dar că nu vom putea ieși niciodată din el. Ungaria încercase și nu reușise, Iugoslavia încercase și nu reușise, Albania încercase și nu reușise, Cehoslovacia la fel. Deci era clar pentru mine pe atunci că dintr-un astfel de regim nu se poate ieși. Și-atunci ce puteam face eu? Vedeam cum țara mea aproape degenerează sub dictatură și atunci am încercat construiesc un model etern acestei țări, un fel de istorie izvorîtă din sufletul meu de creator, am încercat să-i reconstruiesc o icoană în care generațiile viitoare, să regăsească ceva nealterat, nedegenerat, să-i reconstruiesc un tablou complet vieții tuturor. Poate n-ați citit toate operele mele, fie și numai pentru faptul că nu s-au tradus toate în românește. De aceea vreau să vă spun că Editura Fayard îmi reeditează întreaga operă, dar nu o face în mod cronologic, în ordinea în care am creat-o eu, adică. Sau, dacă vreți, reeditarea urmărește o altă cronologie, aceea a subiectelor. Va începe prin subiectele mitice, Prometeu, Nilul, Piramidele etc., ajungînd pînă în zilele noastre. Aceasta vrea să însemne că lectorul va avea un tablou complet. Doresc astfel să-i ofer Albaniei un fel de model pe care, atunci cînd va veni timpul, să-l deschidă așa cum deschizi niște vestigii în care să găsești probe ce-ți permit să spui: „Iată ce am fost!" Așa trebuie reconstruit poporul! Adică să-i ofer un model psihic, moral, istoric, dar, iar trebuie nuanțat, nu în mod riguros istoric, nu în întregime istoric. Eu am utilizat istoria într-o manieră foarte liberă în operele mele, am utilizat-o mai degrabă pentru a contura tabloul de care v-am vorbit. Aceasta este explicația faptului că în cărțile mele se regăsesc mereu și celelalte țări din Balcani. Uneori, parcurgîndu-mi prozele, nici nu-ți dai seama că e vorba de Albania, întrucît subiectul se poate identifica absolut cu orișicare parte a acestei

regiuni balcanice. Am scris destul de multe povestiri și romane ce se pot situa fără nici o dificultate în România, Grecia, Iugoslavia. E clar că e vorba despre Albania, dar acest lucru se uită imediat, pentru că mi-am respectat întotdeauna această concepție că noi avem **impresă** un indeniabil destin **comun**. Am scris, de exemplu, un roman care nu e încă tradus la dumneavoastră, referitor la jertfa pentru creație, da legenda există în toate țările balcanice, în România fiind cunoscută sub denumirea de „Legenda Meșterului Manole". E, deci, o legendă grecească, românească, bulgărească, albaneză, muntenegreană, chiar ungurească. Am scris, așadar, un roman care poate fi citit ca o operă balcanică, roman a cărui idee s-a născut din disperare, pentru că-mi pierdusem complet speranța că aceste țări din Est vor scăpa într-o zi de comunism.

— Aceasta era concepția dumneavoastră în urmă, cu cel puțin un deceniu. Dar astăzi? Cum vedeți viitorul? Credeți că v-ați înșelat în previziunile atît de sumbre referitoare la căderea comunismului?

— Astăzi? Da, astăzi cred că m-am înșelat în previziunile mele, dar, din fericire, pentru un scriitor nu e deloc important dacă a prevăzut ceva sau nu, ci pentru el problema importantă se pune astfel: ceea ce a scris are sau nu valoare? Pentru el, pentru scriitor, doar valoarea rămîne, prin ea va fi recunoscut.

— Scuzați-mă că vă întrerup, dar în contextul acesta al valorii, trebuie să vă spun că sînteți foarte, foarte cunoscut și foarte iubit în România unde vi s-a tradus o bună parte din operă.

— Da, am auzit acest lucru și sînt foarte fericit că românii mă iubesc. Și-apoi, ca pentru orice scriitor, e o mîndrie pentru mine faptul că sînt citit, că sînt cunoscut peste tot în lume, dar să știți că eu, vă mărturisesc realmente cu sinceritate, sînt mult mai fericit să fiu cunoscut mai ales în țările vecine. Nu o spun din amabilitate, ci pentru că e adevărat: părerea celor din jur constituie o adevărată verificare a valorii. Această verificare începe întotdeauna, după opinia mea cel puțin, în propria-ți țară. Primul criteriu al verificării: dacă nu ești iubit, în propria-ți țară, dacă cei de-o limbă, de-o naționalitate cu tine nu te cunosc, nu te apreciază, dacă lor nu le spune nimic opera ta, atunci e foarte trist pentru tine ca scriitor e foarte trist, da, căci e un semn că n-ai valoare. Al doilea criteriu al verificării îl constituie vecinătatea, anturajul, căci, după cum spuneam, contează enorm țările din regiunea unde este așezată patria ta, țările din jur deci. Pentru mine, această vecinătate o constituie, evident, regiunea balcanică. De aceea îmi este foarte scump faptul de a fi cunoscut, citit în aceste ediții, care nu sînt de lux, ediții din România, Grecia, din Macedonia, din toate țările mici cu care se învecinează Albania. Ei bine, aceste ediții, relativ modeste sa le spunem, îmi sînt foarte dragi foarte scumpe, în ciuda modului în care au fost realizate în ciuda faptului că sînt apărute în țări mici, pentru că ele constituie, după cum spuneam, cel de-al doilea criteriu de verificare a valorii operei unui scriitor. Cînd această verificare e pozitivă, atunci poți spune: iată, țările cu care ne învecinăm sînt alături de mine, mă recunosc. La rîndu-mi, poate tocmai din această cauză, eu consider statele din regiunea balcanilor ca pe niște rude, verișori să zicem. Iată de ce, în ciuda faptului că România, asemenea Macedoniei sau Greciei, nu e o țară mare ca America sau ca Marea Britanie, unde, de altfel, am fost tradus, mie îmi face o mare plăcere faptul că sînt cunoscut în această țară. Și nu e doar o plăcere, ci, subliniez, și o confirmare a receptării mesajului meu artistic, a înțelegerii cuvintelor mele oferite semenilor. E de fapt o dublă confirmare: cea a faptului că sînt înțeles în regiunea mea și cea a valorii operei mele.

— Sînteți foarte aproape de Premiul Nobel și se vorbește tot mai insistent în lume că într-unul din anii ce vin veți fi laureat al acestui premiu. Credeți că drumul spre o astfel de recunoaștere trece prin această concepție pe care o aveți despre maniera scriitorului, concepție ce a făcut ca mesajul cărților dumneavoastră să depășească spațiul albanez, spațiul sud-est european și să se adreseze întregii lumi?

— Absolut! Dar eu cred că aceasta trebuie să fie principala calitate a oricărei literaturi, pentru că, în general dacă literatura are valoare, ea trebuie să depășească spațiul în care a fost creată. Numai că, dacă această depășire se realizează de o manieră artificială, iarăși e foarte trist și e un semn al lipsei de valoare. Să faci romane turistice, să le pui să călătorească, Paris, Londra, Piccadilly, Champs Elisées, repet, e foarte trist. Nu e numai trist, ci și provincial. Dar, dacă ai cîștigat spațiul universalității într-o manieră naturală, atunci e cu totul altceva.

— După opinia tuturor, trebuia să primiți Premiul Nobel de foarte multă vreme. Astăzi, după ce l-ați așteptat atît, el vă mai spune ceva? Vă adresez această întrebare întrucît am urmărit dialogul cu mai tînărul nostru confrate de la Radio-televiziunea Belgiană și am reținut o oarecare detașare de această problemă, dar și tonul oarecum amar al neîmplinirii.

— Da, am afirmat deja că dacă Premiul Nobel ar fi venit pe vremea cînd în Albania era o dictatură comunistă, pe vremea cînd eu trăiam încă în această țară, el ar fi avut, cred, un rol enorm în transformarea, în democratizarea vieții din patria mea, i-ar fi adus servicii extreme, ar fi încurajat un popor aflat la limita supraviețuirii și a disperării, un popor care și-a pierdut credința în propriile valori. Acum cred că pentru națiunea albaneză e cam tîrziu, el și-a pierdut semnificația de simbol al democratizării vieții în Albania, semnificație pe care ar fi avut-o pînă nu cu mult timp în urmă. Așa încît în prezent Premiul Nobel a rămas doar o problemă personală a scriitorului Ismail Kadare, deși nici mie nu cred că mi-ar mai putea influența cariera artistică. Știți, asta e deja o poveste veche și pot să vă spun că m-am obișnuit de multă vreme cu etichetarea „candidat la Premiul Nobel".

— Și pentru că ne aflăm împreună în calitate de invitați ai Bienalei Internaționale de Poezie de la Liège, cum vedeți dumneavoastră concretizarea, modernizarea unei astfel de întîlniri în care peste 60 de țări și-au trimis aici reprezentanți poeți? Se va putea realiza o spiritualitate comună de vreme ce sîntem atît de diferiți și de pe întreg mapamondul?

— Trebuie să existe posibilitatea unei comunicări, poezia însăși e un instrument al acesteia. Cel puțin noi, cei din țările estice ale Europei, țările ex-comuniste, avem nevoie să ne încadrăm în această spiritualitate comună, să trăim comunicarea pe care o doream de atîta amar de vreme, să simțim că ni se adresează. Gîndesc de asemenea că prăbușirea comunismului va schimba echilibrul spiritual mondial. Nu e chiar atît de simplu, bineînțeles, și nu se pune doar problema refugiaților, a schimbărilor politice, economice etc. Curînd tulburarea spirituală la care mă refer se va face peste tot resimțită, pentru că Occidentul va îngloba și partea noastră de lume. Și știți, atunci cînd înglobezi pe cineva, chiar dacă-l ucizi, el rămîne în interiorul tău și iradiază independent de voința ta. Vreau să spun că o nou conștiință, aproape mondială se va naște acum. Pentru asta însă va trebui să mai treacă vreo cîțiva ani, dar din această nouă conștiință vă țîșni și o nouă literatură, oarecum diferită de cea existentă în prezent. Oarecum diferită, pentru că aceste literaturi din Est, care par că sînt pe cale de dispariție, nu pot nicidecum să dispară, ele se vor regăsi în interiorul umanității, de unde vor izbucni, vor avea un rol de jucat, așa cum personalitatea celui ucis tulbură, influențează conștiința celui ce l-a omorît. Pare puțin mitic ceea ce spun, dar e foarte adevărat.

— Aș zice că aveți dreptate, dacă n-aș ști că puterea poetului e destul de mică.

— Doar aparent poetul n-are putere și oricum situația sa depinde de foarte mulți factori. Puterile poetului sînt uneori „diabolice" — utilizez adjectivul în sensul său pozitiv, să zicem — dacă el știe să minuiască așa cum trebuie cuvîntul. Uneori acesta acționează pretutindeni, de o manieră misterioasă, are o iradiație puternică. Din păcate, uneori numai.

— Da, în ceea ce privește cuvîntul, sînt de acord că poetul are puteri nelimitate. El n-are însă și posibilități materiale, practice de a schimba ceva. Aceasta e însă o temă generoasă iar pe noi, din nefericire ne presează timpul și lucrările Bienalei la care trebuie să participăm în continuare. Așa încît mă văd nevoit să vă mulțumesc în numele cititorilor revistei „Cronica" pentru amabilitatea de a accepta acest dialog.

— Nu, eu sînt cel care trebuie să vă mulțumească între altele pentru prilejul pe care mi-l oferiți de a-i saluta pe cititorii români. Sînt fericit să o fac, deoarece, după cum afirmam și în intervenția mea, noi vorbim mereu de scriitori întemnițați, dar îi uităm aproape întotdeauna pe cititorii întemnițați, încătușați. Ei sînt martiri ca și creatorii care au suportat dictatura, au aceleași merite ca și noi, scriitorii, căci și ei au avut parte de suferință. Dar în timp ce noi am avut refugiul creației, am suferit, deci, individual ca să zic așa, ei alcătuiesc un ansamblu de martiri.

— În această privință România și Albania se aseamănă foarte mult, căci și la dumneavoastră în Albania comunismul a făcut multe victime în rîndul oamenilor obișnuiți, deși aceștia nu reprezentau, poate, un pericol pentru ciuma roșie.

— Da, comunismul a avut întotdeauna nevoie de jertfe umane pentru a se impune și, mai ales, pentru a supraviețui. De fapt necesitatea de a face victime e specifică oricărei dictaturi.

— Și în prezent credeți că în Est a început totuși o schimbare? Așa reiese din dialogul nostru, dar în ce privește România eu nu cred că se va schimba ceva. Pînă și Albania a ales calea democrației, în vreme ce românii, în mod inexplicabil pentru mine, aleg tot comunismul.

— V-am spus deja că și popoarele pot face greșeli fundamentale, iar repetarea acestor greșeli conturează destinul tragic al unui popor. Comunismul este destinul tragic al poporului român. Schimbări sînt totuși peste tot, așa cum peste tot sînt încă greșeli, erori, dureri. Dar, după opinia mea, schimbările au început. Chiar și în România.

— Oricum, crarea unei lumi noi e întotdeauna dificilă.

— Nu e doar dificilă ci e de-a dreptul dramatică. Dar, repet această creare a început deja.

— Să sperăm!

Valeriu STANCU
Horia BĂDESCU

Liège, septembrie 1992

- **Poezia — actul de căință și dreptate pe drumul libertății.**
- **Nu întotdeauna disidenții sînt și creatori de valoare.**
- **Umanitatea traversează o acută criză de valori.**
- **Visul scriitorilor mici și mediocri e să distrugă literatura în care nu au putut să intre.**
- **Istoria umanității este istoria unor forme succesive de dictatură.**
- **O jumătate de secol nu se poate șterge din cultura unui popor.**
- **Dacă literatura are valoare, ea trebuie să depășească spațiul în care a fost creată.**
- **Dacă Premiul Nobel mi-ar fi fost acordat pe cînd trăiam încă în Albania, el ar fi ajutat un întreg popor aflat la limita supraviețuirii și a disperării.**
- **Vorbim mereu de scriitori întemnițați, dar îi uităm întotdeauna pe cititorii întemnițați.**
- **Comunismul a avut întotdeauna nevoie de jertfe umane pentru a se impune și mai ales pentru a supraviețui.**

O nouă revistă de cultură

„MIORIȚA"

În peisajul publicistic actuale, cînd supraviețuirea a devenit o problemă acută, apariția unei reviste de cultură pare aproape un miracol. Și totuși, la Cîmpulung, în binecuvîntata și frumoasa Bucovină, un grup de intelectuali entuziaști (George Bodea, I. Filipciuc, Grațian Jucan, Dan Palade și H. Stamatin) editează **„Miorița", revistă de cultură folclorică.**

Revenirea la tradiție și la valorile sale în cadrul unei viziuni moderne asupra fenomenului folcloric marchează profilul noii publicații, determinînd totodată și unitatea materialelor publicate aici (studii, articole, traduceri etc.).

După cum se afirmă în programul intitulat **Întîmpinare**, „devoțiunea exemplară" față de capodopera folclorului nostru trebuie reînnoită mai ales acum, în preajma împlinirii unui veac și jumătate „de la descoperirea și așezarea ei în lumina cărții" de către V. Alecsandri. Și nu întîmplător „Miorița" apare în Bucovina — regiune recunoscută prin atitudinea față de tradiție, păstrînd încă nealterate multe obiceiuri și datini strămoșești.

Pe linia preocupărilor menționate în program, restituirea unor valori literare (sau doar pagini mai puțin cunoscute despre **Miorița**) se impune cu necesitate. Așa se explică reluarea unor versuri de V. Alecsandri sau a studiului **Miorița și Călușarii urme de la daci** de Th. D. Speranția.

Primul număr excelează prin paginile inedite semnate de Adrian Fochi, precum și rîndurile consacrate acestuia de un alt folclorist renumit, Iordan Datcu. Alături de ei se remarcă articolele scrise de Ion Abacu, Grațian Jucan și Eugen Agrigoroaiei, ca și un interesant „prospect bibliografic" aparținînd lui I. Filipciuc.

Dacă în primul număr al revistei Traian Diaconescu publică traducerea latină a capodoperei folclorului nostru sub titlul **Mioritza**, în al doilea număr, **Kohițuji** este numele transpunerii ei japoneze datorate lui Sumiya Haruya.

Se realizează astfel o deschidere simbolică; între o limbă moartă (latina) și una vie (japoneza), devenită foarte actuală datorită performanțelor tehnice ale poporului nipon, există loc pentru multe alte traduceri. Va fi aceasta, sperăm, o performanță a revistei bucovinene, deși nu ignorăm dificultățile ce se vor ivi în depistarea și reluarea traducerilor apărute în diverse colțuri ale lumii. Totuși, prin publicarea lor, vom avea o perspectivă mai clară asupra interesului manifestat de alte culturi față de mitul românesc.

Adiacentă acestei probleme ni se pare ancheta literară intitulată **„Miorița" printre munții ce se bat în capete**, în cadrul căreia răspund, în cele două numere ale revistei, Ioan Pogorilovschi, Gheorghe Suciu, George Vulturescu, Traian Cantemir, Ioan Dănilă, Vasile Filip și Alexandrina V. Lovinescu.

Excesele interpretative nu lipsesc. Astfel, încercînd să integreze mitul românesc în universalitate, Alexandrina V. Lovinescu nu face altceva decît să calchieze unele mitologii asiatice, lipsind **Miorița** de specificul ei autohton. Se ajunge la afirmații bizare de tipul: „Măicuța bătrînă este de fapt Prakriti muma străbună...".

Poeziile originale cu care se deschid numerele deja apărute, semnate de Arcadie Suceveanu, Tucu Moroșanu, Horațiu Stamatin și Ion Pachia Tatomirescu au comună inspirația folclorică, neabătîndu-se astfel de la linia generală a revistei.

Chiar dacă nu putem afirma cu certitudine că „Miorița" și-a găsit drumul propriu, se poate constata cu ușurință că redacția face eforturi în acest sens și că ele se cuvin încurajate. Tocmai de aceea Ministerul Culturii trebuie să aibă în vedere și „Miorița", dacă intenționează să subvenționeze unele reviste de cultură, ajutîndu-le astfel să supraviețuiască. Și aceasta deoarece, după cum bine se știe, cultură românească nu se face numai la București.

Adrian VOICA

Ce aşteptaţi de la cîntecul meu ?

Plecat în exil după ce va fi spus tot ce se putea spune dictatorului şi instrumentelor sale, Dorin Tudoran face parte, în cadrul larg al diasporei româneşti, din categoria intelectualilor activi, în continuă ofensivă împotriva sistemului totalitar comunist, în oricare din ipostazele în care ar funcţiona el la un moment dat. Asemeni unor Paul Goma, Mircea Iorgulescu, Al. Papilian, Dinu Flămând, I. Negoiţescu, Pavel Chihaia, Emil Hurezeanu, Gelu Ionescu, N. Balotă, „americanul" Dorin Tudoran e o **prezenţă** reconfortantă, pe unde scurte sau medii, în revistele din ţară sau în „Agora" şi „Meridian" pe care le editează la Washington D.C. Pentru spaţiul literar românesc însă, Dorin Tudoran a fost, în ultimii ani, la fel ca toţi cei ce şi-au retras scrisorile de acreditare, o prezenţă prin absenţă, astfel încît apariţia recentă a antologiei **Ultimul turnir** (Editura de Vest, 1992), trebuie să răspundă unei întrebări tranşante pe care autorul prefeţei, Mircea Mihăieş, n-o ocoleşte : „Părăsind România (şi, totodată, creaţia poetică) la mijlocul anilor '80, Dorin Tudoran rămîne, fatalmente, poetul acelei perioade. Însă adevărata întrebare la care răspunde o astfel de antologie e alta : cît din ceea ce constituie excelenţa poeziei lui Dorin Tudoran în momentul publicării a trecut cu bine proba timpului ?". Aşadar, cît din poezia lui Dorin Tudoran rămîne după ce va fi trecut, o vreme, prin proba „tăcerii" şi, mai ales, unde se află azi această poezie într-un cîmp cultural căruia i se pot aproxima cu destulă dificultate liniile dezvoltării viitoare ?

Să începem însă cu ceea ce pare datat în experienţa poetică pe care o dezvăluie antologia realizată nu de autor, ci de un excelent critic literar, bun cunoscător al actualităţii noastre literare. Foarte puţin, trebuie spus de la început. Poate doar accentele expresioniste, sarcasmul şi „cruzimea" care se datorează impactului prea direct al biografiei cu bibliografia, din poeme precum **Ce aşteptaţi de la cîntecul meu ?**, **Un sărut în amurg** sau **Acolo**, unde ecranul poeziei se sparge pentru a lăsa acces la o realitate aspră, e adevărat, dar care, odată cu modificarea ei, duce în uitare şi textul literar care a „reflectat-o" : „Nu ! Acolo nu s-a născut / o emisferă de smoală. / Nu ! Acolo nu e, / nici măcar, / un întuneric trecător. / Acolo a crescut / prea mult jeg / pe sufletele oamenilor" (**Acolo**). Poeme de acest gen, ocupînd un loc neînsemnat în cuprinsul antologiei, se citesc azi cu un secret sentiment de satisfacţie, mîine însă... (după aceste puncte de suspensie, să mai adaug — tot e de **bon ton** — „aşa să ne ajute Dumnezeu !").

Ceea ce rămîne este **examenul condiţiei umane** din această parte de lume, al fiinţei care vieţuieşte fără a avea acces la orizontul destinului ; sau poate — spune poetul — destinul său e chiar nefericirea şi suferinţa, uneori, peste marginile suportabilităţii. Această explorare începe chiar cu poetul : „Se ştie : / eu pot eşua / imaginea mea — / niciodată. / De aceea / toate aceste scrijelituri" (**Pro domo**). Înfăşurat în „doliul maşinii de scris", poetul — **eu** şi **imaginea, viaţa** şi **destinul** — asistă neputincios la transformarea realităţii, a tuturor faptelor tragice în **motive culturale** : căci una e moartea şi alta „motivul" morţii, una e disperarea şi alta „tema" ei. Ceea ce frapează, în ordinea acestei structuri de profunzime a poeziei lui Dorin Tudoran, e recurenţa unor **nume proprii** care semnifică **victima** ori **suferinţa**. **Ioan** (Botezătorul ? Fără de Ţară ?) : „mă numesc Ioan şi sînt chiar aşa / n-am nimic să vă spun / eu n-am văzut bicicliştii spălîndu-se noaptea / în culori scoase din fîntînă. / mă numesc după cum v-am spus Ioan / şi-am văzut delfinul vecinului meu / îmblînzind o lacrimă rostogolită peste casele noastre / şi vă repet : / mă numesc Ioan" (**Mă numesc Ioan**). Apoi, **Francesco D'Assisi**, figurînd asceza, imensa dramă care au apăsat (apasă ?) destinul şi simpla existenţă de aici (şi acum ?) : „Asemeni vouă / am străbătut şi eu Assisi / gol puşcă. / Privirile ignoranţilor / se lipeau de mine / ca mierea ; / înţelegerea celor înţelepţi / îmi ciuruia carnea. / Puţinele pietre ce m-au nimerit / sînt cunoscute azi / sub numele de Monte Subosio. / Da — ucenicia mi-a fost / floare la ureche !" (**Ucenicie**). În decoruri expresioniste răsună tînguirea de la trecerea **Akeronului**, a fluviului mocirlos peste care Haron transportă în luntrea sa sufletele morţilor : „Akheronule ! akheronule ! / vietate fără de trup şi trup fără de viaţă, / această zi fecioară mîngîi-o cu tainicele seminţe ce le porţi, / aşează-o dincolo de orizontul cast şi tînguitor / unde numai arderea trupurilor virgine naşte lumină / şi învaţ-o, akheronule, că moartea e nemişcatul obraz de zînă, / tulburatul măr a cărui viaţă rotunjindu-se s-a stins / înainte de-a fi rîvnit, akheronule, / akheronule, lespede lustruind rădăcinile ierbii rătăcitoare, / această zi fecioară ascunde-o în undele lethei / ori du-o pe cîmpul / unde cavalerii adorm pîlpîind precum se topesc / preatimpuriile plăsmuiri cereşti tremurînd sub presimţirea / nopţii" (**Trupul pierdutului fluviu**). În fine, **Lethe** — cu uitarea propriului trecut —, **Caracalla** — ucigaşul de frate —, **Danaidele** — asasinele soţilor lor — conturează reperele amintitei explorări a condiţiei umane : în istorie ori în mitologie (care e tot istorie !), Dorin Tudoran caută simbolurile dramei, ale disperării, ale plecării, cînd **fapta** şi **melancolia** poetului se sting în tînguirea ce petrece umbrele peste apa întunecată a lui Haron. Metafora obsedantă a cărţii este aceea a „akheronului" care trimite, deopotrivă, spre realitatea unei biografii (în care momentul plecării a fost placa turnantă dintre o viaţă de dincoace de bine şi o alta, de dincolo de rău) şi spre irealitatea unui spaţiu poetic foarte personal. Iată un poem, absolut remarcabil, unde se pot citi atît **poezia**, cît şi **viaţa** celui care scrie : „atît de perfectă pleoapa ta mă desparte de lume / numai trestiile stîrnind sînii de apă / mai tulbură acest ultim exil clătinîndu-mă / întind mîna în care vocea fiului meu a săpat / scînteietoare prăpăstii întind mîna / cumpănă subţiată de coapsele nopţii / dar malul tău akheronule nu se adevereşte / ochiul se închide alungîndu-mă / doamne cum ai uitat de mine / ca o ramură de măslin / atîta tăcere ? / se leagănă pămîntul şi nu ştiu dacă tînăr sînt / sau bătrîn întrebîndu-mă pentru ce m-am oprit / dacă ţărmuri plăpînde atins-am / ori dacă norocosul meu cîntec s-a destrămat / descoperind cel de-al doilea trup al apei / rotund armăsar / ochiul zilei se arată trufaşului cîntăreţ / a cărui mînă nu se mai poate înălţa pe harfă / decît spre a vesti că el / orbul cîntăreţ nu-şi mai aminteşte nimic / poate murmurului unei visle de-argint : / o, dac-ai şti măcar o rugăciune de copil, / o, dacă n-ai fi amăgit cetăţile cu cîntecele tale neprihănite, / o, dacă undele lethei logodnă ţi-ar purta şi / dacă apa pe care o cauţi ar avea cu adevărat malurile / spre care întinzi mîna, o, dacă leagănul în care / ai înnoptat ar fi mai mult decît o aripă însîngerată, / abia aş îndrăzni să-ţi spun : sub fruntea ta de va lăcrima / vreodată patria, întoarce-te, trufaşule, încearcă să te apropii din nou, / o, dacă toate acestea şi mai ales pleoapa akheronului, / n-ar fi atît de desăvîrşite, o ! trestiile ! trestiile !..." (**Atît de perfectă**) : într-o altă ordine, un exemplu de ceea ce s-ar putea numi „poem patriotic", dacă sintagma n-ar fi atît de compromisă de peste patru decenii de „uz intern", exclusiv, al culturnicilor.

Sînt însă şi altfel de poeme în **Ultimul turnir**, în care insurgenţa lasă loc muzicalităţii ce aminteşte de Eminescu : „De lipsa ta aproape mă cutremur, / de parcă viaţa-mi fuse doar adaos — / plutesc, mă-ndepărtez, m-adaug / în legea marelui repaos. / Căci nu te-aştept şi nici nu tremur, / cînd mă stropeşti cu aromatul paos — / plutesc, mă-ndepărtez, m-adaug / luminii mumă risipită-n haos. / Degeaba mă înfrunţi / dezvăluindu-ţi sînii / precum Elena îmbunînd pe Menelaos — / plutesc — ţi-am spus — mă-ndepărtez, m-adaug / vultur de scrum — zbor de repaos" (**Repaos**). Într-o poezie a tînguirii, care nu face economie de mijloace expresioniste, apariţia unui text atît de eminescian e aproape o ciudăţenie ; una dintre acele „ciudăţenii" care fac destinul unui poet adevărat pe care circuitul valorilor literaturii noastre contemporane trebuie să şi-l reintegreze neîntîrziat.

Ioan HOLBAN

Menţiuni critice

„Umbra cuvintelor"

Un poet discret — ca şi omul — este suceveanul Victor Traian Rusu. Autorul a publicat 3 cărţi (de cele aflate în stadiul de manuscris nu am cunoştinţă), respectiv *Strigare la somnul miresei*, *De dragoste*, şi *Umbra cuvintelor*, cea de care ne ocupăm în rîndurile de faţă.

Din capul locului, mărturisesc că nu voi comite o „cronică literară" ci, pornind de la autograful, mai mult amar decît dulce, oferit de mai tînărul meu confrate, voi emite cîteva consideraţii de cititor. Zice, printre altele, V. T. Rusu în dedicaţia-autograf : „...aceste foi umbrite şi condamnate la necitire !". Mare dreptate are şi, din păcate, observaţia se referă nu numai la propriile scrieri ci, în general, la lectură, pentru că românul după „revoluţie" a intrat în involuţie, inclusiv culturală.

Cel mai bun prieten al meu, de cînd exist, este CUVÎNTUL, camarad regăsit şi în cartea *Umbra cuvintelor*. De la un capăt la altul al volumului, autorul operează cu o melancolie bine temperată, fără avalanşe, fără rostogoliri zgomotoase. Abia ghicite, sugerate numai, stările poetului sînt irizări pe pleoapa orizontului. Cuvinte îmbrăcate, parcă, în ivoriu, în fum azuriu, sînt ca o brumă subţire, tămăduitoare. „De parcă-n cer m-aş prăbuşi / de parcă n-aş mai fi nimic, / de parcă, lin, deasupra s-ar închide / obloane albe de nisip". *(Somnul* — VI). Şi, aici, fără să vreau îmi amintesc versurile subsemnatului, publicate cu vreo 14 ani în urmă : „Parcă-aş cădea de sus, încet, încet / Cum cade lacrima, omătul, Luna / Parcă-aş cădea din bucurie-n bocet / Şi nici o lacrimă în preajmă, o, nici una." *(Scrisoare de la o pasăre)*.

Să deduc că spiritele se întîlnesc ?...

Izolat dar nu dezolat, molcom dar nu monoton, manierat dar nu manierist, poetul îşi trăieşte lucrarea în miniaturi domestice, fie că e vorba de interiorul casnic (Emil Brumaru ?), fie de cel al zărilor patriei.

Victor Rusu scrie şi vorbeşte în şoaptă, parcă pentru o ureche numai de el ştiută. Poetul din el este un melancolic percutant. În poezia *Biruinţa* — *I* — am impresia că a anticipat prezentul pe care îl trăim : „Ce luptă-am luptat în pîntecul surd / al ţărînii / dacă nici cu morţii nu avem ce face / iar flamura însîngerată / ne-a împuţit odăile şi ne-a otrăvit copiii ? / Acum, că tot am învins, / pentru cine-s serbările / La ce bun strigătul şi căinţa ?"

Deocamdată, poezia lui Victor Rusu nu are relief, dar este necesară în circumstanţa acestuia. „Platitudini şi inepţii de un haz relativ" — spunea criticul Mircea Iorgulescu despre o „carte" a unui poet „sucevean" cu părul roşu. Nu e cazul lui Victor Rusu.

Constantin ŞTEFURIUC

Dimitrie GAVRILEAN : „A Soarelui floare"

Caletul de notiţe

EMIL CIORAN: „Antropologia filosofică"

Volmul cuprinde două studii fundamentale : **„Omul fără destin"** şi **„Antropologia filosofică"**. Primul eseu pune problema destinului într-un mod foarte original. Există — în opinia lui Emil Cioran — două modalităţi distincte de interpretare a acestui termen. Pe de o parte, accepţia vulgară şi elementară, după care toţi oamenii ar avea destin, fiindcă toţi parcurg modalităţi şi forme obişnuite de existenţă. Pe de altă parte, numai omul care devine un „caz" poate avea destin. Iar acest lucru este posibil numai în măsura în care te ridici la o esenţă proprie. Numai „cazul" contează ; restul nu-i decît jucărie, distracţie, superficialitate. Cu alte cuvinte, majoritatea oamenilor nu au destin, fiindcă deasupra lor nu pluteşte o mare fatalitate ; nu sînt devoraţi de pasiuni sau de vicii. A avea destin — subliniază filosoful — înseamnă a avea frică de timp.

Omul comun, omul fără destin, poate fi uşor recunoscut după maniera lui de a gîndi prin alţii, în raport cu gîndurile altora. Lumea nu-l simpatizează pe cel care devine „caz" ; se teme de acesta şi preferă tipul de om care n-a fost scos din anonimatul general, din fatalitatea universală. Reprezinţi un destin în măsura în care tinzi să realizezi o esenţă proprie. De altfel numai oamenii care au destin trăiesc cu adevărat, luptă mereu şi sînt singurii care au voie să vorbească de eroism şi bărbăţie. Fiinţa suferă nelinişti metafizice : „Nu poţi trăi decît murind. Moartea începe odată cu viaţa". Şi totuşi omul poate fi fericit după ce s-a convins de non-sensul acestei lumi. În destin, o formă de viaţă se destramă în timp, o formă individuală a firii revine în identitatea universală, şi în această revenire se constată că imanenţa, esenţialitatea şi ireversibilitatea sînt notele esenţiale ale destinului.

Cel de-al doilea eseu, mai amplu, nuanţează o serie de trăsături ale antropologiei filosofice şi stabileşte conexiunile acesteia cu alte cadre de gîndire, încît se poate afirma că antropologia filosofică are o relativă independenţă faţă de domeniile care visează indirect omul. Despre umanism nu poate fi vorba, concluzionează Emil Cioran — deoarece cultura contemporană poartă caracterele unei destrămări a omului. Antropologia filosofică se deosebeşte de antropologia ştiinţifică, fiind mai aproape de teoria concepţiilor de viaţă ; îşi are sursa într-o trăire iraţională, şi în cadrul acesteia tipologia ocupă un loc important. Desigur, prin tipologie vom înţelege încadrarea şi delimitarea tipurilor după criteriul valorilor specifice. Era necesară simplificarea şi ordonarea complexităţii lumii istorice. Omul trebuie privit ca o fiinţă temporală şi istorică, integrat în esenţialitate — imagine concretă. Dimpotrivă, antropologia umanistă a creat o imagine abstractă a omului, dincolo de timp şi istorie. Antropologia filosofică se deosebeşte de filosofia culturii prin aceea că nu se interesează de structura valorilor, ci de omul care produce valori. De etică se diferenţiază în problema judecăţilor de valoare. Oricum, valorificarea aduce în plan central fiinţa subiectivă... În antropologia religioasă se remarcă o viziune ne particulară a omului, considerat o valoare numai prin relaţie cu divinitatea. Idealul unei astfel de antropologii este divinizarea omului. Nu poate lipsi dintr-o antropologie nici problema decadenţei omului. Decadenţa trebuie înţeleasă ca o negare a acestuia, ca o deviere de la natura lui specifică.

Marele gînditor consideră că într-o perspectivă apropiată, antropologia va fi preocuparea centrală a filosofiei.

George BĂDĂRAU

salonul literar „Cronica"

Nichita DANILOV

Data și locul nașterii : 7 aprilie 1952, com. Mușenița, jud. Suceava.

Absolvent al Facultății de Științe Economice Iași.

Debut în presă : revista Dialog, 1976.

Cărți publicate :

Fîntîni carteziene, Ed. Junimea, 1980 (Premiul Uniunii Scriitorilor);

Arlechini la marginea cîmpului, Ed. Cartea Românească, 1985 (Volum premiat cu Premiul Asociației Scriitorilor din Iași; premiul i-a fost retras poetului din motive rămase pînă-n prezent obscure) ;

Poezii, Ed. Junimea, 1987 ;

Deasupra lucrurilor, neantul, Ed. Cartea Românească, 1991 (Premiul național de poezie al revistei „Poesis).

A colaborat și colaborează cu poezii, proză, articole în publicații ca : Opinia Studențească, Timpul, Convorbiri literare, Cronica, Steaua, Luceafărul, România literară, Vatra Românească, Apostrof, Contrapunct, Interval, Poesis, Monitorul de Iași, Epoca, Dreptatea, Contrapunct, Calende, Echidistanțe, Contemporanul ș.a.

Se află în curs de editare volumele : Urechea de cîrpă (parabole și pamflete politice) ; Mirele orb (versuri) ; Apocalipsa de carton (portrete literare).

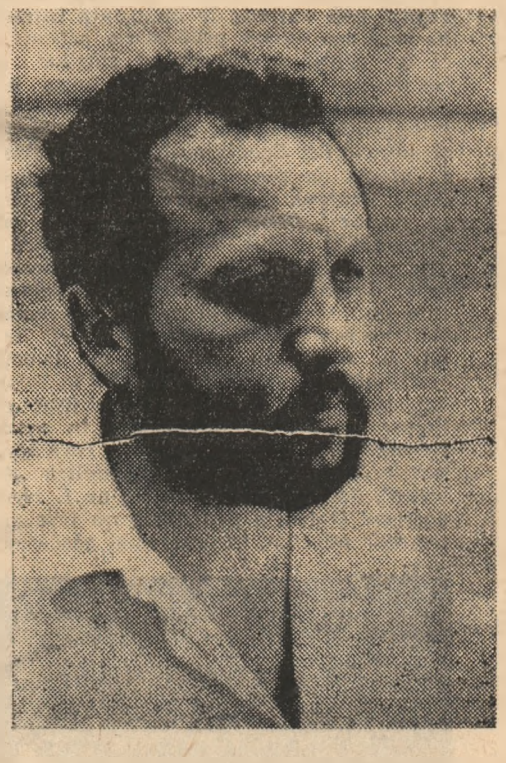

Cortegiu

Femei purtînd vagin în loc de ochi și gură
rîzînd-plîngînd prin față ne trecură
Și noi stăteam tăcuți tînjind la trandafiri
cu ochii larg deschiși peste clădiri
Fecioare albe se aplecau peste pervaz
din turnuri galbene, cu ceas
înveșmîntați în mantii negre grele
păream a fi un fel de pelerini
cu luminări aprinse și sfeșnice în mîini
cu zale roșii incinse peste piept
purtînd înlăuntru fiecare
un tron preaînțelept
în care ședea picior peste picior
înalta Primadonă surîzînd încetișor
Fuma suflînd tot fumul sus o sus
în ochii goi și triști ai lui Iisus

Și noi treceam tăcuți
pe lîngă mașini și semafoare
cu șerpi bolnavi
încolăciți pe mîini și pe picioare
Fecioare albe se aplecau peste ferestre
zvîrlind în calea noastră clepsidre fără veste
Înveșmîntați în mantii negre grele
păream a fi un fel de pelerini
cu luminări aprinse și sfeșnice în mîini.

Înserare

Cum se întoarce Pasărea
de pe meleaguri străine
clădindu-și din paie și lut
un nou cuib sub streașina veche a Casei,
așa se întoarce Lumina Ta în mine, Doamne !

Și nu mai văd în jur
decît pace și bucurie.

...Acolo unde ieri
era întuneric și întristare,
azi răsună un dulce cîntec de pasăre.
De ce mă răsfeți
cu Lumina Ta, Doamne ?

Hotar

Orele curg din neant,
minutele se rostogolesc în ființă :
un astru galben, prin geam,
absoarbe întreaga noastră Voință !

Și nu mai avem putere,
forță în brațe, vlagă în vine —
palizi la chip, ascultăm
cum copitele cailor morți
fumegă alb peste ruine...

...Ah, fură cîndva timpuri mărețe,
sîngele nostru unde s-a scurs ?!
Mănușa neagră a Nopții
ne trage pe fringhii, în sus !

În urma noastră rămîne doar scena
cu vagi forme de lut
în care fluierul rece al Timpului
picură liniștea de la-nceput !

Îngerul

Un trabuc lung fumează Îngerul în fața ferestrei
pe care o ține deschisă pe piept.
Oricine îl poate zări la miezul nopții aici,
stînd ghemuit la măsuță, concentrat asupra unor cărți de joc.

Un bărbat tînăr va veni dinspre Răsărit
cu ochii foarte verzi și haină albastră.
De pletele lui vor atîrna toate femeile brune din acest Oraș,
ca niște bănuți de aramă.

Și un bărbat înalt, trecut de prima tinerețe,
va veni dinspre Miazănoapte,
cu ochii triști, încercănați de alcool,
înveșmîntat într-o mantie cenușie.
De gîtul lui se vor agăța toate femeile
cu ochii verzi din Oraș,
ca niște bănuți de aur.

În fața Îngerului vor veni
bărbatul tînăr și bărbatul bătrîn.
Bărbatul tînăr în costum de călărie ;
în chip de călugăr, bărbatul bătrîn.

O săptămînă întreagă vor juca zaruri ;
o lună întreagă, zi și noapte, cărți.
Își freacă mîinile Îngerul în fața ferestrei
aburite de frig :

Fum de țigară mult timp va stărui în încăpere,
scrum și mucuri, și sticle, pe jos.
Ei își vor pierde bănuții de aur și aramă.
El — aureola de paie
pe care a aruncat-o demult.

Poemul mîinilor

Mai multe mîini au ridicat o casă.
Mai mulți ochi au înălțat o ușă lîngă zid.
Mai mulți genunchi au trecut strada.
Mai multe buze s-au întunecat în prag de seară.

Mai multe seri la rînd am stat singuri.
Aureolele le flutura vîntul din nord.
Joi n-ați oprit în mijlocul străzii
și duminica ați luat-o din loc.

Pe fiecare drum un om al ordinii
purtînd aripi de bronz subsuoară.
Mai multe seri la rînd
am încercat norocul la cărți ;
drumul trecea peste ape,
se învolbura peste munți.

Monedele fulgerului și urletul tunetelor
se amestecau pe terasă.
Mai multe mîini ridicau
un zid înalt sub un pod de lemn.
Mai mulți ochi pîndeau din apă.
Ce fel de luptă se dădea deasupra ?
Un sînge verzui picura din nouri.

...Armele ni le-am îngropat sub temelii :
va veni un timp bun, un timp mîndru, ne-am zis.
Și acest timp veni.

Cataligele orbilor
ni se înfundau în ochi.
Mai multe mîini ridicau o casă.
Umerii noștri îi erau acoperișul.
Timp secetos, fără fulgere,

fără tunete pe cer. Ploaia de vară
căzu tropăind pe acoperișul de aur,
unde Femeia cu fața de lut
punea un răsad de mîini,
acoperindu-l cu țărînă.

Mai multe mîini au ridicat o casă.
Viețuitoarele cerului s-au prăbușit brusc pe pămînt,
chipurile mutilaților din război
sîmbătă seara au umplut acvariul.
Aceste arme de foc și secera lunii
au secerat grîu și ovăz,
sfîrșitul secolului
împrăștiat pe treptele de lemn ale casei.

Și iată și acoperișul smuls de Vînt
și porțile căscate în lături
și mucuri de țigări și cărți de joc împrăștiate
în pod. Și vă spun :
sunet de alămuri se va auzi din înălțimi,
și zornăit de bani, și zdrăngănit de arme !

Vă considerați un scriitor post-modernist ?

(răspuns la o anchetă literară)

Pe vremea cînd bunicul meu era copil, tatăl său obișnuia să-l întrebe : „Mă, tu vrei să te faci cîine ?". „Vreau", zicea copilul. „Ce fel de cîine ai vrea să fii ?". „Cîine Fox".

Acestea se petreceau pe la sfîrșitul secolului al XIX-lea.

La rîndul său, bunicul îl întreba pe tata cînd el abia începuse să vorbească : „Mă, tu vrei să te faci cîine ?". „Vreau", răspundea tata. „Ce fel de cîine vrei să fii ?", „Cîine Fox". „Bine, zicea bătrînul, ia banii ăștia și cumpărați ceva". Și-i dădea o bancnotă de 25 de lei. Și suma era atît de mare, încît copilul nu-și cumpăra nimic. Și acestea aveau loc cam prin anii '20, pe vremea regelui Ferdinand.

La rîndul lui, tata m-a întrebat : „Mă, cum te cheamă pe tine ?". „Pe mine mă cheamă Nichita", am zis. „Bravo, zise tata. Și dacă te cheamă Nichita, spune-mi : nu vrei să fii cîine ?". „Vreau", am zis. „Ce fel de cîine vrei să fii ?". „Cîine Fox". Și asta era cam prin anii '60, înainte de colectivizare.

Tatăl bunicului meu fusese arpentor la un mare proprietar. Și fiindcă n-a dus lucrările la capăt, rămînînd cu ele pe iarnă, după cum prevedea contractul, urma să-i restituie proprietarului o sumă de bani uriașă. Și cum n-avea posibilități de-a o lichida pe loc, proprietarul îl confiscă și-l duce acasă, legîndu-l de lanț ca pe un cîine. Trei ani de zile tatăl bunicului meu a slujit în curtea proprietarului în locul cîinelui, lătrînd la persoane străine, iar proprietarul l-a poreclit Fox.

„Fox", îl striga proprietarul, aruncîndu-i dimineața cîte o bucată de pîine.

Deci, întrebarea pe care o punea el bunicului meu nu era chiar așa de absurdă cum pare la prima vedere.

Mare, înalt, cu o barbă neagră revărsată pe piept, să fi avut vreo patruzeci de ani — om în toată puterea cuvîntului — se lăsa în patru labe și lătra.

Cîte un oaspete, din milă sau în batjocură, îi arunca un ban. Și tatăl bunicului meu avea datoria de a-l prinde din zbor : aceasta era porunca stăpînului.

Pînă la urmă a fost răscumpărat de o cucoană frumoasă, de viță nobilă, ce obișnuia să vină la sfîrșitul săptămînii la moșier, un fel de rudă mai îndepărtată a acestuia, în vîrstă de treizeci și patru de ani, cu care s-a și căsătorit străbunicul meu. Rămăsese văduv de la patruzeci și doi de ani și bunicul a rezultat din a doua căsătorie.

Ce vreau însă să spun : întrebarea își avea rostul ei. Era un mijloc de educație, fiind transmisă din tată în fiu, de la o generație la alta.

Dar ce legătură are această alegorie cu întrebarea de la început ? De ce am povestit eu povestea aceasta aici ?

Din mai multe motive.

În primul rînd, pentru că întrebarea mi se pare, ca să zic așa, absurdă. Ce înseamnă : vă considerați un scriitor post-modernist ?

E greu de dat aici un răspuns direct și atunci am căutat ieșirea într-o alegorie.

Apoi am făcut un calcul rapid : dacă nu sînt post-modernist, atunci măcar, mi-am zis, răspunsul meu despre post-modernism să fie cît de cît post-modernist.

Dar iată că în timp ce bat textul la mașină, se apropie fiul meu de masa de scris, în costum de marinel și cu mustăcioară făcută cu un creion dermatograf, aceasta ca să fie în pas cu moda retro, și mă întreabă arătînd spre mașina de scris : „Te-i asta ?".

„Un cîine", îi zic.

„Te fel de cîine" ?, mă întreabă.

„Cîine Fox".

Și pentru că tot aveam datoria de-a-i pune o întrebare, mi-am luat inima în dinți și i-am zis :

„Mă, tu al cui ești ?".

„Al meu", zice.

„Al tău ? Bravo, zic. Și ia spune-mi, ce vrei să fii ?".

„Post-modernist".

Nichita DANILOV

Teatrul Național „V. Alecsandri"

„Pescărușul" de A. P. Cehov

Cîtă dreptate a avut G. Călinescu să afirme că „subiectul din **Pescărușul** e de natură estetică"! De la un capăt la celălalt se discută despre artă, despre literatură și, mai ales, despre teatru. Chiar debutul piesei e teatru în teatru. Și cîtă pasiune, cîtă frămîntare, cîtă suferință, cîtă credință și cît sacrificiu pentru teatru, pentru creație, pentru înțelegerea resorturilor, sensului și scopului creației! În bună măsură e prezentă aici arta poetică a lui Cehov; el este cel care strigă prin replica lui Treplev: „Teatrul contemporan e numai rutină și prejudecată!" Dar pentru că „Nu se poate trăi fără teatru" (Sorin) e nevoie de înnoire, „Trebuie căutate forme noi" zice tînărul dramaturg Treplev și chiar acționează în acest sens, piesa pe care le-o oferă celor de față încercînd să răspundă acestui imperativ, să traducă în fapt artistic un crez nou. „Trebuie să înfățișăm viața așa cum ne-o închipuim în visurile noastre" nu cum este ea în realitate; arta deci nu trebuie să transcrie, să copie realitatea, ci s-o interpreteze, s-o viseze. Pe aceste idei cehoviene s-au sprijinit numeroși creatori din teatrul modern. Prezentîndu-și piesa în fața unor slujitori ai artei rutiniere (Arkadina, Trigorin), Treplev se vede respins, supus ironiei și disprețului. Arkadina califică încercările fiului ei drept **„pretenții** de a aduce forme noi, de a începe o eră nouă în artă" și toate acestea o plictisesc, o irită. Mai înțelept și mai deschis e doctorul Dorn care e gata să-l înțeleagă pe tînărul scriitor, ba chiar îi dă sfaturi (în care, iarăși, trebuie să vedem fragmente de crez artistic cehovian): „Opera de artă trebuie neapărat să exprime o idee mare; numai ceea ce e serios e frumos... Să înfățișezi numai ceea ce e important și veșnic..." Creatorul e dator „să disprețuiască învelișul său material" și, în actul creației, „să se avînte de pe pămînt cît mai sus". „O operă de artă trebuie să aibă o idee clară și bine definită. Trebuie să știi pentru ce scrii. Fără o țintă hotărîtă, talentul tău te va pierde". Și iată cît de exact răspunde la această replică tînărul Treplev, în final, după ce experiența scriitoricească l-a condus la convingerea că nu poate găsi un sens și un scop muncii lui de creație: „Ți-ai găsit calea, știi încotro mergi" — îi spune el Ninei — „pe cîtă vreme eu tot mai orbecăiesc prin haosul visurilor și al imaginilor, fără să știu la ce și cui folosește. Nu cred și nu știu care-i chemarea mea!" Urmarea — exact ca în replica lui Dorn: „Fără o țintă hotărîtă, talentul tău te va pierde!" Treplev se sinucide. La celălalt pol e Nina Zarecinaia. Pasiunea ei ardentă pentru teatru evoluează de la simplul vis al gloriei, la înțelegerea că arta e dăruire, suferință, putere de a îndura: „Acum știu, înțeleg, Kostea, că în tot ce facem noi, ori că am scrie, ori că am juca pe scenă, **principalul nu e gloria, nu e strălucirea**, ci puterea noastră de a îndura. Să știi **să-ți porți crucea și să-ți păstrezi credința.** Eu cred și sufăr mai puțin. Și atunci cînd mă gîndesc la chemarea mea, nu mă mai tem de viață".

Toate aceste convingeri despre menirea creatorului și a artei se împletesc organic cu o mare sete de iubire. Nimic nu se poate realiza fără dragoste. Sînt singur, nici o dragoste nu-mi încălzește inima", zice Treplev. „Mi-e frig de parcă aș trăi sub pămînt și tot ce scriu e searbăd, uscat, întunecat". Nevoia de dragoste e fantastică în „Pescărușul". Toți sînt îndrăgostiți, dar nimeni nu-și împlinește iubirea; fiecare o caută cu disperare ca pe singurul liman la care s-ar putea salva. Drama lor — cutremurătoare în discreția, în tăcerea ei — e că nu ajung niciodată la un asemenea liman; zădărnicia zbaterii lor e tragică.

Spectacolul regizoarei **Irina Popescu-Boieru** și al scenografei **Rodica Arghir** e temeinic așezat în aceste dimensiuni ideatice. Totul e limpede și cursiv, imaginea scenică are eleganță și adecvare, plasticitate și, parțial, atmosferă. Esențială mi se pare în acest sens, ca și în alte spectacole ale scenei ieșene, contribuția scenografiei; decorurile și costumele — de mare rafinament! — se află într-o permanentă consonanță cu ideile, cu caracterele, cu evoluția sentimentelor, cu starea generală a personajelor. Faptul este extrem de important într-un spectacol în care nu există propriu-zis acțiune și conflict, ci un continuu discurs al stărilor psihologice. Regizoarea stăpînește acest discurs, îi stimulează permanent rostirea și îi supraveghează cu inteligență claritatea. Nu însă și nuanțele, nu însă și adîncimile. Spectacolul curge frumos și elegant, cu efecte de plastică și ritm (mișcarea scenică: **Dana Coșeru**), dar curge mai ales pe orizontală, se consumă uneori în exterioriități rafinate care subminează fiorul, vibrația interioară, emoția. O notă prea înaltă în vocile unor personaje (Arkadina, Treplev, Zarecinaia), o exagerată agitație care ar vrea să înlocuiască **nervozitatea** despre care vorbește Dorn („vai, cît sînteți de nervoși cu toți"!), referindu-se, evident, nu la acțiuni, ci la stări, apoi o nerăbdare o grabă în rostirea replicilor, fără respectul pauzelor (atît de **pline** la Cehov și atît de importante în așezarea atmosferei), sînt cîteva exemple caracteristice. Se pierde, de pildă, splendida replică „A trecut un îngeț", dar nu pentru că nu ar fi bine rostită de doctorul Dorn, ci pentru că nu i se creează „momentul" adecvat, în care să-și găsească justificare,

Scenă din spectacol cu Costel Popa și Adi Carauleanu

Foto: Val. Brumariu

sens. Tot împotriva organicității spectacolului vin și alte recursuri regizorale precum hîrjoana servitorilor care antrenează, apoi, toate personajele într-un joc „de-a v-ați prinselea" (!); ideea acestui joc nu-i rea deloc și e în spiritul piesei: fiecare personaj aleargă după și încearcă să-l prindă pe cel pe care îl iubește. Această continuă căutare și dorință de a ajunge la cel iubit e în esența textului. Ritmul alert și veselia în care se desfășoară nu sînt însă de acolo. Asemenea scene anulează senzația — fără de care **nu se poate Cehov!** — de apatie, de plictis provincial, de lîncezeală spirituală, de abulie; asemenea scene dinamitează atmosfera și ritmurile interioare, sînt neconforme cu intențiile autorului. Va fi vrut Irina Popescu să creeze — prin jucăușii servitori — o contrapondere optimistă la starea de neputință și de deznădejde, la lipsa de ideal, într-un cuvînt, la criza morală a lumii acestei piese? A vrut ea să ne spună că oamenii simpli, din popor, nu se molipsesc nici de apatia, nici de nevroza stăpînilor? Poate că n-a vrut, poate că a urmărit să ajungă doar la efectul scenic realizat prin jocul cu funii. Dar, a vrut sau nu, scenele trimit evident într-o asemenea direcție și, mai ales, ele sparg și împrăștie atmosfera, cîtă se crease pînă atunci, reducînd mult șansa refacerii ei în scenele următoare. Din motive asemănătoare n-am acceptat nici scena (altfel, spectaculoasă, bine susținută) sinuciderii „la vedere" a lui Kostea; nu e în spiritul discreției cehoviene (ca să nu mai vorbim de faptul că Irina Popescu autocitează din „Șase personaje...").

Distribuția este — cel puțin în punctele ei principale — rezistentă. **Violeta Popescu** realizează, în Irina Arkadina, un personaj viabil, concentrînd în jurul lui temperatura focului mocnit al psihologiilor. Arkadina e un simbol al formelor rutinizate, al egoismului feminin, al orgoliului și al indiferenței față de ceilalți; nu o interesează nici soarta propriului fiu, care îi violentează atît viața particulară cît și convingerile artistice. Cu rezerva de ordin general pe care am formulat-o în legătură cu ritmul și tonalitățile spectacolului, jocul ei e solid și convingător. Cel mai adecvat demers scenic ni-l oferă **Teofil Vâlcu** în rolul bătrînului Sorin. Handicapul lipsei de vedere nu se simte nici o clipă, ceea ce denotă o știință și o stăpînire a meseriei egale cu miracolul. Personajul său e așezat durabil pe coordonatele lui interioare, are organicitate și portanță care-i vin din măsura exactă a intensității sentimentelor și gîndurilor exprimate calm și vibrant. Sorin își consumă cu luciditate drama personală, dar se încarcă, încet și sigur, și de drama celorlalți; e o cutie de rezonanță de tip Stradivarius. O propunere interesantă prin noutatea ei face **Monica Bordeianu** în Mașa; nefericita ființă care nu găsește nici un punct de sprijin pentru banala-i existență, nu dramatizează totuși exagerat, pe cît i-ar îngădui textul. Tristețea ei aproape sumbră e purtată de actriță cu o anume delicatețe și discreție care îi păstrează frumusețea. Există însă o scenă (în afara textului) insuficient de clară ca intenție: cea în care Mașa asistă pe furiș la despărțirea dintre Trigorin și Nina. Din păcate, nu avem aici suficient loc pentru a o discuta. **Adi Carauleanu** e sincer înfiorat de drama lui Treplev și transmite acest fior dincolo de rampă. Un plus de frămînare și de agitație (vezi, de pildă, scena înfruntării cu Arkadina) îl împiedică să coboare mai adînc pe verticala personajului; el pare urmărit de amintirea furiosului tînăr pe care l-a interpretat atît de bine în spectacolul „Socrate". **Doina Deleanu** are în stăpînire toate datele Ninei Zarecinaia, dar mai ales, pasiunea și puritatea care fac farmecul personajului. La care se adaugă „alunecările" feminine, dar și puterea de a înfrunta destinul, de a se sacrifica în numele unui crez. Pescărușul Doinei Deleanu mai poate cîștiga — în reprezentațiile viitoare — febră, vibrație dramatică și acuratețe scenică (în sensul unui mai bun control al mișcării, al gesticii, al cadenței verbale etc.). În rolul lui Trigorin, **Emil Coșeru** aduce măsură și eleganță, rămînînd să pluseze, ca și alți parteneri de scenă, pe subtilitatea psihologică; ponderea personajului e mai mare și mai subtilă în text decît o arată spectacolul. **Constantin Popa** surprinde cu exactitate și susține cu aplomb identitatea spirituală a doctorului Dorn, de rezoneur lucid și de punct de echilibru în deruta existențială și morală a lumii în care se învîrte. **Petru Ciubotaru** și **Despina Marcu** formează un cuplu (soții Șamraev) cu precis contur, fiecare avînd momente de fină prestație scenică și de sugestii comice discrete. De data aceasta, doar corect, dacă nu chiar șters, **Ion Sapdaru** în rolul învățătorului Medvedenko. Distribuția e completată de studenții **Carmen Moruz** (Fata în casă) și **Radu Zetu** (Iakov).

Finalul spectacolului este de o deosebită frumusețe și putere de sugestie. Aici regizoarea a avut o excelentă idee: fiecare personaj îl așteaptă pe cel pe care îl iubește; acesta vine, dar nu se întîlnesc de fapt, ci trec unul pe lîngă celălalt, setimentul neîmplinirii reliefîndu-se emoționant. Abia aici spectacolul cîștigă emoție, în rest plutind o prea mare răceală față de cîtă dragoste potențială poartă în ele toate personajele.

Ștefan OPREA

„Romana" — o viitoare operă românească!

Un scriitor-libretist din Germania — domnul *Jakob Vorberger*, născut la Timișoara și care trăiește acum la Freilassing — venind la prieteni în Iași, a prezentat Operei Române libretul unei opere romantice ca temă istorică românească, intitulat „Romana". Libretul, la traducerea căruia lucrează acum Alice-Iulia Acatrinei, va intra apoi în atenția unui compozitor ieșean și — sperăm, împreună cu autorul — va vedea lumina scenei.

Acțiunea se petrece în Evul Mediu, la Tîrgoviște — vechea capitală a Țării Românești. Personajele: Romana, domniță, fiica fostului voievod; Tușa Olga, mătușa și tutorele domniței; Vod Pacatos, înalt funcționar; Zoridan, prinț din Franconia; Anamuma, doica Romanei; Teolin, un lăutar orb; Ziria, nepoata lui Teolin; Coca, căpetenia haiducilor; Boier Frica; Tolanena, o ghicitoare; Asațin, sluga lui Vod; Arcaș, comandantul pazei lui Zoridan; Un petiționar din Tîrgoviște; Boieri cu soțiile, țărani, oșteni, haiduci, un lacheu.

Subiectul. Acțiunea primului act (tabloul I) se petrece într-o pădure. Corul haiducilor prezintă situația de sărăcie și nedreptăți în care se zbate iobăgimea. Romana, fiica orfană a fostului voievod, salvează viața lui Zoga de vis a libertății —, pe care îl găsise rănit în peștera haiducilor. Prințul și domnița se îndrăgostesc la prima vedere. Teolin, lăutarul iobagilor, cîntă despre viața grea din țară, ceea ce o supără pe răsfățata domniță.

Adus la palat (tabloul II), prințul Zoridan află despre sărăcia și viața grea a poporului și are o atitudine aspră față de Romana care, silită de Tușa Olga, încearcă să-l mintă în legătură cu această situație. Zoridan nu mai vrea să știe de ea. Tușa Olga hotărăște arestarea străinului cu intenția de a-l condamna la moarte.

În actul al doilea, Romana încearcă salvarea tainicului ei iubit; îl leagă ea însăși în lanțuri și cere să fie purtat sub strașnică pază prin țară pentru a se convinge de starea bună a poporului, ea însăși fiind convinsă de aceasta.

Locțiitorul vremelnic al tronului, voievodul, le încurcă însă mana, moștenitoarea de drept a deveni domn. Domnița Rota lui de taină) în intenția de împreună cu Tușa Olga (amantul lui, Vod Pacatos, conspiră, planurile, și cei doi vor s-o înlăture; Asațin, sluga lui Vod, e pus s-o înjunghie.

În actul III, Zoridan, legat în lanțuri, este tîrît de paznici prin țară. Romana, dorind să-i recîștige dragostea, îl însoțește, fără știrea lui, travestită în țiganca Mana, cu gîndul de a se desconspira numai după două săptămîni cînd, devenind majoră, va fi Doamna țării. Dar destinul va hotărî altfel. La marginea unui sat, ei întîlnesc o fată de iobag, tînără ca și domnița, trasă în țeapă pentru că, silită de sărăcie, furase un sac de porumb de pe moșia boierului. Toate convingerile Romanei se năruie; ea își dă seama de adevărata rînduială din țară. Procesul dramatic prin care trece e punctul culminant ța și să-l ajute să plece în țara dorește doar să-i salveze viața-i mai recîștiga iubirea, Romaaudă de ea. Fără speranța de niță vinovată, nu vrea să mai de lucruri și socotind-o pe domdificat și el asupra acestor stări al acțiunii. Prințul Zoridan, era lui, ei rămînîndu-i credința că va cîștiga dragostea poporului oropsit. Domnița hotărăște să rămînă țiganca Mana și să lupte pentru libertatea lui Zoridan și pentru binele țării. Asațin va încerca s-o ucidă, dar, din greșeală, îl înjunghie pe lăutarul iobagilor, Teolin. Mana îl plînge pe acesta (aria lacrimilor) și, lîndu-i lăuta, devine ea cîntăreața celor asupriți.

Actul al patrulea readuce acțiunea la curtea din Tîrgoviște,

(continuare în pag. 5)

Șt. M.

cultură · religie · filosofie

JEAN BORELLA — Solidaritatea metafizicii cu simbolismul religios

Simbolul — unitatea inteligibilului cu existența

Simbolismul a fost dintotdeauna limbajul care i-a permis omului să-și integreze viața într-o perspectivă spirituală care să-i releve prezența Absolutului în relativ, a Nevăzutului în vizibil. Deși raționalismul și scientismul lumii moderne au înlăturat, au neglijat simbolul religios, științele umane, istoria religiilor, antropologia caută să redea adevărata natură a simbolismului. Unul din promotorii acestui demers este filosoful francez Jean Borella autor, printre altele, al cărților **Le Mystere du Signe** și **La Crise du symbolisme religieux** în care restituie contemporanilor înțelesul simbolului din perspectiva concepției milenare a umanității, „eu nu spun că simbolul reprezintă, ci prezentifică. Or, simbolurile religioase sînt simboluri veritabile, autentice. Creștinismul este o religie a Verbului încarnat, a Logosului, Isus Cristos este simbolul prin excelență, Nevăzutul făcut vizibil, Inteligibilul devenit sensibil, Sensul devenit existență".

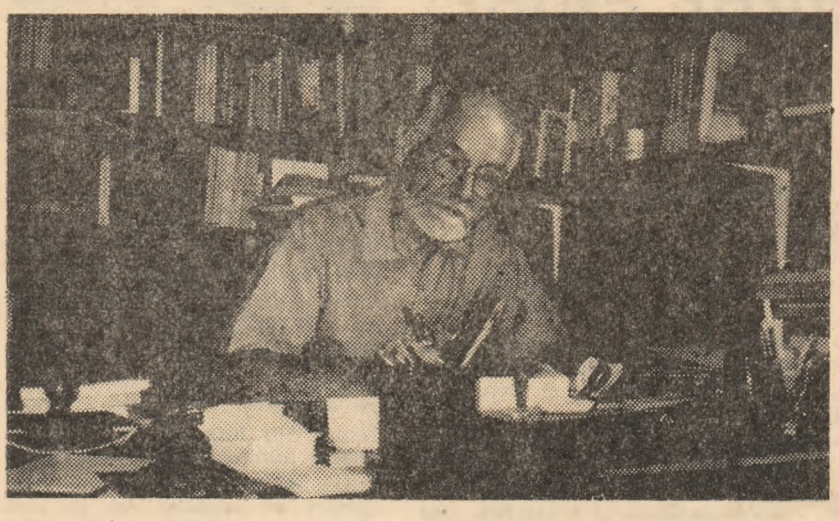

Pentru a ajunge la „o definiție tradițională fondatoare a simbolului", J. Borella întreprinde un vast excurs istoric: tradiția grecă (Platon, Pitagora), exegeza ebraică (Philon), creștinismul oriental (Iustin, Clement, Origen, Dionisie Areopagitul), creștinismul latin (Bonaventura, Duns Scot, Thoma d'Aquino). La capătul acestui parcurs „eidetic", J. Borella descrie esența simbolului ca fiind nucleul semantic unic, adevărul funciar al simbolului relevîndu-se în funcția ce se manifestă în contextul științelor umane, iar această tensiune simbolică rezultă din tensiunea între cei doi poli: funcția care semnifică și funcția care prezentifică, simbolul realizînd unitatea, el „făcîndu-ne să întrevedem unitatea inteligibilului cu existența". În căutarea simbolului primordial, J. Borella va realiza un prim expozeu filosofic autentic asupra rădăcinii simbolismului. Care este din punct de vedere metafizic simbolul prim? Este Existența ca simbol al Supra-Existenței, auto-afirmare principială a Realității absolute și infinite, determinîndu-se ca sursă ontologică creatoare și apărînd tuturor creaturilor ca Existență necreată. Dat fiind că toate lucrurile create sînt legate de acest Principiu, vom găsi la fiecare nivel al creației expresia unei legături. Astfel avem imaginea unui Principiu creator și a centrului — origine a extensiunii spațiale reprezentată ca un cerc sau ca o sferă, apropiindu-ne astfel de **symbolon**, inel spart ale cărui două jumătăți vor reface unitatea.

J. Borella nu se oprește la definirea esenței simbolului, ci analizează simbolul după structura și funcția sa, prilej de a dialoga cu reprezentanții structuralismului care practică în discursul lor o „închidere epistemică" devenită sinonimă cu renunțarea la „deschiderea ontologică", la acordul între gîndire și obiectul gîndirii. Pentru Borella funcția semnificativă a semnului constă în a uni acest semn cu un obiect printr-un sens, astfel semnul nu ar aparține ordinului sensibil, ci ar fi captat de ordinul inteligibilului. Consecința este că „obiectele denotate formează un discurs al lumii, fiecare trimițînd la întreg, și întregul trimițînd la obiectul principal, la Referentul divin". Trebuie insistat asupra faptului că sensul — sensul profund, distinct de sensul lexical — operează actul de semnificare și aparține ordinului inteligibilului, este un referent inteligibil întrucît „traiectul orizontal care merge de la semnificant la referent este traversat de o relație verticală care merge la referentul inteligibil". Experiența semnului pune lumea obiectivă în fața conștiinței, iar ceea ce conștiința vrea să exprime este esența percepută de inteligență prin singurul mijloc posibil — semnul. Acesta este „misterul semnului" care „este în inima misterului uman încă de la nașterea distincției dintre macrocosmos și microcosmos și o relație care le unește".

Următorul demers în determinarea caracterului specific al simbolului este înțelegerea potențialității semantice printr-o abordare hermeneutică a simbolului, a devenirii sale de la origini pînă la a i se conferi puterea spirituală, simbolul devenind astfel „memorialul prezenței universale a Logosului". Acest memorial se integrează în noi datorită riturilor și edifică corpul nostru spiritual; simbolul se arată a fi singurul instrument de care dispune inteligența pentru a intra în contact, prin cunoașterea intuitivă, cu Nevăzutul.

Conjuncția logos-ului și a mytuhos-ului

Definirea simbolului sacru nu a fost nicidecum punctul terminus al cercetării întreprinse de Jean Borella care punînd în discuție ultimele trei secole de filosofie europeană deplînge. „critica rațiunii simbolice" dezvoltată de gînditorii moderni apreciind că eradicarea mytuhos-ului duce inevitabil la negarea logos-ului. „De trei sute de ani, scrie J. Borella, o anumită gîndire filosofică grijulie să desăvîrșească misiunea cu care, crede ea, a investit-o știința, duce un război contra sufletului religios al omenirii. Locul și miza acestei lupte este cîmpul simbolismului sacru... Deschizînd acest conflict, filosofia vrea să purifice rațiunea umană". Borella va încerca să demonstreze că eliminarea sacrului — operată în ultimii trei sute de ani pune probleme insurmontabile raționalismului filosofic.

Revoluția cosmologică galileiană care inaugurează știința clasică neutralizează referentul simbolului religios; lumea însăși nu poate privi spre o altă lume. Extrem de rar s-a subliniat acest aspect esențial al inversării de perspectivă astronomică; „gîlceava" geocentrism-helicocentrism este secundară în raport cu reducția lumii corporale la o simplă existență — aici. Această imposibilitate a cosmosului de a fi deopotrivă deficient, neterminat și teofanic ridică mari probleme simbolismului religios. Dacă simbolul nu spune nimic despre lume atunci el nu este altceva decît discurs fantasmagoric al sufletului cu el însuși, producător de metafore. Primul model al unei astfel de critici îi aparține lui Feuerbach, deci „filosofia nu s-a mulțumit să confirme rezultatele criticii științifice; simbolurile religioase, creații ale imaginarului au fost apreciate ca fiind creații delirante. Care este deci cauza delirului religios? Una din misiunile gîndirii europene a fost să pună accent pe formele iluziei religioase. Dar ce profilează iluzia religioasă? Un singur răspuns: alienarea conștiinței umane. De la Feuerbach la Marx de la Marx la Freud, de la Freud la Levi-Strauss și Derrida, același principiu: subiectul uman, subiectul rațional el însuși se auto-mistifică pentru că se auto-mitizează".

Meritoriu este modul în care Borella își constituie demersul argumentativ, el nelăsîndu-se tentat de ușurința de a critica adversarii teoretici, sau de a diagnostica existența unei crize, ci încercînd să ofere elemente de răspuns. El nu neagă criza sacrului atît timp cît existăm la o decompoziție a sensului liturgic, la reducerea învățămîntului religios la o dimensiune morală sau sentimentală. Această evoluție își are originea în reducerea sferei noțiunii de simbol la alegorie, metaforă, reducție ce atrage și negarea unor dogme. Acestei crize a conștiinței religioase, J. Borella îi oferă propria versiune de depășire: „Eu nu caut să fundamentez realitatea istorică a Înălțării sau Adormirii, pe fizică sau chimie, sau făcînd exegeză scripturală. Revelația mă face să cunosc faptul; cunoașterea reflectată a legilor simbolicului îmi spune că această înălțare semnifică depășirea universului. Metafizica simbolului îmi probează astfel necesitatea efectivă a unui astfel de eveniment. Eu fundamentez istoricitatea evenimentelor salvării pe adevărul metafizic al semnificației lor".

Teoria simbolului religios se desăvîrșește într-o „răsturnare hermeneutică" avînd ca fundament ideea că simbolul nu este interpretat în ciuda tuturor achizițiilor hermeneuticii, întrucît el este hermeneuntul realului; ceea ce propune J. Borella este interpretarea realului pe care simbolul o realizează în noi, „pînă acum am interpretat simbolul în funcție de real; de acum înainte, trebuie să interpretăm realul în funcție de simbol. În inteligența umană există o dimensiune supranaturală, mai mult, în însăși natura inteligenței există ceva suprantural, o capacitate supracosmică, și aceasta nu se acutalizează decît sub efectul întîlnirii cu simbolurile sacre". Aceste prolegomene filosofice ale simbolismului sacru dovedesc că sînt situații, contexte culturale care reclamă cu necesitate ca o anumită carte să fie scrisă. Astfel Jean Borella este autorul unei opere ce stabilește o dublă relație, o „dinamică conjuctivă" cu actualitatea și cu permanența.

Pagină realizată de
Bogdan Mihai MANDACHE

BIBLION

CONCILIUM no. 242/1992: Dieu, ou est-tu? Cunoscuta revistă internațională de teologie dedică ultimul număr unei probleme de spiritualitate pornind de la strigătul suferinței umane atît de sugestiv exprimate de psalmist: „Graiurile mele ascultă-le, Doamne! Înțelege strigarea mea! Ia aminte la glasul rugăciunii mele". Teologul Christian Duqouc organizează acest dosar dedicat spiritualității pornind de la neîncetata dorință a omului de a avea semne ale prezenței sau acțiunii lui Dumnezeu, de la stările de neliniște, revoltă, resemnare sau speranță descrise în Biblie. E. Gerstenberger pornind de la întrebarea „Omul modern, autoritar, neavînd alt stăpîn decît pe sine însuși, există?" de la absența lui Dumnezeu pentru omul modern dar și de la actualitatea Psalmilor pentru lumea de astăzi, conchide „Epoca industrială, Luminile și postmodernitatea s-au abătut asupra noastră ca adevărate avalanșe. Caracteristicile epocii noastre sînt în mod sigur individualismul nelimitat proclamat din toate părțile și dureroasa îndoială că masa atomizată poate furniza adevăratul sol hrănitor al unei existențe satisfăcătoare. Strigătul către Dumnezeu absent, care se vrea prezent oricărei persoane, continuă să se facă auzit. Aici și acum este convertit în realitate salvatoare. Într-un studiu de amploare („La métaphore de Dieu"), Yves Cattin se delimitează de vechea dispută asupra existenței lui Dumnezeu, dar și de analiza experienței umane a divinului, reflectînd cu precădere asupra „locului" întîlnirii cu Dumnezeu, acest loc de întîlnire fiind un punct esențial care determină validitatea oricărui discurs rațional asupra lui Dumnezeu. „Locul în care Transcendența întîlnește finitudinea — afirmă Y. Cattin — nu poate fi decît un loc metaforic. Acest loc metaforic nu este un loc imaginar, este un loc istoric, unde adevăratul Dumnezeu întîlnește omul".

LUMIÈRE & VIE no. 207/1992: Contemplation. O opoziție seculară reactualizată neîncetat, marchează raportul/ruptura între viața creștină și contemplare. S-a insistat deseori asupra limitelor contemplației — faptul că aceasta aparține unei elite, în vreme ce Evanghelia se adresează celor mulți. Cu toate acestea, nu poate fi trecută sub tăcere o tradiție care a marcat creștinismul occidental și oriental. Yves Cattin („Le poème impossible") își structurează studiul pe două mari teme: tradiția contemplativă și existența contemplativă; analizînd tradiția contemplativă creștină, Y. Cattin insistă asupra „teoriilor mistice, adesea intelectualiste și, adesea, hiper-intelectualiste, care îndeamnă la a concepe existența creștină ca o manieră de a trăi pur contemplativ, neglijînd complet acțiunea", demers admirabil ilustrat de Evagrie Ponticul dar teoretizat anterior de Clement și Origen. Studiul lui Claude Royon („A l'ombre de la croix") aprofundează unele din ideile expuse de Y. Cattin, el insistînd asupra originalității contemplației creștine, aceasta constînd în simbolul Crucii, căci prin „anamneză euharistică sau celebrare, figura lui Isus Crucificat este omniprezentă în existența și deci în contemplarea creștină". Dovedind o adevărată deschidere teologică, coordonatorul acestui număr al revistei include și două opinii aparținînd teologilor protestanți. Gabriel-Ph. Widmer analizează într-o manieră istorică opoziția între **vita contemplativa** și **vita activa**, făcînd apel la concepțiile lui Luther, Calvin, Schleiermacher și Kierkegaard. Fără a nega tradiția dogmatică protestantă, Christiane Meroz supune atenției nedescoperirea protestantă a contemplării pornind de la faptul că respingerea contemplării și a vieții monastice de către Reformă nu epuizează potențialitățile contemplației și că astăzi asistăm la redescoperirea de către protestanți, după secole de absență și respingere, a vieții monastice, contemplative, adevărată reîntoarcere la surse.

LA PENSÉE CATHOLIQUE no. 259/1992. Cunoscutul caiet de sinteză a gîndirii teologice catolice abordează o vastă tematică: doctrină, istorie, spiritualitate. În paginile revistei este publicată „Scrisoarea adresată Episcopilor Bisericii Catolice asupra unor aspecte ale Bisericii înțeleasă ca și comuniune", ea poartă semnătura Cardinalului Joseph Ratzinger, Prefectul Congregației pentru Doctrina Credinței. Pornind de la conceptul de comuniune (Koinonia) și de la importanța sa doctrinală, pastorală și ecumenică, Cardinalul J. Ratzinger subliniază că „Biserica universală este, în întregul său mister esențial, o realitate ontologic și cronologic prealabilă oricărei Biserici particulare singulare". Într-un eseu de iconologie, Michel de Mauny analizează diferitele maniere de reprezentare a Sfintei Fecioare în evenimentele capitale ale vieții, modul în care a evoluat reprezentarea artistică în Evul Mediu și Renaștere. Pornind de la mutațiile rapide care au loc în condițiile de viață, dar și de la descoperirile științifice moderne, E.-L. Bruckberger arată că tradiția catolică, eclesială în general, nu este afectată, fundamentele credinței și virtuțile creștine păstrîndu-și actualitatea. Despre îndoielile oamenilor lumii moderne, scrie Guy Pige într-un studiu care se vrea „o evocare a suferințelor morale și a angoaselor lui Isus, modelul nostru, pentru a învăța să suportăm angoasele noastre". În cadrul rubricii istorice, Julien Bacon isi continuă analiza asupra evoluțiilor relațiilor statului francez cu Vaticanul, relații care au culminat cu votul din 22 octombrie 1904, prin care Adunarea Națională a hotărît ruperea relațiilor oficiale cu Vaticanul.

ÉTUDES PHÉNOMÉNOLOGIQUES, no. 13—14, 1991: HUSSERL. Ultimul volum, de curînd apărut, debutează cu Adnotările făcute de Edmund Husserl în 1921 și 1929, pe marginea lucrării lui Max Scheler „Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik"; Rudolf Bernet propune o descripție fenomenologică a conceptului de amintire înțeles ca întîlnire a unui obiect uman cu trecutul său, cu aplicare asupra lui Husserl, Proust și Barthes. „Fenomenologie și antropologie" este titlul studiului lui Javier San Martin care a optat pentru „o temă decisivă pentru că este în centrul propriului meu efort filosofic de a face o filosofie a omului într-un sens filosofic autentic și într-o perspectivă fenomenologică". Ulrich Melle abordează evoluția eticii husserliene. Problema raportului între individualitate și voință este firul conducător al lecturii lui Ashraf Noar asupra textelor lui Husserl; se insistă cu precădere asupra noțiunilor de autoformare personală și de evaluare a persoanei de sine. Despre conceptualizarea inconceptualizabilului scrie Edouard Pontremoli, articol cu numeroase trimiteri la Derrida, Levinas, și Foucault. „Variația" este o noțiune prezentă la Husserl si pe marginea căreia face unele notații Soren Olesen. Ultimul articol este despre Jan Patocka și problema fenomenologiei, autor Petr Rezek. Pentru 1992 sînt anunțate două apariții: **Phénoménologie et pathologies „mentales"** și **Aristote.**

INVITAȚII CENTRULUI CULTURAL FRANCEZ DIN IAȘI

Limba franceză este nu doar a francezilor, ci a tuturor celor ce o vorbesc

— interviu cu domnul XAVIER DENIAU, deputat în Adunarea Națională a Franței, Președinte al Comitetului Francofoniei —

Valeriu Stancu — Domnule Xavier Deniau sînteți o personalitate a vieții politice franceze, în care ați intrat...

Xavier Deniau — În urmă cu exact 30 de ani, întrucît am fost ales deputat în noiembrie 1962, și, în afara anului în care am deținut funcția de ministru al teritoriilor de peste mări sub președinția lui Georges Pompidou, am fost în mod neîntrerupt raportor pentru comisia afacerilor externe în domeniul cooperării culturale și tehnice și în mod constant am lucrat pentru francofonie care, să zicem, a fost opera mea în interiorul politicii franceze. Consider că, împreună cu alte cîteva personalități, am creat o nouă dimensiune a politicii franceze și am inserat în opinia parlamentară, politică și chiar în opinia publică, o nouă noțiune, care e aceea a francofoniei, adică a solidarității naturale a popoarelor care utilizează limba franceză ca mijloc de comunicare și creație.

— Dar faptul că sînteți președintele activ al Comitetului Francofoniei nu vă acaparează prea mult timp? Mai aveți timp și pentru alte preocupări, să zicem „interne"?

— Da, sînt totodată deputat de Montargis și Gien, în estul departamentului Loiret. Acum locuiesc într-un mic orășel al cărui primar sînt, fiind în același timp și președintele sindicatului intercomunal, ceea ce vrea să însemne că activitățile mele internaționale nu m-au determinat să renunț la cele locale. N-aș putea spune că am prea multe activități politice propriu-zise, dacă vreți, întrucît ceea ce mă interesează în viața politică sînt problemele culturale.

— Dar, pentru un ministru, politica e viața sa, nu?

— Nu chiar, cel puțin pentru mine, deoarece, cum vă spuneam, eu am fost ministru doar un singur an. Nu e prea mult, nu-i așa? Și-apoi să știți că activitatea unui ministru nu e în mod necesar politică, așa cum aceasta e înțeleasă de obicei, ci e, mai degrabă, o gestiune: cea a situației unei țări, în cazul meu, a situației Franței. Dar, cum tocmai am afirmat, sînt foarte activ, atît pe plan local, cît și pe plan internațional și am chiar intenția de a mă prezenta în calitate de candidat în arondismentul meu în martie viitor.

— Dacă înțeleg bine, în prezent ați renunțat la viața politică propriu-zisă, de esență politică, deci, pentru a vă dedica vieții politice de nuanță culturală.

— Nu în prezent, ci dintotdeauna am procedat așa. Vreau să specific faptul că nu am fost înscris în nici un partid politic, am fost gaullist independent și m-am simțit foarte bine așa, am avut mai multă libertate de mișcări. Odinioară mi s-a sugerat: „dacă vrei să faci carieră, trebuie să te înscrii într-un partid!". Am refuzat mereu orice formă de înregimentare, tocmai pentru a putea munci în domeniul problemelor culturale și la impunerea conceptului de francofonie în conștiința universalității, ceea ce să știți n-a fost deloc ușor. Ca orice idee nouă, abia lansată, se lovea de tot felul de împotriviri și greutăți, de refuzuri extrem de energice și de numeroase, dar, din fericire, a avut un ecou foarte viu la partenerii noștri canadieni, belgieni, africani și chiar la parteneri asiatici, întrucît însuși prințul Norodom Sianuk a aderat printre primii la aceste idei. Ei bine, aceste idei noi, care au fost susținute, nu în mod oficial, dar foarte puternic, de generalul Charles de Gaulle, au ajuns să formeze o politică nouă. Cu totul nouă, vreau să fiu bine înțeles, întrucît această nu exista înainte de 1962. Nici ideile nu existau și nici măcar cuvîntul francofonie. Ceea ce crea, de altfel, numeroase greutăți în diferite domenii.

— Puteți să numiți cîteva din aceste domenii?

— Bineînțeles! Era aproape imposibilă integrarea scriitorilor non-francezi dar de limbă franceză în învățămîntul din Hexagon. De aceeași imposibilitate ne loveam în acordarea de premii franceze, literare evident, unor scriitori de limbă franceză din țări non-franceze. De aceea trebuia să impunem în conștiința lumii faptul că limba franceză nu aparține doar Franței, ci tuturor celor care o vorbesc în lumea întreagă. Într-o zi, generalul De Gaulle, care, după cum știți, răspundea în mod frecvent în conferințele sale de presă la întrebări care nici măcar nu-i erau adresate, a lăsat fără de răspuns întrebarea unui ziarist referitoare la francofonie. Am fost să-l văd, cîteva zile după respectiva conferință, și i-am spus: „Domnule general, nu e bine ce faceți. Noi ne chinuim de cîțiva ani să impunem ideile și realitățile francofoniei și atunci cînd vi se pune o întrebare privitoare la această chestiune, ne lăsați în aer și nu răspundeți!". Atunci el mi-a spus cu aerul său inimitabil: „Ei bine, Deniau, dacă generalul De Gaulle ar fi luat în mod oficial poziție pentru francofonie, toată lumea ar fi considerat că aceasta aparține generalului De Gaulle și Franței. Or, francofonia aparține tuturor celor ce vorbesc franțuzește. Așadar, Deniau, descurcă-te și fă-i să înțeleagă acest adevăr!". Și n-am avut încotro, m-am descurcat.

— Știu, toată lumea a constatat-o dar spuneți-mi, astăzi francofonia, căreia i-ați închinat întreaga activitate, nu cunoaște un regres, nu e amenințată de hispanitate sau de ofensiva extraordinară a limbii engleze?

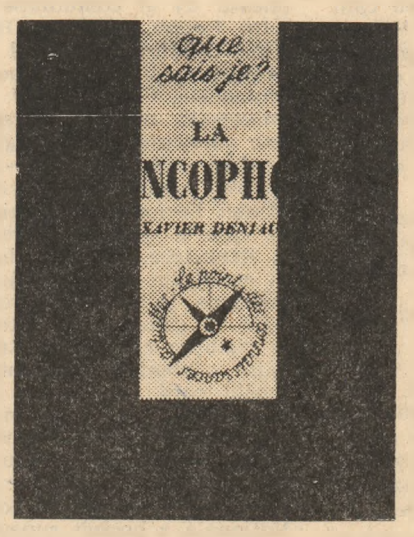

— De hispanitate nu ne simțim nici într-un fel amenințați, întrucît ne înțelegem foarte bine cu lumea spaniolă. Limba engleză e un fel de esperanto. Putem spune că ne simțim amenințați de esperanto? În orice caz, pot să vă asigur că oamenii vorbesc mult mai ușor o engleză stricată decît o franceză stricată. Adevăr pe care am avut ocazia să-l verific în mod frecvent la Națiunile Unite. De-a lungul vremii am fost de peste 30 de ori membru al delegațiilor franceze la Națiunile Unite. Mai întîi ca funcționar, calitate în care scriam discursuri pe care le țineau alții, apoi ca om politic, calitate în care rosteam discursuri pe care le scriau alții. Și am constatat de o manieră foarte precisă că anglofonii vorbesc o engleză adesea înspăimîntătoare: engleza din Sierra Leone, din Birmania sau chiar din Statele Unite. Era pur și simplu îngrozitor! Cînd însă lua cuvîntul un englez ce venea din Anglia, era o adevărată plăcere să-l asculți. Și asta în timp ce toți francofonii, indiferent din ce țară veneau, mai ales francofonii africani, vorbeau perfect limba franceză. Ca să încheie subiectul, vreau să subliniez faptul că acest soi de respect, această venerație pentru limbă, sentimente pe care le veți găsi foarte clar exprimate și în lucrarea **Florilège de la langue française et de la francophonie**, sînt veritabile litanii și ele sînt prezente nu numai la francezi, ci la toți francofonii.

— Pentru că aș vrea să ne apropiem de aspecte mai concrete ale relațiilor dintre România și Franța, pentru că, totodată, aș vrea să abordăm și problema locului pe care l ocupă țara mea în această mișcare complexă a francofoniei, am să vă întreb, oarecum fără legătură cu discuția noastră de pînă acum, dacă vă aflați pentru întîia oară la Iași.

— Nu, am trecut deja prin Iași, ce-i drept cam repede, dar nu pot spune că am poposit aici și, mărturisesc, regret acest lucru.

— Care e scopul prezenței dumneavoastră de această dată la noi la Iași?

— Ei bine, am sosit de la Chișinău, unde am petrecut mai multe zile și plec mîine la București. Am vizitat Centrul Cultural Francez de aici deunăzi, cînd am „urcat" de la București la Iași și de la Iași la Chișinău, dar de această dată, întrucît am sosit noaptea, nu cred că mă voi mai simți în stare să umblu prin oraș și nu voi mai avea deci plăcerea de a revedea acest magnific Centru Cultural din dealul Copoului.

— Mi-ați răspuns deja, cel puțin în parte, la o întrebare pe care intenționam să v-o adresez: ce credeți despre acest Centru Cultural Francez?

— Chiar dacă v-am spus cîteva cuvinte despre ce-am văzut la Iași, nimic nu mă poate împiedica să afirm că respectivul centru e o extraordinară realizare, de vreme ce acesta este adevărul. Ea se datorează, după opinia mea și după afirmațiile domnului Georges Diener, cooperării autorităților franceze cu locuitorii și autoritățile din Iași, din întreaga Moldovă.

Vreau să spun că nu s-ar fi ajuns la o astfel de reușită, de n-ar fi existat concursul autorităților românești locale, în special cel al Inspectoratului Județean de Cultură, al municipalității, al unor întreprinderi etc. Sprijinul acestora a dat posibilitatea francezilor să instaleze la Iași un centru care să fie semnificativ și important.

—Aveți dreptate, Centrul Cultural Francez e deja semnificativ și important, nu numai prin felul în care a fost realizat, ci și activitatea sa, de vreme ce o întreagă Moldovă îl frecventează, și-i urmărește manifestările pe care le organizează. Dumneavoastră cunoașteți cîte ceva din proiectele de activtiate ale acestui centru?

— Nu, nu cunosc aproape nimic din proiectele sale, dat fiind faptul că el va fi inaugurat în mod oficial abia la 1 noiembrie. Ceea ce știu, se referă la faptul că Iașul este capitala unei regiuni care, de-a lungul timpului, a probat o francofonie și o francofilie care nouă, francezilor, ne sînt foarte cunoscute. Deci, cred că acest centru cultural va putea să îndeplinească în același timp mai multe funcții: pe de o parte, să zicem, el poate fi un loc de întîlnire a francofoniei și a francofiliei de care aminteam, iar pe de altă parte ar putea fi creatorul unor noi activități în acest spirit. Căci, după părerea mea, noul nu poate exista decît în interiorul acestei tradiții francofone, care e foarte puternică în regiunea dumneavoastră. Deci, voi, ieșenii, meritați din plin și noi, francezii, merităm, de asemenea, să avem un frumos și activ centru aici la Iași.

— După tot ce am discutat pînă acum, e limpede faptul că nu din întîmplare ați vorbit despre francofonie și francofilie, dat fiind faptul că vă preocupă îndeaproape aceste aspecte. În ce privește francofonia, poate ați aflat deja că Centrul Cultural Francez este foarte deschis spre această idee a universalizării culturilor de limbă franceză, pentru că în prezent domnul director Georges Diener este preocupat de deschiderea unei secții a spiritualității belgiene de limbă franceză aici la Iași. Ce credeți despre demersul său, despre deschiderea spre alte spiritualități francofone?

— Cred că francofonia o constituie toate acele popoare care, pe plan internațional, prezintă lumii același obraz francez, acele popoare care întîlnesc universalul prin intermediul limbii franceze. Și, bineînțeles, belgienii, care sînt vecinii noștri cei mai apropiați, sînt printre cei mai interesanți și mai importanți în interiorul francofiliei. În privința francofoniei, nu vreau să vă repet că o întrețin de mai bine de 30 de ani, dar vă mărturisesc faptul că e ceva existențial pentru mine: o trăiesc, o gîndesc, o simt în toată ființa mea și cînd văd că tocmai într-o regiune ca Moldova, într-o metropolă intelectuală ca Iașul renaște francofonia sau că se naște o francofonie specifică, distinctă, sînt din cale-afară de fericit.

— În calitate de partizan al francofoniei, cum vedeți dumneavoastră inițiativa acestui centru care nu are cîtuși de puțin intenția de a rămîne doar francez, ci se arată deschis către toate literaturile, spiritualitățile de limbă franceză?

— Aveți sub ochi micul tratat pe care l-am dedicat francofoniei și primul citat din această carte îi aparține lui Albert Camus care afirmă: „Ma patrie, c'est la langue française" (Patria mea e limba franceză). Ei bine, limba franceză e patria tuturor francofonilor și un centru cultural francez e centrul cultural al tuturor celor care ating universalul prin „francez", după cum vă spuneam ceva mai înainte. Așadar, văd inițiativa la care ne referim cu o infinită bucurie.

— Vă cred, însă o astfel de inițiativă implică un buget foarte ridicat, cu cheltuieli mult mai mari decît ale celorlalte Centre Culturale Franceze de aici din România. Credeți, deci, că e o inițiativă care depășește posibilitățile materiale ale centrului din Iași?

— Nu, nicidecum! Cred, de altfel, că din moment ce este vorba de a promova spiritualitatea belgiană de expresie franceză, ambasada Belgiei va trebui să dea o mînă de ajutor, cred că-l va sprijini pe directorul centrului ieșean în demersul său. Pentru că, după opinia mea, rolul unui centru ca acesta este de a fi nu numai un loc de întîlnire, cum ziceam puțin mai înainte, ci și un loc de reflectare a tuturor realităților francofoniei din întreaga lume. În această lumină, e clar că francofonia belgiană își va găsi loc alături de celelalte. Iar eu sînt convins că după belgieni îi vom vedea apărînd aici la Iași pe canadienii din Quebec, pe africani, libanezi etc. Nu există, deci, nici un motiv pentru care un centru ca acesta din Iași să nu și asume ansamblul ideilor francofone.

— Pot să vă asigur că aveți simțul anticipației, întrucît am discutat deja cu domnul George Diener, directorul C.C.F.I., posibilitatea de a avea printre invitații centrului un foarte cunoscut scriitor din Quebec, editor, cercetător științific și un profund poet de limbă franceză.

— Cine este?

— Poetul Pierre-Yves Soucy, s-ar putea să nu-l știți, întrucît face parte dintr-o generație mai tînără decît cea căreia îi aparțineți. A fost vreme de 15 ani profesor universtiar în Quebec și în prezent este cercetător științific la Secția Internațională și Poezie a Centrului Internațional de Studii Poetice cu sediul la Bruxelles, ocupîndu-se totodată de prestigioasa revistă „Courrier du Centre International d'Etudes Poetiques", editată de Centrul amintit și de Biblioteca Regală Albert I din Bruxelles. L am întîlnit în urmă cu o lună la Festivalul Internațional de Poezie de la Liège, ne-am reîntîlni la Bruxelles și colaborarea noastră a prins deja contur, deoarece el însuși vrea să dea o mînă de ajutor centrului din Iași, facilitîndu-i contacte cu spiritualitatea franceză din Canada. Deci, putem afirma că există certitudinea că activitatea Centrului Cultural Francez se va îmbogăți chiar și prin colaborări cu scriitorii din Canada francofonă. (Va urma).

Valeriu STANCU

MINISTERUL RESURSELOR SI INDUSTRIEI
DEPARTAMENTUL INDUSTRIEI LEMNULUI
Societatea Comercială PETROCART S.A.
Bulevardul Decebal Nr. 171
Piatra Neamț Jud. Neamț cod 5600
Telefon 936 18330 Telex 025254
Capital social: 257.274.000 lei
C.V. 3001209040203 la B.R.D. S.A. Piatra Neamț

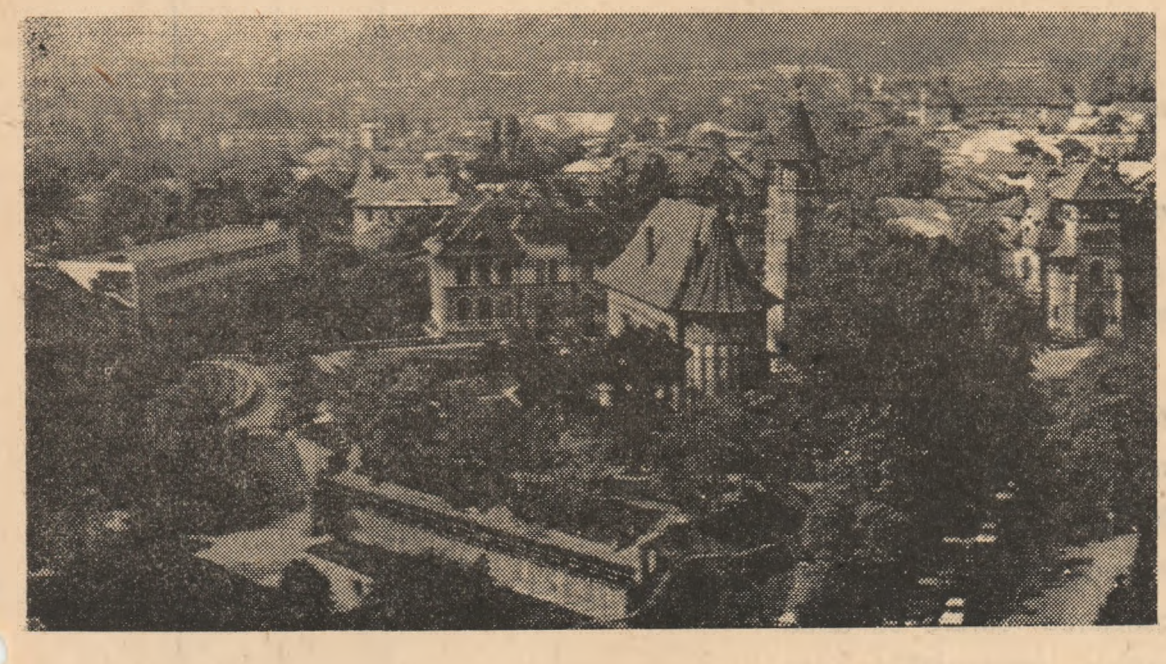

S.C. „Petrocart" S. A. Piatra Neamț, B-dul Decebal nr. 171, produce și livrează pe bază de comandă fermă, cu C.E.C. sau numerar, următoarele produse în cantitățile solicitate

— hîrtie ediție tip AB — coli	= 250 lei/kg.
sul	= 250 lei kg.
— hîrtie igienică	= 177,77 lei/kg ; 24 lei/buc.
— servețele	= 32 lei/pachet
— carton duplex cretat alb	= 250 lei/kg
— carton uz general	= 180 lei/kg.
— carton încălțăminte cfi	= 200 lei/kg.
— carton jakard	= 220 lei/kg.
— carton inlocuitor fibrotex	= 225 lei/kg.
— carton talpă artificială	= 410 lei/kg.
— carton special mașini electrice 0,25 mm — 3,0 mm	= 340 lei/kg.

Prețurile sînt negociabile

O firmă cu tradiție în fabricarea hîrtiei și cartoanelor.

Experiență, Competență, Prestigiu.

Un partener serios în afaceri.

Orice comandă lansată către S.C. „PETROCART" S.A. Piatra Neamț este onorată la timp și la standarde de calitate ireproșabilă.

Prin colaborarea cu S.C. „PETROCART" nu aveți decît de cîștigat.

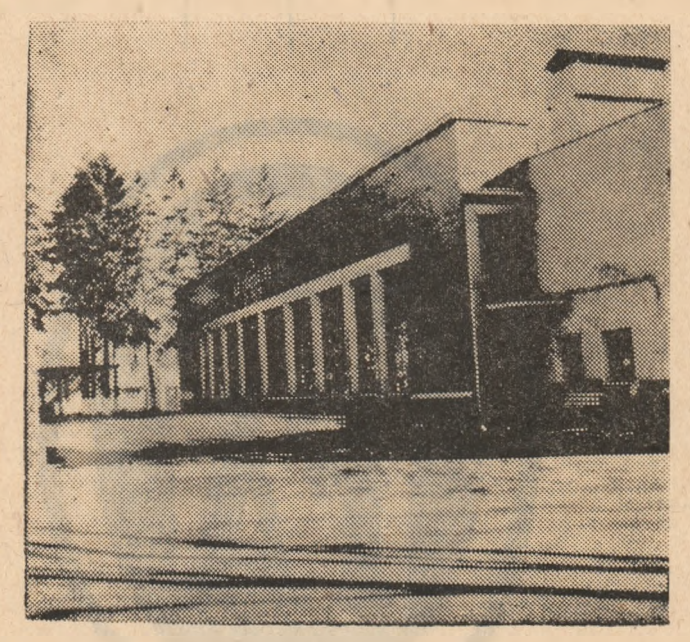

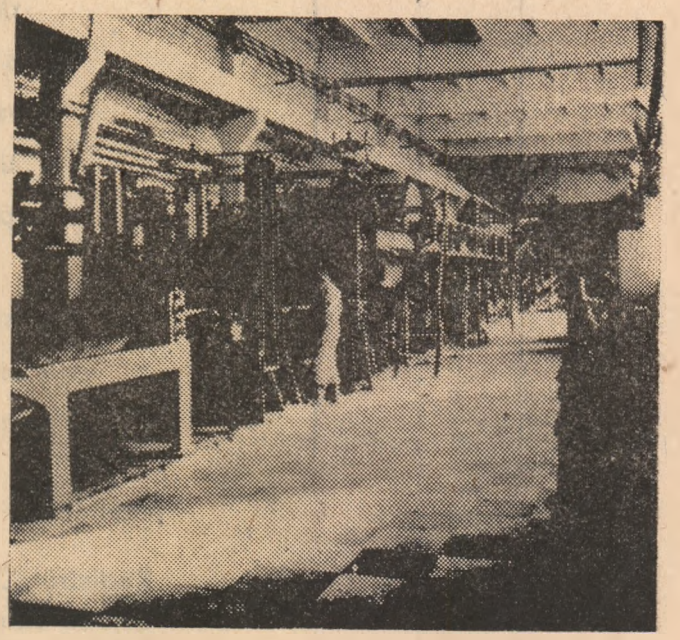

Apelați cu toată încrederea la serviciile S.C. „PETROCART" S. A. Piatra Neamț

ANTIBIOTICE S.A.

Registrul Comerțului J 22-285/1991
Strada Valea Lupului nr. 1 ; Cod 6600
Telefon : 98/142520 ; 163143
Fax : 98/147060
Telex : 22244

Sortimentele realizate de „Antibiotice" S.A. în prezent acoperă principalele domenii de medicație.

Dintre acestea, vă prezentăm cîteva medicamente din gama produselor galenice care pot completa „farmacia familiei" dvs.

Astfel :

pentru infecții cutanate, dermatomicoze, eczeme infectate vă recomandăm **TRIAMCINOLON S,** un unguent pe bază de saprosan și triamcinolon acetonid, componente prin asocierea cărora se obțin efecte antibacteriene, antimicotice, antiinflamatoare ;

– **ULTRALAN** – indicat în special în dermatite alergice, arsuri, psoriazis ;

– Pentru candidoze, tricomoniaze vaginale, este indicat **CLOTRIMAZOL**–cremă ;

– În afecțiuni reumatice „Antibiotice" S.A. realizează o gamă largă de produse (unguente și supozitoare) : **INDOMETACIN** (ung. și supoz.), **PIROXICAM** (supozitoare), **CLOFEDIN** (supozitoare), **DICLOFENAC** (supoz.) și nu în ultimul rînd **PELL AMAR** sub formă de unguent și gel ;

– **VARITERP** – un alt produs recomandat în special în tromboflebite, hemoroizi, sindroame prevaricoase. Datorită componentelor sale, unguentul acționează ca antiinflamator al venelor periferice, diminuînd permeabilitatea și fragilitatea capilară.

– Pentru dismenoree vă recomandăm supozitoare cu **PIAFEN** sau **SCOBUTIL** iar pentru stări febrile, cefalee, supozitoare cu **ALGOCALMIN.**

Registrul Comerțului J 22-285/1991
Strada Valea Lupului, nr. 1 ; Cod 6600
Telefon : 98/142520 ; 163143
Fax : 98/147060
Telex : 22244

ANTIBIOTICE S.A.

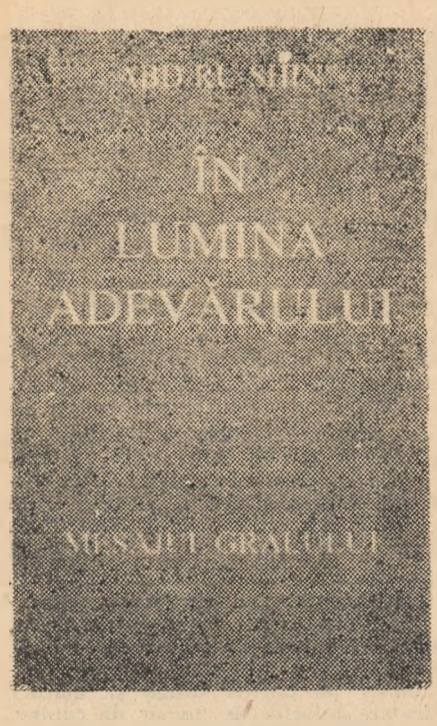

Accente ale spiritualităţii contemporane

- **Adevăratul sens al existenţei...**
- **Soarta şi voinţa liberă...**
- **Importanţa rolului spiritual al femeii...**
- **Era Vărsătorului şi venirea Fiului Omului.**

ABD-RU-SHIN

În lumina adevărului Mesajul Graalului

Putem rupe înlănţuirea karmică ? (2)

Cum se formează şi evoluează karma

„Această lume a formelor-gînduri este foarte populată. Urmare a forţei de atracţie reciprocă în afinitate, s-a format o întreagă serie de „centrale" de la care revin asupra oamenilor curenţi cu influenţe multiple, dată fiind această concentrare de forţe.

Influenţele respective refulează întotdeauna în primul rînd asupra acelora care înclină spre acelaşi gen de afinitate, adică asupra celor care poartă în ei tendinţe similare. Voinţa lor corespunzătoare se va găsi deci întărită şi vor fi astfel incitaţi să creeze mereu noi gînduri de aceeaşi natură care, acţionînd asemănător, vor pătrunde iarăşi în lumea formelor-gînduri" (Vol. II, conf. 15).

Un întreg univers furnicînd de o viaţă intensă se deschide astfel în faţa noastră, devenindu-ne accesibil. Fiecare gînd dă naştere imediat la o formă precisă, care îl exprimă. Forma se află la început în autorul ei, dar apoi se îndepărtează. Ea rămîne legată totuşi de el printr-un fir ce nu poate fi rupt, în lungul căruia karma se revarsă înapoi. Prinsă prin atracţia afinităţilor, forma-gînd începe un circuit asupra căruia nu avem nici o putere : ea atrage, sau este atrasă, funcţie de intensitatea sa. În periplul ei, întăreşte tendinţe similare şi participă la acţiuni bune sau rele, după natura proprie. Fără să ştim, putem fi asociaţi deci la realizări constructive sau distructive executate de persoane care ne sunt total străine. Gîndul îngreunat de tot ceea ce a adunat în drumul său, adică de formele pe care le-a pordus şi de acelea cu care s-a unit prin afinitate — şi care constituie karma — revine în final la punctul de plecare, la autorul său care e constrîns să accepte această recoltă. El va trebui să trăiască atunci în consecinţele gîndirii sale, fără a se putea sustrage.

Dacă formarea şi periplul gîndurilor noastre se desfăşoară în planul materiei dense — dar cu densitate scăzută —, un proces analog este activ şi în planul materiei cu densitate medie, numit şi planul astral. Procesul e legat de cuvintele noastre. Dincolo de undele sonore şi de impactul direct, fiecare cuvînt ia de asemenea o formă şi acţionează fie înălţător, fie coroziv, după motivaţia profundă a persoanei care l-a spus. Gîndurile, cuvintele, faptele, aceste trei genuri ale activităţii noastre au repercusiuni care depăşesc mult influenţa lor imediată şi vizibilă direct. Dată fiind originea noastră spirituală şi liberul arbitru ce ne este propriu, suntem total responsabili de urmările emisiunilor noastre şi karma ne va regăsi în mod negreşit.

Valoarea educativă a karmei

Acele persoane ce au luat cunoştinţă de funcţia karmică văd refluxurile bune sau nefaste rezultate din emisiunile noastre ca recompense sau pedepse impuse. Auzim adesea şi reflexii ce pretind că Creatorul pedepseşte prea dur bietele creaturi care suntem noi oamenii.

Abd-ru-shin se opune viguros la acest mod de a vedea. El scrie : „Dumnezeu nu pedepseşte niciodată ! Cu atît mai mult, EL nici nu ameninţă. EL nu ispiteşte. Acestea sunt păreri omeneşti eronate. Cele zece Porunci care au fost date de Moise nu constituie decît o indicaţie destinată să semnaleze oamenilor mijlocul de a-şi face viaţa mai fericită. Singur omul este acela care, în ordinea socială, a decretat pedeapsa. Însuşi omul, cu de la sine putere şi din cauza îngustimii concepţiilor sale, a inventat termenul de „pedeapsă".

Din Înălţimi au parvenit oamenilor multe avertismente şi dacă ei le-ar fi urmat, numeroase mizerii ar fi putut fi evitate. Dar ei îşi închipuiau că îndură o pedeapsă a lui Dumnezeu atunci cînd îi ajungea răul de care erau responsabili ei-înşişi. Or, acest rău trebuia în mod necesar să-i ajungă, din cauza refuzului lor de a înţelege sau datorită neascultării lor. În plus, ei păstrează şi o părere bună despre ei-înşişi atunci cînd îndură cu răbdare această „pedeapsă". Aşteaptă chiar de la Dumnezeu o recompensă deosebită". (Questions et Réponses, No. 59).

În mîna Creatorului, karma nu are deloc rolul îngust ce i-l atribuim prea uşor. Raţiunea sa de a fi este însă mult mai vastă. Obligîndu-ne să trăim urmările a ceea ce am voit şi am supus astfel legilor cosmice, Dumnezeu ne dă ocazia de a constata sau de a afla prin experienţele noastre trăite — fericite sau nenorocite — dacă vieţuim sau nu în armonie cu Legile Sale. Dat fiind că acestea acţionează fără încetare şi exclusiv pentru perfecţionarea şi elevarea întregii creaţii, evoluţia într-o viaţă mulţumită ar fi pentru un spirit uman dovada că el avansează pe calea cea bună. Dacă, din contra, e nenorocit, este pentru el semnalul de avertizare că a încălcat legile şi a perturbat ordinea universală. În acest caz, va trebui să se silească în a le respecta şi să coopereze liber în ritmul ascendent al devenirii, căci numai dăruind şi dăruindu-ne, putem primi.

Deci, karma nu este deloc o măsură de constrîngere. În simplitatea şi eficacitatea sa, este mijlocul educativ pe care Creatorul ni-l aplică.

Sacrificiul lui Isus şi karma

„Fără taine, nu există credinţă" le place să proclame ecleşiaştilor. Ei evitau astfel întrebările jenante ale celor ce căutau să înţeleagă şi să aibă certitudine, întrebări adesea fundamentale la care dogmele impuse nu aduceau nici un răspuns.

Una din problemele de care se lovesc tot mai mult contemporanii este aceea a răscumpărării greşelilor noastre prin sîngele vărsat de Isus Hristos. Mulţi se întreabă : Cum este posibil acest lucru ? În ce mod logic şi de înţeles pentru noi, moartea unui nevinovat a putut să şteargă păcatele a miliarde de oameni ?

În cartea sa „L'affaire Jésus", H. Guillemin scria : „Hristos nu a venit pentru a muri, ci pentru a spune şi a adeveri. Subzistă aici mereu, pentru numeroase spirite legitim îndărătnice, imposibilitatea de a crede într-o mîntuire răscumpărată astfel".

Citîndu-l pe Bultman, N. Leites scria în cartea sa : „Omorîrea lui Isus a fost un mijloc de salvare ? Ideea că Dumnezeu a pedepsit în locul nostru pe Isus nevinovat, trimiţîndu-l la moarte... şi că prin aceasta El a ispăşit păcatul nostru... nu este acceptabilă pentru omul de azi".

Ceea ce ştim despre valoarea educativă voită şi instaurată de Creator prin finalitatea karmică se opune categoric la această idee. În fapt, numai persoana care a înnodat karma printr-un gînd, un cuvînt, sau o acţiune, rămîne ataşată acesteia. Doar ea singură poate — şi trebuie — să o deznoade, trăgînd învăţătură din refluxul karmic ce o ajunge. Rezultă deci că o persoană străină nu are nici o putere asupra unei karme la care nu este legată cu ceva. Deci, nu poate ierta, sau să-şi ia asupra-şi păcatele altora. Şi chiar dacă aceasta ar fi fost posibil, substituirea ar fi lipsit pe cel păcătos de o experienţă trăită ; nu ar fi fost deci nici un folos pentru evoluţia sa proprie !

Această evidenţă atît de simplă şi de logică este o dovadă că venirea lui Isus şi moartea Sa pe cruce nu puteau să ne descarce de numeroasele noastre încălcări ale legilor Tatălui Său. Isus a venit pentru a opri decăderea umană. Prin învăţătura Sa, El a reamintit cu vigoare — fără a face concesii lenii spirituale a oamenilor — că nu micile prescrieri şi cerinţe legiferate de instanţele religioase erau cele mai importante. El a stabilit că înainte de orice, trebuie să fie îndeplinită Voinţa Tatălui.

Prin acţiunea Sa de trezire, Hristos a deranjat pe conducătorii religioşi şi politici ai timpului. Pentru a se debarasa de Cel care destabiliza ordinea lor şi le ameninţa influenţa, o coaliţie cimentată prin ură a reuşit să suprime persoana supărătoare. A fost un asasinat caracteristic, după o parodie de judecată.

Departe de a fi putut să şteargă karma oamenilor — ceea ce ar fi fost total contrar la cea mai elementară noţiune de justiţie —, omorul comis nu a putut decît să încarce omenirea şi mai greu. Numai în acest mod de a vedea putem înţelege măreţia rugăciunii de mijlocire a lui Isus : „Tată, iartă-i că nu ştiu ce fac". (Va urma).

Ernest SCHMITT
(Château-Thierry — FRANCE)

NOTE :

— Volumul I al operei „Mesajul Graalului" a fost tradus în limba română şi este disponibil (în lei) începînd din luna iunie a.c., în librării.

— Persoanele care doresc primirea gratuită a broşurii „Conférences Choisies" (extrase din Mesajul Graalului) se pot adresa în scris la „Editions Francaises du Graal" — 23, rue Colbert — 93 100 Montreuil/Bois — FRANCE. Se pot adresa, de asemenea, şi la Bucureşti, la căsuţa poştală C.P. 34 — 50.

Primim la redacţie

Stimate Domnule Redactor şef,

Vă scriem din comuna Palanca, judeţul Bacău, o localitate situată pe cursul superior al Văii Trotuşului, ce are posibilitatea de a-şi valorifica şansa oferită de destinul nemilos al lui Emil Rebreanu care, într-un moment crucial a istoriei neamului românesc, şi-a găsit sfîrşitul în chip tragic pe aceste meleaguri.

Revendicînd dreptul de a repune în coordonatele ei firesti personalitatea unui erou martir, convinşi de oportunitatea şi actualitatea demersului nostru, un grup de entuziaşti ne-am constituit, ca un omagiu întîrziat dar plin de semnificaţii purtătoare de speranţe, în Societatea Culturală „Emil Rebreanu" din comuna Palanca, judeţul Bacău.

S-a petrecut aceasta la 17 decembrie 1991, cînd prietenii săi de peste timp, localnici şi invitaţi din diferite colţuri ale ţării au sărbătorit centenarul naşterii lui Emil Rebreanu. Aceştia aveau să revină la 14 mai 1992 cu prilejul comemorării a 75 de ani de la trecerea în nefiinţă a lui Emil Rebreanu. Dacă vă scriem abia acum, o facem determinaţi de realitatea că numai de curînd am dobîndit — prin hotărîre judecătorească — personalitate juridică şi am putut deschide conturi în bancă. Larga audienţă de care ştim că se bucură publicaţia dumneavoastră ne îndreptăţeşte să sperăm în numărul mare al cititorilor care vor fi interesaţi de eforturile noastre de a omagia prin acţiuni specifice pe cel care în conjunctura dramatică a evenimentelor primului război mondial şi-a pierdut viaţa în încercarea lui eroică de a trece în rîndurile oştirii române. Printre activităţile noastre se înscriu şi cele urmărind să contribuie la cunoaşterea vieţii şi operei scriitorului Liviu Rebreanu, la amenajarea unui sediu muzeal „Emil Rebreanu", la stimularea interesului locuitorilor din zonă pentru istoria şi literatura noastră, la organizarea anuală a „Colocviilor Rebreanu" (pentru 1992 vor avea loc în perioada 27—29 august, aşa cum sînt înscrise în calendarul naţional al manifestărilor culturale), cu participarea unor scriitori, critici, eseişti, traducători, membri ai familiei, la organizarea unor tabere de creaţie şi cursuri de vară cu participarea unor creatori din ţară şi de peste hotare, la acordarea unor burse pentru elevi în funcţie de fondurile de care vom dispune. Sînt tot atîtea argumente, acestea şi altele, pentru a vă solicita să oferiţi cîteva rînduri din publicaţia dumneavoastră existenţei noastre de care să ia cunoştinţă şi alţii. Cei ce doresc să ia legătura cu noi, o pot face la adresa: prof. Dumitru Cojocaru, comuna Palanca, str. Principală 22, jud. Bacău, cod 5 493. Orice sprijin material ne va fi binevenit putînd să ne parvină prin B.C.R., Filiala Moineşti, cont. lei 45103034 şi cont valută, 4751 — jud. Bacău.

Cu mulţumiri,

Preşedinte
Rodica COJOCARU,
com. Palanca, jud. Bacău

Dimitrie GAVRILEAN : „Vestitorii primăverii"

Corespondență din S.U.A.

Granit și cărți

... — o nemisterioasă echivalare, printr-o proiecție foarte frecventă și obișnuită, a „țestei și minții", sau, într-o relație mai adînc semnificativă, a „craniului și creierului". Aceasta este biblioteca — un container și un conținut iar, în cazul nostru, cel dintîi este format din granit masiv, cel de-al doilea — din miliardele de cuvinte înșiruite pe miliardele de coli cîndva albe, legate în cele aproape zece milioane de volume. Un subiect interesant — fascinant, poate, în proiecția unei inteligențe adecvate — ar fi relația dintre cele două arhitecturi sau tipuri de construcție, cea exterioară și cele interioare : cum se susțin unele pe altele, cum se completează și tensionează reciproc, cum își oferă contraforturi, turnuri de observație, subsoluri, balcoane, ferestre și terase, cum se luminează și umbresc în cicluri obscure.

Biblioteca Congresului, Washington

Aveam ideea unei atrăgătoare istorii a relațiilor dintre Yale și New Haven, campus și oraș, lumea academică și locuitorii obișnuiți — cu toate încrincenările și curiozitățile unei conviețuiri de aproape trei secole. Trăind însă, ca mulți alții, aici și aiurea, o viață la mîna a doua, de împrumut, reconstituită, confecționată după imagini și tipare livrești sau electronice, am hotărît să refac o căutare și un spațiu.

De pe High Street, pe ușa groasă de stejar din dreptul zidurilor și clădirilor mai mici din piatră care înconjoară „fortăreața". La poartă așteaptă un fel de paraclisieră tuciurie care se face, uneori, că-i verifică pe cei care ies din cetate.

Sala centrală, gotic și copleșitor de înaltă, este îmbrăcată, pînă la înălțimea omului, în strane aliniate cu etichete albe, care par a ascunde secretele acestei lumi ; fiecare sertar este codificat după o sistemă necunoscută încă. Lăsîndu-le treptat în urmă, te afli în fața altarului, slujit, astăzi, tot de o preoteasă, evident înconjurată de ordinatoare sub privirile nedumerite ale figurilor ce străjuiesc în vitraliul din spate, acum puternic luminat artificial. Din apropiere vitraliul se dovedește a fi o amplă pictură murală luminată invers, dinspre naos, cu binecunoscuta figură feminină în centru, ținînd cartea în dreapta și globul albastru-verzui în stînga, înfășurată în falduri aurite, părînd sever-înțelegător la călătorul din altă lume. O a doua femeie, dezrobată, în dreapta, ținînd fructul, încă una cu făclie, patru bărbați aplecați, cîte doi de fiecare parte, unul cu o seceră și un ciocan în stînga (?!), altul cu o liră, doi în picioare, cu pană, papirus și cruce, totul încadrat de frunze mari deasupra și lateral, iarbă și păpădii dedesubt. Cei doi din altar își văd de menirea lor, flancați, la același nivel, de tablourile simple ale lui John William Sterling și Gamble Rogers.

În stînga oficiantei sînt ecranele, luminii continuu pîlpitoare, verde agresiv pe fond negru-albăstrui, douăzeci și șase la număr, în camera din spatele rîndului de strane. Îl cauți aici și-l găsești fără întîrziere, cu nouăzeci și opt de localizări, dintre care ne interesează doar una. Mai întîi originalul, care se află în șirurile de tip **esemel,** lăcașul etichetat cu PQ 4865 c 62 N 6 din 1980. Doisprezece ani de atunci. În rînd cu el se aliniază și refacerile din 1983, '84, '85... : este vorba, așadar, de „între-etajul" doi-trei. Astfel început, asemeni operei deschise, drumul se poate desfășura prin labirint. Mai arunci o privire vitraliului-nevitraliu, te legitimezi la trecerea-strungă spre scara întunecată, cu siguranță cenușie la lumina zilei care nu pătrunde aici niciodată și începi urcușul.

De la etajul al doilea, printr-o nișă ascunsă în bună măsură vezi jos altarul și o parte din naos, fără a fi văzut. Între scară și nișă, o ușă întunecată dă într-un cotlon și mai întunecat, în care sînt ținute cutii vechi, găleți, mături... Imediat în dreapta, la primul colț, culuarele se bifurcă perpendicular, către apus și miază-noapte. Săgeți albe, nervoase, te îndeamnă către fel de fel de locuri fără noimă. Spre nord, prima încăpere este o baie, pe dreapta, iar pe stînga — chiar la intrare în labirint. Culuare înguste, mai puțin de un metru lățime, se ramifică, în unghiuri drepte, cu zecile pe fiecare direcție. Ușa de metal din stînga, dînd probabil în aceeași cameră cu obiecte de gospodărie, este încuiată. Spre răsărit pereții metalici conduc printre zeci, sute și mii de semne, cotoare maronii, verzi, albe, gri, o ascunzătoare blocată de o ușă metalică, la doisprezece pași o intersecție cu alte drumuri și o scară interioară. Aceasta nu comunică decît cu între-etajele de deasupra și de dedesubt, fără a conduce către scara principală pe care ai ajuns aici. La capete, luminile pentru fiecare culuar în parte nu fac decît să adîncească întunericul din rest. Le-ai putea aprinde pe toate, de pe întreg etajul, dar se sting automat, succesiv, la un număr de minute.

La 2 M(ezanine), deasupra așadar, aranjament similar, adică tot de neînțeles. In capătul culuarului central — o masă și un scaun la care poți nota aceste descrieri și nedumeriri. Tomuri înalte, mijlocii și joase, mii de vieți înmormîntate și eternizate între pereții de granit și carton. Cîteva șire luminate îți întăresc senzația de rătăcire. Săgețile te îndeamnă spre ieșire, ieșirea este blocată, fiindcă trebuie să urci sau să cobori pentru ieșirea obișnuită ; celelalte semne sînt încărcate cu sensuri ascunse ; începi cu + PT 9876.33, pe peretele cu numărul 28, apoi paravanele 30, 32... în dreapta și cele fără soț în stînga. Iarăși pe lîngă o scară interioară, apoi un capăt către o fereastră cu masă și scaun dedesubt ; de acolo, printr-un perete parcă ceva mai îngust, te uiți către o cale exterioară necunoscută, printr-un geam vechi, cu sticlă groasă, din douăzeci de ochiuri mici în partea de jos și două rînduri a cîte patru în cea de sus. Șase ochiuri sînt crăpate și numai al doilea din dreapta jos este lipit cu o substanță neagră așa încît să facă un Y cu cerceveaua, nu Y (pentru Yale) pus de arhitectul Gamble Rogers, prin spargere, în mai multe alte geamuri din campus. Trei ochiuri din rîndul de jos sînt altă culoare — nuanțe de albastru, verde, roz.

La întoarcerea dinspre fereastră, în dreapta, spre alte zeci de culuare, lumina roșie, încurajator-alarmantă, a unui indicator EXIT. Din apropiere, dedesubt, se văd și celelalte cuvinte : DOAR IN CAZ DE PERICOL. Renunți și urmărești codurile scrise cu roșu pe tăbliile montate pe fiecare dintre pereții metalici: PR 830 E 8, apoi numerele descresc spre NU FUMAȚI de pe celălalt perete, alb, proaspăt văruit, cu un stingător la bază ; numărul planșeului despărțitor este acum 78 și, în dreptul lui 62 A, se deschide un culuar spre dreapta, bucățelit și acesta de alți pereți despărțitori încărcați cu nume, cifre, vieți, drame, tragedii.

Tăblițele cu semne roșii indică PS 3505 și cresc către o ușă de fier închisă, încuiată. Trebuie refăcut drumul.

PR 9390.9 — planșeele descresc pe dreapta, în stînga peretele de tomuri este continuu. După zece pași, o intersecție, 61—59—57... și 12 OL 4.. În dreapta, pe 63, Iy cu negru și o săgeată roșie dedesubt. Înainte, vorba unui banc de acum cîțiva ani, care a început să aibă o sinistră valabilitate astăzi. Deodată, la 71, pe tăblița din lemn negru încadrat în bronz, PQ 9698. 32 pe rîndul de sus.

Furat de aceste notații, cu alt indicativ în minte, descoperi că, de fapt, cauți unul cu PT și trebuie să te întorci. Regula labirintului funcționează și pentru memorie. Stînga-mprejur, perete continuu în dreapta, neon pînă la ușa de metal, lumina seacă, lipsită de personalitate, 69—67—65... în stînga la 63 altă intersecție, fereastra e acum către apus, masa cu scaun, culuarul cu perete alb spre răsărit. PS 3507 pe 62, în stînga, apoi 60—58..., o ușă „pentru angajați", scară interioară cu masă, scaun și ecran fosforescent în dreapta, trepte de metal spre semi-etajele de deasupra și de dedesubt, apoi, tot pe stînga, 46 cu eticheta 2603-PT 2 619... Tot înainte, deci... Pînă la 38. Mai multe uși neîmbietoare în dreapta, una pentru lift, apoi altă scară, tot de metal, încă o ușă, masa, scaunul, stingătorul de pe peretele văruit, două dulapuri secrete cu ușițe de lemn la nivelul peretelui, culuare spre dreapta dînd despre ferestre colorate — galben, vișiniu, mov, cu ochiuri mici din sticlă armată, groasă, filtrînd ireal o lumină ce vine nu din afară, ci doar din altă parte. 30, două comutatoare și eticheta : PT 9875 PZI + PI P 87. Peretele din stînga se termină în alt culuar perpendicular, cu PT 9875, A 53 ZgA 22. Traversezi și te afli în fața a două rămășițe de despărțituri, cam de 1.5 m adîncime, pînă în peretele crem din față, pătat de o fereastră astupată cu un sac cadrilat. Pereții scurți se numesc 40 A, și 38 A și conțin amîndoi PT 9875. O dreapta-mprejur (sic !) către 38, culuarul apropiat de perete în stînga și în dreapta și te afli față în față cu 38, etichetat PT 9875 — PZ 1. *Ecce Eco.* Înapoi cu fața spre fereastra vișinie-galben-mov și rîndurile de sus capătă nume și oarecari sensuri : Medberg, *Tank Att Ha Hela Livet FramföorSej*, Holmberg, *Filosofen på trädgårdssoffan*..., Lundkvist, *Flykten Och Overlevandet*, Olafsson, Sivertz..., apoi standul co PT 9876. 12 cn Bomqvist, Görling, Hägg, Lars Gustafsson, iarăși Lundkvist..., PT 9876,3 pe șirul de sus.... Dar pagina fusese iarăși alta, cea cu primul semn întîlnit și notat în grabă. Așa că reiau ; nu sînt în căutarea lui PT 9876.33 ci a lui PQ 4865 C62 N6.

Înapoi spre geamul — sau bucata de perete — acoperit cu sacul cadrilat, PT în scădere, către miază-zi, o altă fereastră, împărțită în romburi colorate și bisectate, formînd așadar o mulțime de Y-uri, 54—56..., PS..., intersecția cealaltă, PR... și PS, iarăși către ieșirea de serviciu, o fereastră și o ușă cu sticlă mată la capătul acestui culuar, intersecția continuă cu PS spre stînga, PR înainte, 63—65, 67....71. Aici PR se combină cu PQ 9698.32. Pentru a cîta oară, comanda „Înainte !". „Nu fumați" deasupra, stingător și alarmă la prima intersecție, deschideri către stînga și dreapta, perete masiv pe partea stîngă și, alături, PQ dispare înlocuit de un șir de cabine, cubicule pentru bătrînii sau tinerii copiști. Înapoi la ultimul perete PQ, cel cu numărul 81 și o notă cu negru pe un carton rozaliu : „P.G. — PQ la 3.33. Deci scara interioară. Cale întoarsă, peretele văruit în față, intersecția și scaunul pe rotile de lîngă ecranul fosforescent, ușa liftului pînă la ele și treptele de metal în sus și în jos, cîte jumătate de etaj. Așteaptă pereții PL—PM în dreapta și în stînga ; după o întoarcere de 90°, PN pînă la 42, apoi pe 40, descrescînd, PN se combină cu PQ. Un alt spațiu mai larg, ușa liftului pentru angajați, PQ în creștere, întuneric pe stînga, alte trepte de fier urcînd și coborînd spre dreapta, săgeată cu EXIT în față și, pe 22, PQ 4861 cu PQ 4866. Așadar, Domnule Eco, undeva la mijloc, fără putință de tăgadă sau scăpare. Ridic cele două comutatoare și neoanele strălucesc implacabil. Mare, negru, cu litere albe, în față, cărămidoiul ECO — DE NAAM VAN DE ROOS la PQ 4865 C 62 N 619 din 1985. Alături, la fel de înalt, mai subțire, ECO — O NOME DA ROSA. Mai scurt și mai gros, cărămiziu, UMBERTO ECO — DER NAME DER ROSE. În stînga acestuia, înalt, purpuriu, tot legat, ECO — LE NOM DE LA ROSE. Treizeci de centimetri mai jos, masivul ECO — FOUCAULT'S PENDULUM, H.B.J., negru, încadrat de *Il Pendolo di Foucault* și Umberto Eco — *Sette ani di disiderio*. Deasupra, jerpelit, decolorat, vișină putredă, la PQ 4865 C 62 N 6, Umberto Eco, *Il Nome della rosa*, Bompiani, 1980. Contracoperta și pagina de gardă înfățișează L'ABBAZIA, cu *Edificio* în colțul de nord-est, clădirea masivă încadrată de turnuri pentagonale deschise către interior, cu octogonul central inexpugnabil, zidurile înconjurătoare, *Balnea* și *Ospedale* la nord-vest, *Fucine* la sud-est, *Chiesa*, *Chipstro*, *Dormitori* și *Sala capitolare* în centru, parcul către apus, *Stabbi* și *Stalle* la răsărit.

Înapoi pe culuar, EXIT cu săgeată spre stînga. Ușa de metal dă în holul aflat deasupra altarului. Lemnul de pe cealaltă parte poartă inscripția STACKS. La ieșirea de jos gardianul s-a schimbat — un bătrîn chel, cu urme de păr alb pe la tîmple și pe ceafă, iar în altar o orientală. *Scriptorium*-ul din dreapta ei, o încăpere tapetată cu marile dicționare ale lumii, îmbină — parcă destul de firesc — goticul cu elemente baroce și neoclasice. Mesele și scaunele din stejar masiv, migălos sculptat, formează mobila unui alt fel de catedrale.

Părăsind Edificiul și Abatia prin ieșirea dinspre răsărit, rămîn în spate, în stînga și în dreapta, zidurile de granit, celelalte clădiri, parcul cu iarba proaspăt cosită — tunsă mai degrabă —, toamna nefirească și aglomerată, metereze, contraforturi, turle, cupole... Biblioteca Sterling. Mai rămîn demisolul și subsolurile, cu săli de mese și spații pentru diverse servicii, pasajul subteran pe sub parc și stradă pînă la manuscrisele și cărțile vechi din Beinieke...

Ștefan AVĂDANEI

Yale, sept. 1992

Cititorii din străinătate se pot abona și direct la redacție, prin depunerea în contul nostru 47.21.71.66.50.10 la B.C. Iași, a sumelor corespunzătoare — în dolari S.U.A. sau echivalent în alte monede convertibile. Zona europeană : 96 dolari S.U.A. (1 an). Zona americană și australiană : 108 dolari S.U.A. (1 an). În abonament este inclus și serviciul de expediere efectuat de redacție. Cont în lei, la B.C. Iași : 6511600[illegible].

Redactor șef : IOAN HOLBAN
Secretar general de redacție : VASILE CONSTANTINESCU
Redacția : ■ Bogdan Mihai MANDACHE ■ Ștefan OPREA ■ Cassian Maria SPIRIDON ■ Valeriu STANCU ■ Nicolae TURTUREANU ■ Secretariat de redacție : ■ Virginia BURDUJA ■ Mariana STANCU ■ Carmen VERICEANU ■ Contabil șef : Nicolae VECHIU ■ Secretare dactilografe : Adela GACEA ■ Angelica MORARU ■ Sector difuzare : Cătălin NICOLAU ■ Corespondenți din străinătate : Paolo GIANFELICI (Italia) ■ Horst FASSEL (Germania) ■ Petruța SPANU (Polonia) ■ Ștefan AVĂDANEI (S.U.A.) ■ Vania ATUDOREI (Canada) ■

Tiparul : S.C. „Dosoftei" S.A., str. Sf. Lazăr 49, Iași, 6600.

Redacția și administrația : str. V. Alecsandri nr. 8, Iași, 6600.
Telefoane. Redactor șef : 98/146423 ; Redacția și secretariat redacție : 98/113906 ; Contabil șef și Difuzare : 98/113923.

Poziția în Catalogul Presei Interne : 842.
ISSN : 1220—4560.